

2015

ÅRSRAPPORT
182. forretningsår

VISJON, VERDIER OG MÅL

Visjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken

Verdier

Nær – Dyktig – Engasjert – Fremtidsrettet

Strategisk hovedmålsetning

Vi skal være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbeveiere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

04	HOVEDTALL
06	ADM. BANKSJEFS KOMMENTARER
09	STYRETS ÅRSBERETNING
23	UTVIKLINGSTREKK 2015
26	VIRKSOMHETEN I KONSRNET
29	SPAREBANK 1-ALLIANSEN
32	STRATEGI OG MÅL
35	ORGANISASJONSKART
36	PRESENTASJON AV STYRET
38	PRESENTASJON AV KONSRNLEDELSEN
ÅRSREGNSKAP	
42	RESULTATREGNSKAP
43	UTVIDET RESULTATREGNSKAP
44	BALANSE
46	ENDRING I EGENKAPITAL
48	KONTANTSTRØMOPPSTILLING
49	ERKLÆRING I HENHOLD TIL VERDIPAPIRHANDELLOVENS § 5-5
50	REVISJONSBERETNING 2015
52	KONTROLLKOMITEENS BERETNING 2015
54	NOTER TIL REGNSKAPET
115	EGENKAPITALBEVIS
117	SAMFUNNSANSVAR
124	REDEGJØRELSE OM FORETAKSSTYRING
131	BANKENS TILLITSVALGTE 2015

HOVEDTALL

RESULTATSAMMENDRAG (Hele tusen kroner)	31.12.2015		31.12.2014	
		%		%
Netto renteinntekter	311 126	1,60	302 793	1,63
Netto provisjons- og andre inntekter	268 616	1,38	223 226	1,20
Netto avkastning på finansielle investeringer	39 309	0,20	114 604	0,62
Sum inntekter	619 051	3,18	640 623	3,44
Sum driftskostnader	327 808	1,68	279 944	1,50
Driftsresultat før tap	291 244	1,50	360 678	1,94
Tap på utlån og garantier	3 476	0,02	381	0,00
Resultat før skatt	287 768	1,48	360 297	1,94
Skattekostnad	61 999	0,32	71 789	0,39
Periodens resultat	225 769	1,16	288 508	1,55
Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultat				
Aktuarielle gevinster og tap vedrørende ytelsespensjon	46 917	0,2	- 66 339	-0,36
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	7 426	0,04	- 2 988	-0,02
Skattekostnad	-12 668	-0,1	17 912	0,10
Poster som vil bli reklassifisert til resultat				
Endring i virkelig verdi for investeringer tilgjengelig for salg	20 481	0,11	- 8 341	-0,04
Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	-	25	-
Sum øvrige resultatposter ført mot egenkapitalen	62 157	0,32	- 59 732	-0,32
Totalresultat	287 926	1,48	228 776	1,23

NØKKELTALL	31.12.2015	31.12.2014
Lønnsomhet		
Egenkapitalavkastning ¹	8,6 %	11,5 %
Egenkapitalavkastning (totalresultat)	10,9 %	9,1 %
Kostnadsprosent (morbank) ²	49,2 %	41,5 %
Kostnadsprosent (konsern) ²	53,0 %	43,7 %
Balansetall		
Brutto utlån til kunder	16 797 454	15 543 065
Brutto utlån til kunder inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	22 510 093	20 651 034
Innskudd fra kunder	12 370 473	11 583 933
Innskuddsdekning	73,6 %	74,5 %
Utlånsvekst siste 12 måneder	8,1 %	5,1 %
Utlånsvekst inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	9,0 %	5,6 %
Innskuddsvekst siste 12 måneder	6,8 %	9,1 %
Gjennomsnittlig forvaltningskapital	19 464 082	18 614 910
Forvaltningskapital	19 736 036	19 192 129
Forvaltningskapital inkl. SpareBank 1 Boligkreditt	25 448 675	24 300 099
Tap og mislighold i % av brutto utlån		
Tapsprosent utlån ³	0,0 %	0,0 %
Misligholdte engasjement i % av brutto utlån	0,4 %	0,7 %
Andre tapsutsatte engasjement i % av brutto utlån	0,1 %	0,2 %
Soliditet		
Kapitaldekningsprosent	17,2 %	17,8 %
Kjernekapitaldekningsprosent	16,5 %	17,3 %
Ren kjernekapitalprosent	16,5 %	17,3 %
Kjernekapital	2 134 634	2 054 515
Netto ansvarlig kapital	2 216 195	2 120 634
Uvektet kjernekapitalandel (Leverage ratio)	9,7 %	9,5 %
Kontor og bemanning		
Antall kontor	8	8
Antall årsverk	223,4	172,6
Egenkapitalbevis		
31.12.2015	31.12.2014	
Egenkapitalbevisbrøk	97,19 %	97,19 %
Børskurs	175,50	155,00
Børsverdi mill. kr	2 448	2 162
Bokført egenkapital per egenkapitalbevis	187,99	178,08
Resultat pr egenkapitalbevis (kr) (morbank) ⁴	12,90	17,52
Resultat pr egenkapitalbevis (kr) (konsern) ⁴	15,60	20,01
Utbytte pr egenkapitalbevis (kr)	7,80	10,00
Pris / Resultat per egenkapitalbevis annualisert	11,25	7,75
Pris / Bokført egenkapital	0,93	0,84

1. Ordinært resultat i prosent av gjennomsnittlig egenkapital

2. Sum kostnader i prosent av sum driftsinntekter

3. Netto tap i prosent av brutto utlån hittil i år, annualisert

4. Overskudd hittil i år eks. ikke-kontrollerende eierinteresser multiplisert med egenkapitalbevisprosenten og dividert på gjennomsnittlig antall egenkapitalbevis.

SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

– med blikket rettet mot fremtiden

Visjonen er å være den anbefalte banken i regionen. Vi er en lønnsom og solid bank med solide røtter og som er i utvikling til glede for distriktet. Vi leverer et meget godt resultat for 2015 som vi er stolte av å ha oppnådd.

Fremtiden

2015 har vært et annerledes år sett i forhold til de siste årene vi har lagt bak oss. Forskjellen er nok størst knyttet til forventninger til fremtiden, mer enn faktisk opplevde endringer blant husholdningene og bedriftene i regionen. Mest av alt skyldes dette en betydelig svekket oljepris, lavt og fallende rentenivå og kronekurs med de konsekvenser det kan komme til å få for noen. Flyktningkrisen og den store migreringen vi ser skaper også usikkerhet i samfunnet. For meg er det en god påminnelse om hvor sårbar økonomien er.

Fremtiden er ukjent, men utgangspunktet vårt er godt. Det at både husholdninger og bedrifter øker egen robusthet og er seg bevisst på den økte usikkerheten, er viktig for hvordan vi fremover blir i stand til å møte endringer.

Regionen

Vi er heldige som driver virksomheten i nettopp vår region. Dette er en flott del av landet som kjennetegnes både gjennom stabilitet og tradisjoner men som har imponert med omstillingsevne og optimisme i forhold til de betydelige endringene som industrien i distriktet har gjennomgått de senere årene. En slik omstillingsevne og optimisme er viktig med tanke på fremtiden. Nærheten til Oslo er selvfølgelig en del av dette. Det er både under realisering og planlegging store endringer i infrastrukturen – både veg og bane – mot Oslo. Dette vil gi seg utslag i nye behov og muligheter for regionen slik at enda flere kan jobbe og bo i denne regionen.

Verdigrunnlaget

I SpareBank 1 Ringerike Hadeland ønsker vi å skape verdier for kunder, eiere, ansatte og samfunnet som vi er en del av. Vår visjon er å være den anbefalte banken. Dette betyr at vi skal gjøre så god jobb mot våre kunder at de anbefaler oss til andre. Virksomheten skal være bygget på kjerneverdiene nær, dyktig, fremtidsrettet og engasjert. Ambisjonen er å kunne befeste posisjonen som en samfunnsengasjert og litt annerledes bank. Vi vil bety noe for bedrifter og folk flest i vårt område.

Vi ønsker å strekke oss litt lenger når viktige bedrifter har utfordringer vi tror vi kan bidra til å løse eller når viktige samfunnsprosjekter skal gjennomføres. Vi har i over 180 år erfart at med årene kommer endring. Vi er her

«i dag og i morgen». Vi har ingen andre steder å flytte til. Derfor er vi opptatt av å gjøre vårt for at bedrifter og menneskene som holder til her, får tilgang på nødvendig kompetanse og kapital uavhengig av svingninger. Vi har erfart at vi må ta del i samfunnsutviklingen, fordi det angår oss og fordi det er en god forretningside. Vi står last og brast med regionen. Mest av alt fordi det er her vi er skapt og hører til. Derfor kjenner vi både næringslivet og samfunnsstrukturen godt. Det er en viktig forutsetning for å kunne drive lønnsomt, til det beste for kundene, de ansatte og våre eiere.

Lønnsom vekst

Vi er stolte av den tilliten som kundene viste oss i 2015. Konsernets resultat gjenspeiler dette med et overskudd før skatt på hele 287,8 mill. kroner. Ikke minst er vi stolte av utlånsveksten på nesten 1,9 milliarder kroner. Disse kronene har bidratt til å oppfylle mange drømmer for våre kunder. Tallene forteller noe om stor aktivitet og optimisme i distriktet samt at banken tar markedsandeler gjennom nye kunderelasjoner. Innskuddene har også økt med nesten 800 mill. kroner.

I løpet av det siste året har vi også blitt mer robuste når det gjelder bredden av inntekter. Inntekter fra salg av produkter og tjenester – utenom tradisjonelle balanseprodukter som innskudd og utlån. Det kommer også betydelig med inntekter fra eiendomsmeglertjenester og regnskapstjenester m.m. Vi gjennomførte en beslutning i fjor om kjøp av Økonomihuset samt at vi fra 2016 har eierskap i SpareBank 1 Finans Østlandet med leasing og forbruksfinansiering som også vil gi oss inntekter. Dette er eksempler på at vi over tid har evnet å bygge en robust og bærekraftig sammensetning av inntekter. Inntekter fra annen virksomhet enn tradisjonelle balanseprodukter utgjør 41 % av de totale inntektene ved utgangen av 2015.

Best på kundeopplevelser

Vi har høye ambisjoner i forhold til våre kunder. Vårt bankarbeid skal være preget av stolthet, kvalitet og langsiktighet. Vi skal sikre at kundene får riktig og rask behandling slik at planer og drømmer kan realiseres i samspill med banken. Vi skal også være en ledende forvalter av sparepenger og distributør av viktige spare- og forsikringsprodukter, herunder sparing til pensjon.

Vi er den ledende bank i vår region med en samlet markedsandel både overfor person- og bedriftskunder på vel 40 %. Det er over 57.000 eksisterende kunder samt 2.400 nye kunder i 2015 som har vist oss denne tilliten noe som fyller oss både med stolthet og ydmykhet.

Vi legger stor vekt på tett samspill med kundene og utvikling av gode og langsiktige kunderelasjoner. Derfor setter vi ekstra pris på kundetilfredshetsmålinger som viser at vi leverer i henhold til kundenes forventninger. Rådgiverrollen tror vi blir stadig viktigere og vi har iverksatt tiltak for å utvikle denne ytterligere fremover slik at vi når vår ambisjon om å bli best på kundeopplevelser.

Vi ser også at kundeferdigheten og krav til tilgjengelighet endrer seg raskt med betydelig økning og etterspørsel etter tjenestetilbud på digitale og mobile flater. Dette gjør at vi må omstille oss og omdefinere nærhetsbegrepet i forhold til kunders forventninger. Derfor har vi tatt beslutningen om å ruste opp kundesenteret og redusere antall betjente kontorer.

Digitalisering av flere og flere kundeprosesser forsetter i økende takt. Vi skal sammen med de andre SpareBank 1 bankene være ledende på utvikling av teknologiske løsninger og koblinger mellom bank og kunde. Dette gjør vi for at kunden skal oppleve at vi er mer tilgjengelige og at vi blir mer effektive i møte med kundene.

Samfunnsengasjement

Samspillet med sparebankstiftelsene har vært meget godt. Stiftelsenes formål er å videreføre sparebanktradisjonene i sine respektive lokalsamfunn. Det er gitt betydelige bidrag til allmennyttig virksomhet og prosjekter i bankens virkeområde. Dette er positiv omdømmebygging for banken og meget bra for utvikling av regionen. Vi er en aktiv og vesentlig støttespiller for de fleste kulturbegivenheter, idrettsarrangement og sportsutøvere i hele markedsområdet. Vi har samlet bidratt med om lag 8,8 mill. kroner siste året. Det er hyggelig å konstatere at regionen har mange meget dyktige aktører både innen idrett og kultur sett i et nasjonalt perspektiv.

I tillegg har vi opprettet en næringsstiftelse som skal bidra til nye, interessante forretningskonsepter og skape nye arbeidsplasser i regionen. Disse har gitt tilskudd og investert for 52,9 mill. kroner siste året.

Dyktige ansatte med omstillingsevne

238 dyktige og engasjerte medarbeidere er bankens og konsernet viktigste ressurs og uten deres innsats og gode samhandling ville ikke fjorårets resultater vært mulig. Nok en gang registrerer vi at våre medarbeidere motiveres av de arbeidsoppgaver og krav som de til daglig står overfor. Dette ble slått fast i den årlige organisasjonsundersøkelsen. Bedriftskulturen er preget av godt samarbeid med motiverte medarbeidere som arbeider mot felles mål. Finansbransjen er i sterk endring og vi fokuserer i økende grad på kompetanseheving og omstilling. Det er en god kultur for løpende endringer og kontinuerlige forbedringer. Kultur for endring gjør oss mer tilpasset fremtiden. Jeg er også meget fornøyd med samhandlingen mellom ansatte i banken, megler-selskapet og økonomihuset.

Avsluttende kommentar

Vi har de siste årene levert solide resultater og bidratt aktivt i utviklingen av vårt markedsområde. Vi er godt rustet til å møte kundenes behov i årene som kommer i en bankhverdag i stadig endring. Samhandling er viktig. Vi skal sammen skape en sterk regional og fremtidsrettet bank og finanshus. Med solid økonomi, motiverte og dyktige medarbeidere, engasjerte eiere samt langsiktige og gode kunderelasjoner har vi et meget godt utgangspunkt.

Steinar Haugli

Steinar Haugli
Adm. banksjef

STYRETS ÅRSBERETNING

STYRETS ÅRSBERETNING

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland leverer et godt resultat på 287,8 mill. kroner før skattekostnad etter et år med god inntjening fra bankdriften og datterselskaper. Banken har også i år styrket sin markedsposisjon takket være målrettet innsats fra dyktig og engasjerte medarbeidere.

Hovedtall fra årsregnskapet for 2015 (konsern)

- Resultat: 225,8 mill. kroner (288,5 mill. kroner)
- Resultat før skatt: 287,8 mill. kroner (360,3 mill. kroner)
- Egenkapitalavkastning: 8,6 % (11,5 %)
- Tap på utlån: 3,5 mill. kroner (0,4 mill. kroner)
- 12-måneders vekst i utlån inkl. lån overført SpareBank 1 Boligkreditt: 9,0 % (5,6 %)
- 12-måneders vekst i innskudd: 6,8 % (9,1 %)
- Ren kjernekapitaldekning: 16,5 % (17,3 %)
- Resultat per egenkapitalbevis: 15,60 kroner (20,01 kroner)
- Foreslått utbytte: 7,80 kr per EKB (10 kr per EKB hvor 1 kr per EKB ekstraordinært)

Virksomhetens art

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland består av morbanken og datterselskapene Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (80 % eierandel), SpareBank 1 Økonomihuset AS (100 %) og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS (100 %). Det ble 29. januar 2015 inngått avtale om kjøp av samtlige aksjer i selskapene Økonomihuset Regnskap AS og Økonomihuset IT-Nett AS, og regnskapene er konsolidert fra og med 2. kvartal 2015.

Banken har også betydelige eierandeler i Samarbeidende Sparebanker AS (15,6 %) og Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS (20,8 %). Resultater fra disse selskapene inntektsføres i bankens konsernregnskap tilsvarende bankens eierandel.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har hovedkontor i Hønefoss og til sammen 8 kontorer i Ringerike- og Hadelandsregionen og Nittedal. Konsernets hovedvirksomhet er salg og formidling av finansielle produkter og tjenester, samt eiendomsmegling og regnskapstjenester/økonomisk rådgivning.

Konsernets utvikling

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har i 2015 hatt en god utvikling innen alle forretningsområder. Konsernet er markedsleder både for bank- og eiendoms- meglingstjenester i kjerneområdene i Ringerike- og

Hadelandsregionen. I tillegg har Økonomihuset en ledende posisjon innenfor sitt virksomhetsområde i Ringeriksregionen.

Markedsposisjonen til konsernet er befestet gjennom 2015 både innen person- og bedriftsmarkedet. Utlånsveksten i 2015 (inkludert lån overført til Boligkreditt) var 9,0 % og er fordelt på 7,8 % til personkunder og 11,6 % til bedriftskunder. Til sammenligning var 12-måneders vekst i bankmarkedet 5,7 % (SSB).

Innskuddsveksten er relativt høy med 6,8 % i 2015 fordelt på 6,0 % i personkunde- og 8,6 % i bedriftskundemarkedet.

Konsernet tilbyr et bredt produkt- og tjenestetilbud, delvis som et resultat av strategisk eierskap til produkt-selskaper i SpareBank 1 og samspillet mellom bank, eiendomsmegling og økonomihus. Det har vært jobbet aktivt med dette slik at en stadig større del av kundemassen har en bred produktportefølje. Dette er viktig både av hensyn til kundetilfredshet og som bidrag til konsernets inntjening.

Bankmarkedet var i 2015 preget av sterk konkurranse om boliglån anført av utenlandske banker og nisjebanker. Som følge av stadig tydeligere signaler om vesentlig økte krav til næringens soliditetsnivå, er konkurransen større innen finansiering av boliglån enn innen finansiering av bedriftslån. Banken har valgt en offensiv strategi og det har lyktes oss å ta markedsandeler i satsningsområdene Hole og Nittedal som er de kommunene i vårt markedsområde med høyest befolkningsvekst. Eiendomsomsetningen har også vært betydelig siste året med en vekst på nesten 15 %. Det har vært en moderat veksttakt og etterspørsel fra etablert næringsliv i bankens hovedmarkedsområde. Den høye veksttaket innen utlån til bedrifter totalt sett skyldes i stor grad overtakelse av engasjementer fra BN bank i vårt markedsområde.

Et lavt og fallende rentenivå kombinert med sterk konkurranse førte til press på kundemarginen. Lavere innskudds- og finansieringskostnader kombinert med høy utlånsvekst kompenserer dette slik at det er en liten økning av rentenetto fra fjoråret.

Aksje- og rentemarkedene var volatile også i 2015, spesielt i andre halvdel av året med fallende oljepris, svekkelse av norske kroner og spreadutgang på lange rentepapirer. Dette gjenspeiles i verdiutviklingen på konsernets verdipapirbeholdning, avkastning på finansielle

eiendeler og i resultatene fra interessene i felles kontrollerte virksomheter.

Netto provisjons- og andre inntekter økte fra året før. Reduserte provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt AS som følge av synkende utlånsrenter, har blitt kompensert med økte inntekter fra betalingsformidling, forsikrings- og plasseringsområdet samt økte inntekter fra eiendomsmedling og økonomihuset.

Driftskostnadene var på et tilfredsstillende nivå i 2015. Med bakgrunn i kunders endrede bruk av banken og økte krav til inntjening og soliditet, settes det inn tiltak for å sikre at mer effektiv drift og lønnsom vekst skal gi økte inntekter. Kjøpet av Økonomihuset og en stadig større andel av inntektene utenom balanseprodukter gir i fremtiden en annen cost/income.

Brutto misligholdte utlån var på et lavt nivå med 0,4 % av brutto utlån. Styret er tilfreds med kvaliteten i utlånsporteføljen. Styringen av kredittrisiko vurderes som tilfredsstillende.

Styret mener det er viktig for utviklingen i regionen at SpareBank 1 Ringerike Hadeland, som et solid, lokalt forankret finanskonsern, kan tilføre nødvendig kapital til vekst og utvikling i konsernets markedsområder. Styret ønsker å prioritere dette samtidig som vi har ambisjoner om å styrke bankens posisjon i Nittedalsområdet.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har et stort samfunnsengasjement og støtter lokale initiativ innenfor kultur, idrett og utdanning. Dette har i 2015 skjedd ved sponsorvirksomhet, gjennom opprettet næringsstiftelse og ikke minst ved godt samspill med sparebankstiftelsene. Utbytte fra banken og avkastning på stiftelsenes investeringer danner grunnlag for gaver til allmennyttige formål fra stiftelsene. Stiftelsenes formål er å videreføre sparebanktradisjonene i sine respektive lokalsamfunn samt forvalte kapital og eierinteresser i banken.

Utvikling i konsernets markedsområder

Husholdningenes forventninger til utviklingen i norsk økonomi har blitt noe mindre optimistisk. Produksjonsveksten blir svak og ledigheten vil øke fra dagens nivå. Bruttonasjonalproduktet (BNP) for Fastlands-Norge er i henhold til SSB forventet å vokse med om lag 0,9 % i 2016 sammenlignet med 1,8 % i 2015. Lavere oljepris og reduksjon i oljeinvesteringene har medført noe dempet aktivitet i norsk økonomi.

Norsk økonomi er imidlertid relativt sterk. Rentene er rekordlave og arbeidsmarkedet er ganske stramt selv om ledigheten viser stigning spesielt på Sør-Vestlandet. Det kraftige fallet i oljeprisen siste året forventes å redusere aktiviteten gjennom lavere oljeinvesteringer og leverandørindustrien til samme sektor.

Det forventes at arbeidsledigheten vil stige og lønnsveksten avta. Sparingen vil trolig øke som følge av den økte usikkerheten. Når befolkningen blir eldre og forventes å leve lenger, samtidig som pensjonen er usikker, vil det trolig føre til økt sparing blant de godt voksne. Rentenivået er lavt og viser en fallende trend, og disse forholdene vil trolig føre til en svak økning av boligprisene neste år i hvert fall i sentrale deler av landet.

Kronekursen har svekket seg markert med hele 20 % på ett og et halvt år. Det forventes svak kronekurs fremover. Dette må ses i sammenheng med lavere oljepris og svekkede utsikter for norsk økonomi. En svakere krone bidrar til økt lønnsomhet for norsk eksportnærings og stimulerer næringslivet til omstilling.

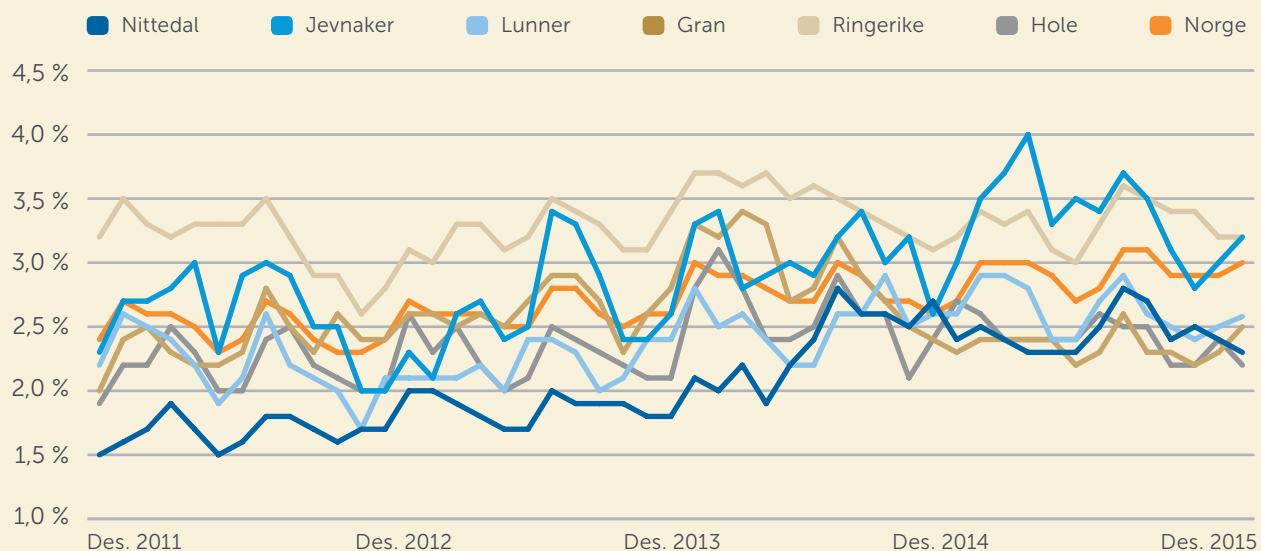
Konsernets markedsområde kjennetegnes ved at veksten er på noenlunde samme nivå som på landsbasis. Imidlertid kan regionen deles i to ved at bankens tradisjonelle markedsområder Ringerike og Hadeland har vekst og arbeidsledighet som tilsvarer landet for øvrig, mens Hole og Nittedal kommune kjennetegnes av høyere vekst. Noe av bakgrunnen for dette er trolig nærheten til Oslo.

Hele markedsområdet har befolkningsvekst (0,4 % siste året) hvor spesielt kommunene Nittedal og Hole, som har 0,6 % og 1,4 % vekst, har god tilflytting. I disse to kommunene er befolkningen relativt sett noe yngre enn resten av regionen.

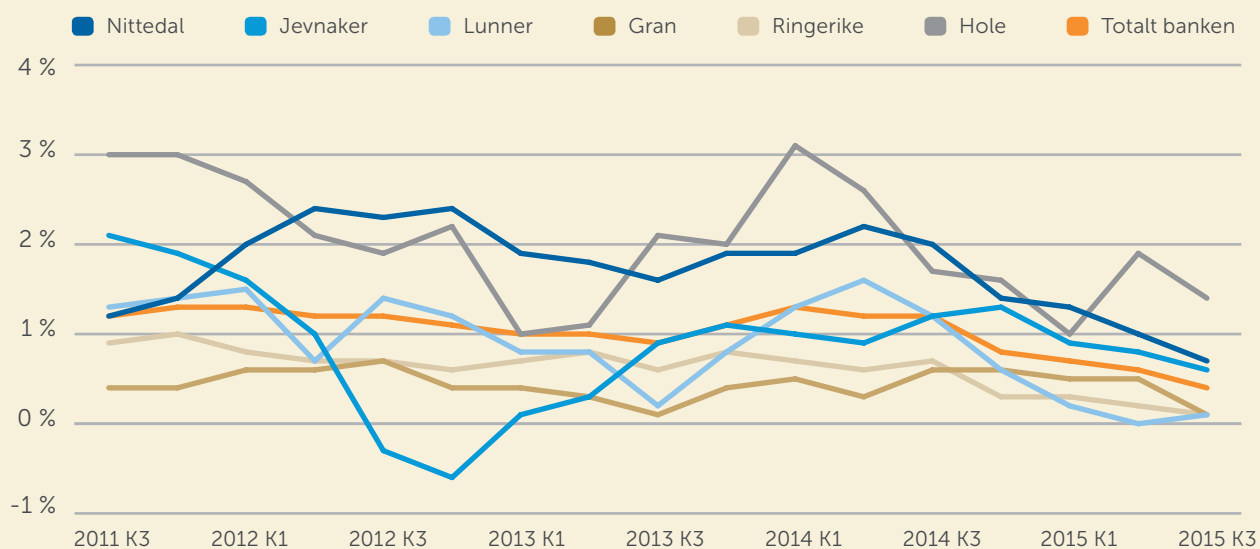
Boligprisene har gjennom 2015 hatt en økende trend i konsernets markedsområde. Kommunene Hole og Nittedal skiller seg også her ut med høyere boligpriser enn snitt for hele landet.

Antall nyetablerte næringsvirksomheter i vårt markedsområde ligger på et stabilt godt nivå. Lokalt næringsliv har resultater som viser tilfredsstillende vekst og inntjening, men det er variasjoner mellom bransjer, hvor blant annet deler av varehandelen har utfordringer. Utsiktene for 2016 er som på landsbasis med usikkerhet knyttet til forventet ordreinngang, omsetning og inntjening.

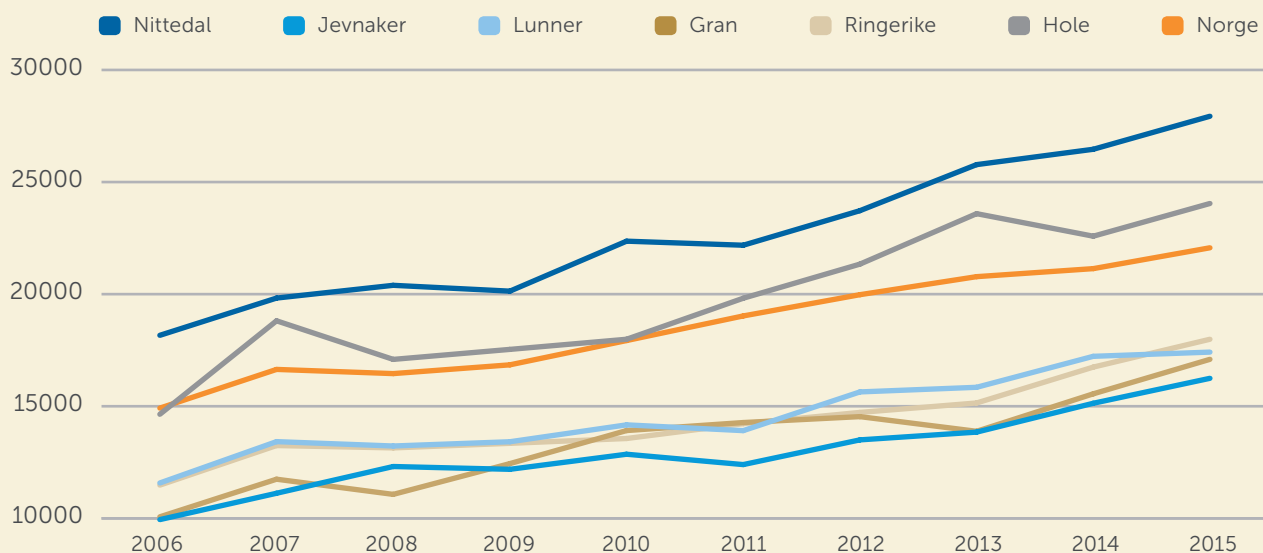
Utvikling arbeidsledighet (%)

Årlig folkevekst (%), bankens markedsområder

Kvadratmeterpris eneboliger

Resultatutvikling

SpareBank 1 Ringerike Hadeland-konsernet oppnådde per 31. desember 2015 et overskudd på 225,8 mill. kroner (288,5 mill. kroner) og en avkastning på egenkapitalen på 8,6 % (11,5 %). Resultat før skatt ble 287,8 mill. kroner (360,3 mill. kroner). Innarbeidelse av resultatet fra SpareBank 1 Økonomihuset fra 2. kvartal 2015 sammen med god utvikling i eiendomsmeglervirksomheten har bidratt positivt til resultatet. Det har i 2015 vært noe lavere resultater i selskap i SpareBank 1-alliansen sammenlignet med fjoråret.

Alle regnskapshenvisninger er til konsernet, hvis ikke annet er angitt.

Netto renteinntekter

Netto rente- og kredittprovisjonsinntekter i 2015 utgjorde 311,1 mill. kroner (302,8 mill. kroner). Det er kostnadsført 9,0 mill. kroner (8,5 mill. kroner) i sikringsfondsavgift klassifisert som rentekostnad. Lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt har økt med 604,7 mill. kroner fra 31. desember 2014, noe som tilsvarer 33 % av utlånsvæksten. I forhold til gjennomsnittlig forvaltningskapital utgjorde rentenettoen i 2015 1,60 % (1,63 %).

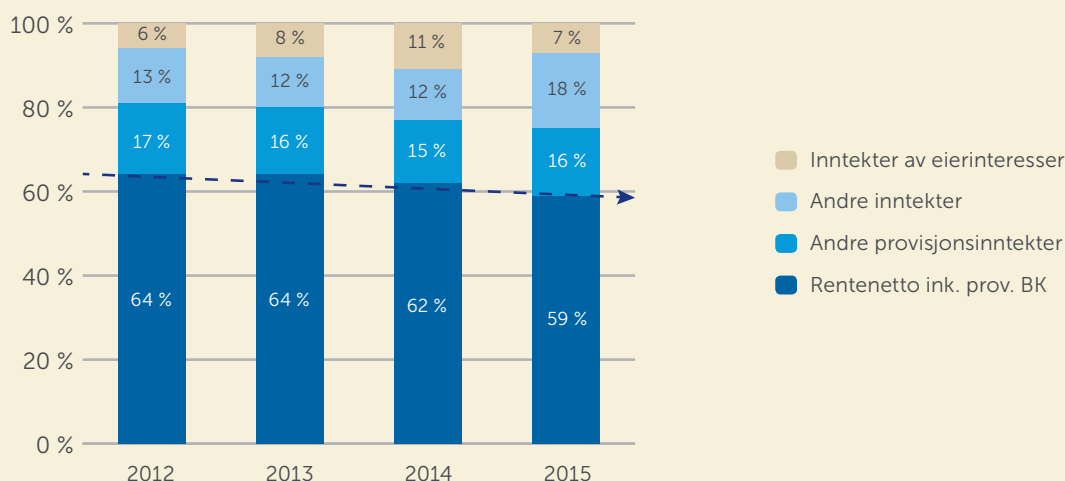
Inntekter fra utlånsporteføljen solgt til SpareBank 1 Boligkreditt føres som provisjonsinntekter. For 2015 utgjør disse provisjonsinntektene 55,2 mill. kroner (64,7 mill. kroner). Netto renteinntekter inklusive disse provisjonsinntektene er 1,3 mill. kroner (0,3 %) lavere sammenlignet med tilsvarende periode i 2014.

Netto provisjonsinntekter og andre inntekter

Netto provisjonsinntekter og andre inntekter utgjorde per 31. desember 2015 268,6 mill. kroner (223,2 mill. kroner). Netto provisjonsinntekter økte med 1,7 mill. kroner. Nedgangen i provisjonsinntekter fra utlånsporteføljen solgt til SpareBank 1 Boligkreditt (-9,6 mill. kroner) er kompensert ved økning i inntekter fra betalingsformidling (+3,5 mill. kroner), og provisjon fra salg av forsikrings- og fondsprodukter (+6,8 mill. kroner).

Andre driftsinntekter består hovedsakelig av inntekter fra datterselskaper. Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS leverte et rekordresultat på 13,4 mill. kroner (9,4 mill. kr) før skatt og driftsinntekter på 68,9 mill. kroner (61,9 mill. kr). Inntekter fra SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS er innarbeidet fra og med 2. kvartal 2015. I konsernets resultat er det innregnet driftsinntekter på 39,7 mill. kroner og et resultat før skatt på 5,3 mill. kroner til sammen fra de to selskapene.

Konsernet har de siste årene bevisst bygget opp andelen av inntekter fra andre virksomhetsområder enn tradisjonelle balanseprodukter. Ved utgangen av 2015 utgjorde rentenetto inkludert provisjonsinntekter fra SpareBank 1 Boligkreditt AS 59 % av totale inntekter eks. utbytte og verdireguleringer, ned fra 62 % i 2014. Sett mot konkurransesituasjonen i særlig boliglånsmarkedet anser banken det strategisk fornuftig å styrke konsernets øvrige inntektsområder, noe som forventes å bidra positivt til lønnsomheten i konsernet.

Avkastning på finansielle investeringer

Netto avkastning på finansielle investeringer ble 39,3 mill. kroner (114,6 mill. kroner) noe som er 75,3 mill. kroner lavere enn fjoråret. Avkastning eksklusiv resultatandel i felleskontrollert virksomhet ble -4,6 mill. kroner (51,5 mill. kroner). I 2014 utgjorde gevinst ved salg av aksjer i Nets A/S 14,1 mill. kroner. Det ble i 3. kvartal 2014 bokført et ekstraordinært utbytte fra SamSpar Bankinvest II AS på 19,3 mill. kroner. Banken har i 4. kvartal 2015 bokført 10,5 mill. kroner i urealiserte tap tilknyttet virkelig verdivurderingen av bankens fastrenteportefølje. Totale bokførte urealiserte tap på fastrenteporteføljen i 2015 er på 5,1 mill. kroner (urealisert gevinst på 16,3 mill. kroner i 2014).

Eierandeler i felleskontrollert virksomhet

Banken har per 31. desember 2015 eierandeler i Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar) og Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS på henholdsvis 15,6 % og 20,8 %. Eierandelene er uendret i forhold til siste årsskifte og samme periode i fjor.

Konsernet resultatfører hvert kvartal en andel av selskapenes resultat tilsvarende bankens eierandel i det respektive selskap. Per 31. desember 2015 ga dette en ordinær inntekt på 43,9 mill. kroner (63,1 mill. kroner). Inntektsnedgangen skyldes resultatnedgang i BN bank og selskap i SpareBank 1 Gruppen. I morbanken inntektsføres utbytte mottatt fra de nevnte SamSpar-selskapene.

Styret i BN Bank ASA har besluttet å rendyrke banken som en personmarkedsbank og avvikle bedriftsmarkedsvirksomheten som består av utlån til næringseiendom.

Driftskostnader

Sum driftskostnader per 31. desember 2015 utgjorde 327,8 mill. kroner (279,9 mill. kroner). Driftskostnadene i morbanken er økt med 10,3 mill. kroner (4,6 %). Av dette er personalkostnader økt med 1,1 mill. kroner mens andre driftskostnader inkl. avskrivninger er økt med 9,2 mill. kroner, hovedsakelig grunnet en økning i IT-kostnader. Driftskostnader i SpareBank 1 Økonomihuset innregnet fra og med 2. kvartal 2015 utgjør 34,5 mill. kroner.

Målt i forhold til totale inntekter utgjorde driftskostnadene per 31. desember 2015 53,0 % (43,7 %). Konsernets målsetting er kostnadsprosent på maksimum 48 % innen 1. halvår 2018.

Tap og mislighold

Årets netto tap på utlån og garantier er 3,5 mill. kroner

(0,4 mill. kroner). Endring i individuelle nedskrivninger og netto konstaterede tap utgjør 0,8 mill. kroner (-2,9 mill. kroner). Gruppenedskrivninger er i 2015 økt med 2,7 mill. kroner mens de ble økt med 3,3 mill. kroner i 2014. Sum individuelle og gruppevise nedskrivninger på utlån utgjorde 79,0 mill. kroner (76,1 mill. kroner).

Brutto misligholdte utlån over 90 dager utgjorde per 31. desember 2014 60,7 mill. kroner (115,6 mill. kroner), tilsvarende 0,4 % (0,7 %) av brutto utlån. Etter styrets vurdering er bankens kredittrisiko moderat.

Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg

Den 2. november 2015 ble det offentliggjort en avtale mellom Visa Europe Ltd. og Visa Inc. der Visa Inc. kjøper samtlige aksjer i Visa Europe Ltd. Visa Norge FLI er som gruppe medlem i Visa Europe også aksjonær i Visa Europe Ltd. Transaksjonen vil, dersom den gjennomføres, øke bokført verdi av egenkapitalen i Visa Norge FLI betydelig. SpareBank 1 Ringerike Hadeland er som medlem i Visa Norge FLI også deltaker i selskapet. Det er per 31. desember 2015 bokført en urealisert gevinst på 14,2 mill. kroner ført over bankens totalresultat, som tilsvarende beste estimat på virkelig verdi av bankens deltakelse i Visa Norge FLI.

Balanse

Forvaltningskapitalen var ved utgangen av 2015 19.736,0 mill. kroner, en økning på 2,8 % fra samme tidspunkt i fjor. Økningen skyldes i hovedsak økte utlån til kunder. I tillegg til utlånsvæksten i balansen er det som nevnt ovenfor solgt boliglån til SpareBank 1 Boligkreditt.

Brutto utlån

Kommentarer som omhandler vekst i utlån inkluderer utlån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt. Brutto utlån har økt med 9,0 % (5,6 %) siste 12 måneder og var ved utgangen av 2015 22.510,1 mill. kroner. 12-måneders veksten i brutto utlån til personkunder var 7,8 % (6,5 %) og 11,6 % (3,8 %) til bedriftskunder. På Personmarkedet er veksten størst i vekstområdene Hole og Nittedal, der den ligger på nivå 16-17 %. Det kan nevnes at banken i 2015 har overtatt BM lån i bankens markedsområde for totalt 375 mill. kroner fra BN-Bank. Dette utgjør 47 % av årsveksten for bedriftsmarkedsutlån.

Fordelingen mellom lån til personmarkedet (inkludert Boligkreditt) og bedriftsmarkedet var henholdsvis 66 % og 34 % og har vært omtrent uendret gjennom 2015.

Verdipapirer

Konsernets finansielle investeringer var 1.962 mill. kroner (1.884 mill. kroner) ved utgangen av 2015 hvorav 1.151 mill. kroner (1.158 mill. kroner) var renteinstrumenter, 484 mill. kroner (438 mill. kroner) var egenkapitalinstrumenter og 328 mill. kroner (288 mill. kroner) var investeringer i eierinteresser. Porteføljen av egenkapitalinstrumenter inkluderer aksjer i SpareBank 1 Boligkreditt AS og SpareBank 1 Næringskreditt AS med til sammen 359 mill. kroner (317 mill. kroner). Bokført verdi av børsnoterte aksjer og egenkapitalbevis utgjorde 6,5 mill. kroner (25,2 mill. kroner). Banken har solgt aksjer og egenkapitalbevis i løpet av de siste 12 månedene som ledd i strategien om å redusere markedsrisikoen i porteføljen.

Innskudd og innskuddsdekning

Samlede innskudd fra kunder utgjorde 12.370 mill. kroner (11.584 mill. kroner) ved utgangen av 2015, en økning på 6,8 % (9,1 %) fra utgangen av 2014. 12-måneders veksten i innskudd fra personkunder var 6,0 % (8,6 %) og 8,6 % (10,2 %) til bedriftskunder. Innskudd målt i prosent av brutto utlån utgjorde 73,6 % ved utgangen av 2015 mot 74,5 % ved utgangen av 2014.

Kapitaldekning

Per 31. desember 2015 var bankens rene kjernekapitaldekning 16,5 % (17,3 %). Netto ansvarlig kapital utgjorde 2.216,2 mill. kroner (2.120,6 mill. kroner). Ren kjernekapitaldekning eks. overgangsregler utgjør 15,2 % per 31. desember 2015 (15,5 % per 31. desember 2014).

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Styret har fastsatt mål for en ren kjernekapitaldekning for banken og konsernet på minimum 14,5 %. Dette tilsvarer kravet til ren kjernekapitaldekning per 30. juni 2016 for banker definert som systemkritiske. Det vises for øvrig til note 5.

Styret vurderer bankens soliditet til å være god og vil videreføre bankens vekststrategi.

Langsiktig finansiering

Det har vært god tilgang på markedsfinansiering for banken gjennom året selv om markedet generelt har vært mindre likvid mot slutten av året. Styret forventer at tilgangen til markedsfinansiering vil være god også fremover. Banken arbeider løpende med å tilpasse seg besluttede og forventede regelendringer blant annet innenfor likviditets- og soliditetsområdet. Isolert sett vil disse endringene bidra til å redusere bankens

lønnsomhet. Bankens primære eksterne fundingkilde er for tiden SpareBank 1 Boligkreditt da dette selskapet oppnår bedre innlånsvilkår. Banken har per 31. desember 2015 boliglån for 1,4 mrd. kroner som er klaggjort for eventuelt salg til SpareBank 1 Boligkreditt. Bankens mulighet for salg til SpareBank 1 Boligkreditt forutsetter at selskapet har tilstrekkelig likviditet og kapital. SpareBank 1 Boligkreditt anses godt kapitalisert og har en god evne til å møte etterspørselen fra banken.

Til sammen utgjorde gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer 4.191 mill. kroner (4.536 mill. kroner) i 2015 og besto kun av obligasjonsgjeld. Videre har banken et ansvarlig lån pålydende 200 mill. kroner. Gjennomsnittlig restløpetid på de samlede innlånene var ved utgangen av 2015 2,75 år.

Av konsernets verdipapirgjeld ved årets slutt forfaller 10 % i 2016 (24 % i 2015).

Datterselskaper

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS er markedsleder i konsernets markedsområde. Selskapet er eid av SpareBank 1 Ringerike Hadeland (80 % eierandel), SpareBank 1 Hallingdal Valdres (5 % eierandel) og SpareBank 1 Modum (15 % eierandel). Selskapet er godt representert i hele konsernets markedsområde og har 6 meglerkontorer med til sammen 33 ansatte tilsvarende ca. 33 årsverk ved utgangen av 2015. Selskapet er tilsluttet EiendomsMegler 1-kjeden.

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS oppnådde et meget godt resultat før skattekostnad på 13,4 mill. kroner (9,4 mill. kroner i 2014). Selskapet kan vise til gode resultater over flere år. I 2015 omsatte selskapet eiendommer for til sammen 3,7 mrd. kroner. Det ble omsatt 1.592 eiendommer, en økning på knappe 15 %. Virksomheten omfatter omsetning av brukte og nye boliger, nærings-eiendommer og fritidsboliger. Det har vært gjennomført flere nye eiendomsprosjekter.

Tilgangen på nye oppdrag er god. Eiendomsmarkedet har det siste året hatt en positiv utvikling.

Det jobbes systematisk med samhandling mellom bank og eiendomsmegler. Resultatene fra dette arbeidet er gode og dette gjør at konsernet kan gi et bredere tilbud til kundene og til et bedre inntjeningsgrunnlag for hele virksomheten.

Den 3. desember 2015 ble det inngått avtale om salg

av virksomheten knyttet til Eiendomsmeidlerens avdeling på Gjøvik. Kjøper er Eiendomsmeidler 1 Hedmark Eiendom AS og avtalt vederlag er 11,9 mill. kroner. Transaksjonen ble gjennomført den 4. januar 2016.

SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS

SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS (videre omtalt samlet som Økonomihuset) er 100 % eide datterselskap av banken. SpareBank 1 Ringerike Hadeland kjøpte Økonomihuset den 20. mars 2015. Selskapene har en sterk markedsposisjon og er en viktig driver for videre vekst i konsernet. Selskapene er lokalisert på Hvervenmoen i Hønefoss.

Økonomihuset leverer regnskapsføring, økonomisk rådgivning og IT-tjenester av høy kvalitet. Selskapene har en sterk markedsposisjon med 35–40 % markedsandel i Ringeriksregionen. Kundebasen består av ca. 1400 kunder med langsiktige kunderelasjoner.

Til sammen oppnådde selskapene et resultat før skattekostnad på 8,3 mill. kroner (9,2 mill. kroner i 2014), hvorav 5,3 mill. kroner er innregnet i konsernets resultat. Selskapene kan vise til gode resultater over flere år. Selskapene kjennetegnes også av høy kvalitet med ca. 60 ansatte hvorav 23 er autoriserte regnskapsførere.

Hovedfokusområdene i 2015 har vært «business as usual» og implementering av virksomheten i konsernet. Prioritert område fremover vil være synergieffekter og samhandling mellom bank, megler og økonomihus.

Redegjørelse om foretaksstyring

Foretaksstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter de verdier, mål og overordnede prinsipper som konsernet styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeviseiernes, kundenes, medarbeidernes, innskytternes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30.10.2014 og retter seg etter de anbefalinger som er relevante for en sparebank med egenkapitalbevis. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

En nærmere beskrivelse av konsernets foretaksstyring, herunder informasjon om styring og kontroll knyttet til finansiell rapportering i henhold til regnskapslovens §3-3b, finnes i eget kapittel i årsrapporten.

Risiko- og kapitalstyring

Risikostyringen skal støtte opp under Konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse og bidra til å sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Det er en målsetting at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Dette skal oppnås gjennom en moderat risikoprofil og:

- en sterk risikokultur som kjennetegnes av høy bevissthet om risikostyring
- tilstrebe en optimal kapitalallokering innenfor vedtatt forretningsstrategi
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter
- et tilstrekkelig kapitalnivå ut fra valgt risikoprofil.

Banken har etablert en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele Konsernet, og det foretas en løpende overvåking.

Risikostyring tar utgangspunkt i fastsatt visjon, strategi og mål, samt de rammer for risikoeksponering som er fastsatt av styret. Beredskaps- og kontinuitetsplaner skal sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

Bankens rammeverk for risikostyring omfatter styrende dokumenter på 4 nivåer som vist nedenfor.

Bankens overordnede rammeverk for helhetlig risikostyring og internkontroll er basert på en løpende prosess med:

- Overordnet risikovurdering
- Risikovurdering på prosessnivå
- Kartlegging og vurdering av kontroller
- Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner
- Løpende rapportering
- Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikoreportering).

SpareBank 1 Ringerike Hadeland eksponeres for ulike risikoer. De viktigste risikogrupperne er beskrevet nedenfor:

- Kredittrisiko
- Markedsrisiko
- Likviditetsrisiko
- Operasjonell risiko
- Eierrisiko

Kredittrisiko

Kredittrisiko er risiko for tap som følge av kundens manglende evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser. Banken har som mål å opprettholde en moderat risiko-profil og ha så høy kvalitet i sin risikooppfølging at ingen enkelt hendelser skal kunne skade bankens stilling i

alvorlig grad. Kredittrisikoen styres gjennom rammeverk for kredittinnvilgelse, engasjementsoppfølging og porteføljestyling. Rammene gjennomgås minimum årlig og etterlevelse overvåkes løpende med kvartalsvis rapportering til styret.

Norsk økonomi utviklet seg svakere enn antatt gjennom 2015, som følge av det kraftige fallet i oljeprisen. Forbrukertilliten og bedriftenes forventninger har falt til historisk lave nivåer og arbeidsledigheten har økt på nasjonalt nivå. Næringsstrukturen i regionen er i liten grad direkte eksponert mot oljerelatert virksomhet, og regionen har derfor i mindre grad blitt påvirket av oljeprisfallet. Dette gjenspeiles i bankens tap og mislighold, som fortsatt er på et lavt nivå. Banken vurderer kredittkvaliteten i porteføljen som tilfredsstillende.

Utlån til personkunder er i all hovedsak boligfinansiering. Kvaliteten i personmarkedsporteføljen vurderes som tilfredsstillende. Det har vært en positiv risikomigrasjon i porteføljen gjennom 2015, understøttet av et lavt rentenivå, relativt lav og stabil arbeidsledighet og stigende boligpriser i regionen. Utlånsveksten har vært høy i 2015 og høyere enn den samlede utlånsveksten nasjonalt. Prosentvis vekst har vært høyest i bankens definerte vekstområder i Hole og Nittedal. Det meste av personmarkedslånene er sikret med pant i fast

eiendom og belåningen er gjennomgående moderat sett opp mot sikkerhetsverdiene. Dette tilsier begrenset tapspotensiale så lenge disse verdiene ikke forringes vesentlig.

Kvaliteten i bedriftsmarkedsporteføljen vurderes tilfredsstillende. Det har vært liten risikomigrasjon i porteføljen gjennom 2015. Utlånsveksten har vært høy i 2015, og har vært høyere enn den samlede utlånsveksten nasjonalt. En stor del av veksten (47 %) kan imidlertid tilskrives engasjementer overtatt fra BN Bank. Den totale kreditteksponeringen er størst mot næringsseiendom og eiendomsprosjekter. Det ventes en noe mer avdempet utlånsetterspørsel i det kommende året som følge av svekkede konjunkturutsikter.

Kredittrisiko knyttet til utlånsporteføljen er bankens største risikoområde. Det har de siste årene vært lave tap på utlån og banken følger aktivt opp løpende engasjementer. Tapsutviklingen er avhengig av den økonomiske utviklingen i Norge generelt og i bankens markedsområder spesielt. Det er stor usikkerhet om konjunkturutviklingen, og banken legger til grunn at konjunktorene vil kunne bli noe svakere enn tidligere antatt. Dette vil også påvirke vårt markedsområde negativt. Det forventes imidlertid at kredittkvaliteten vil holde seg stabilt god også fremover på bakgrunn av at oppbremsingen i norsk økonomi ventes å bli relativt kortvarig.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i renter, aksjekurser og valutakurser. Styret har fastsatt maksimale grenser for markedsrisiko gjennom rammer for blant annet investeringer i egenkapitalinstrumenter, obligasjoner og posisjoner i rente- og valutamarkedene. Rammene gjennomgås minimum årlig og etterlevelse overvåkes løpende med kvartalsvis rapportering til styret.

Styret anser markedsrisikoen som moderat ut fra bankens eksponering og gode soliditet. Beholdningen av børsnoterte aksjer, egenkapitalbevis og aksjefond ble ytterligere redusert i løpet av 2015 som et ledd i strategien om å redusere markedsrisikoen i porteføljen.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risiko for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Likviditetsstyringen tar utgangspunkt i konsernets overordnede likviditetsstrategi vedtatt av styret. Likviditetsstrategien gjennomgås minimum årlig. Bankens retningslinjer for likviditetsstyring og funding gjenspeiler bankens konservative risikoprofil på området. Likviditetsstyringen skal både ha et kortsiktig og langsiktig perspektiv og skal bidra til at banken sikres tilstrekkelig finansiell styrke og evne til å overleve kritiske situasjoner.

Operasjonell risiko

Operasjonell risiko defineres som risikoen for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil, eller eksterne hendelser. Prosessen for styring av operasjonell risiko i SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal i størst mulig grad sikre at ingen enkelthendelser forårsaket av operasjonell risiko skal kunne skade konsernets finansielle stilling i alvorlig grad.

Operasjonell risiko representerer både på kort og lang sikt en trussel som kan medføre en vesentlig kostnad, og konsernet har fokus på kvalitet og kontinuerlig forbedring av organisasjonens samlede innovasjons- og prestasjonsevne. Som en del av dette arbeidet har banken etablerte systemer og rutiner for registrering og oppfølging av forbedringstiltak samt systemer for rapportering og oppfølging av uønskede hendelser.

Bankens Krise- og beredskapsplan skal sette kriseledelsen i stand til å håndtere krisesituasjoner og vil ved hjelp av forhåndsplanlagte tiltak bidra til å minimere skadeomfanget når uønskede hendelser oppstår, og på den måten gjenopprette bankens tjenester og forretningsaktiviteter innenfor akseptable tidsrammer.

Det er ikke identifisert alvorlige hendelser i konsernet i 2015.

Eierrisiko

Eierrisiko er risikoen for at SpareBank 1 Ringerike Hadeland blir påført negative resultater fra eierposter i strategisk eide selskap og/eller må tilføre ny egenkapital til disse selskapene. Eierselskap defineres som selskaper hvor SpareBank 1 Ringerike Hadeland har vesentlig eierandel og innflytelse. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har i hovedsak eierrisiko gjennom eierandel i Samarbeidende Sparebanker AS (15,6 %), Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS – BN Bank (20,8 %), SamSpar Bankinvest II AS – Bank1 Oslo (15,4 %), SpareBank 1 Boligkreditt AS (3,26 %) og SpareBank 1 Næringskreditt AS (3,12 %).

Revisjon

Ekstern revisjon

Konsernets ekstern revisor er Deloitte AS.

Intern revisjon

Internrevisjonen utføres av Ernst & Young AS. Internrevisjonen rapporterer til konsernets styre.

Redegjørelse om samfunnsansvar

Styret har i en separat rapport om samfunnsansvar redegjort for hva konsernet gjør for å integrere hensynet til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og sosiale forhold, det ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon i våre forretningsstrategier, i daglig drift og i forholdet til konsernets interessenter. Redegjørelsen finnes i eget kapittel i årsrapporten og inneholder også informasjon om arbeidsmiljø, ytre miljø og likestilling/diskriminering.

Bankens egenkapitalbevis

Bankens eierandelskapital utgjør kroner 1.394.665.200 fordelt på 13.946.652 egenkapitalbevis, hvert pålydende 100 kroner.

Ved utgangen av 2015 hadde banken 2.246 egenkapitalbevisiere mot 2.117 ved utgangen av 2014. Antall eiere hjemmehørende i konsernets primærnedslagsfelt utgjorde 1.035 (1.021) eller 46 % (48 %) av antall eiere, mens de eide 85 % (85 %) av antall utstedte egenkapitalbevis. Ved utgangen av 2015 kontrollerte de 20 største eierne 83 % av eierandelskapitalen (83 %).

Kursen på bankens egenkapitalbevis har i løpet av året beveget seg mellom 147 kroner og 180 kroner. Ved utgangen av 2015 var kursen på bankens egenkapitalbevis 175,50 kroner mot 155,00 kroner ved utgangen av 2014.

Sparebankstiftelsene

Bankens største eiere er tre lokale sparebankstiftelser: Sparebankstiftelsen Ringerike, Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal og Sparebankstiftelsen Gran. Til sammen eier disse tre sparebankstiftelsene 70 % av egenkapitalbevisene i banken. Utbytte fra og avkastning på investeringen i banken danner grunnlag for gaver til allmennyttige formål fra sparebankstiftelsene. Deres formål er å videreføre sparebanktradisjonene i sine respektive lokalsamfunn samt forvalte kapital og eierinteresser i banken.

Samspillet med sparebankstiftelsene bidrar til å bygge opp under bankens sterke samfunnsengasjement. Bankens anser eierstrukturen og sparebankstiftelsenes lokale engasjement for å være et viktig konkurransefortrinn.

Fortsatt drift

Morbanken og konsernet er solid med en forholdsvis høy kapitaldekning og driften er og har vært preget av lønnsomhet. Det er gode forutsetninger for fortsatt framgang for konsernet i 2016. Styret bekrefter herved, i samsvar med regnskapsloven, at årsregnskapet for 2015 er avlagt under forutsetning om fortsatt drift.

Morbanken – disponering av årsresultat/ utbytte

Det er morbankens regnskap som danner grunnlag for disponering av årsoverskuddet. Morbanken oppnådde i 2015 et resultat på 185,1 mill. kroner (251,5 mill. kroner), hvilket utgjorde 0,96 % (1,36 %) av gjennomsnittlig forvaltningskapital, og en avkastning på egenkapitalen på 7,5 % (10,5 %). Resultat før skatt ble 242,1 mill. kroner (320,7 mill. kroner).

Morbankens resultat inkluderer mottatt utbytte fra datterselskap og felleskontrollert virksomhet. I konsernregnskapet foretas full konsolidering av datterselskap, mens resultatandel fra felleskontrollert virksomhet regnskapsføres etter egenkapitalmetoden.

Forskjell konsern – morbank	2015	2014
Årsoverskudd konsern	225.769	288.508
Resultat i datterselskap	-13.609	-6.838
Utbytte fra datterselskap	4.800	4.160
Resultatandel felleskontrollert virksomhet	-43.938	-63.054
Utbytte fra felleskontrollert virksomhet	12.105	28.689
Årsoverskudd morbank	185.127	251.464

Årsoverskudd til disponering fremkommer etter endringer i fond for urealiserte gevinster på 3,8 mill. kroner. Samlet beløp til disponering er 189 mill. kroner. Resultatet er fordelt mellom grunnfondet og egenkapitalbevisiere i henhold til deres respektive andel av egenkapitalen, slik at utbytte og avsetning til utjevningfond utgjør 97,19 % av det disponerte resultatet.

Utbytte

Styret foreslår overfor bankens representantskap et kontantutbytte på 7,80 kroner per egenkapitalbevis. Dette gir en utdelingsgrad på 50,0 % av egenkapitalbevisierens andel av konsernets resultat i 2015. Dette er i tråd med bankens langsiktige utbyttepolitikk som sier at minst halvparten av konsernets årsresultat skal deles ut i utbytte.

Overskuddsdisponering	2015
Årsoverskudd i morbank	185.127
Overført fond for urealiserte gevinster	3.843
Utbytte fra datterselskap	188.970
Utbytte	108.784
Overført til utjevningsfond	74.868
Grunnfondskapital	2.168
Gaver	3.150
Sum disponert	188.970

Utsikter for 2016

Det er økt usikkerhet knyttet til den generelle økonomiske utviklingen i Norge. Lav oljepris kombinert med kostnadskutt samt nedgang i petroleumsinvesteringene har store effekter i petroleumssektoren. Banken har ingen direkte eksponering mot petroleumssektoren og har også begrenset indirekte eksponering gjennom leverandørleddet. Lav oljepris over lengre tid vil likevel trolig påvirke banken ved at dette vil medføre smitteeffekter til øvrige sektorer.

Fra det lave tapsnivået de siste årene er det sannsynlig at banken vil oppleve en viss økning i tap i kommende perioder. Banken er både inntjenings- og soliditetsmessig forberedt på dette og styret vurderer kredittkvaliteten som generelt stabil og god. Som en del av regjeringens strategi for å dempe veksten i boligpriser og husholdningenes gjeld, er det fra 1. juli 2015 iverksatt forskrift om krav til nye utlån med pant i bolig. Styret forventer at de nye reglene vil redusere kundenes lånemuligheter og bidra til redusert vekst i bankenes boliglån.

Styret forventer at utviklingen i konsernets markedsområder i 2015 vil gjenspeile veksten i norsk økonomi. Banken har konkrete handlingsplaner om blant annet økte markedsandeler i deler av regionen – Nittedal og Hole – og god samhandling med eiendomsmeglere og økonomihuset skal bidra til en samlet utlånsvekst over markedsveksten. Banken er solid med høy kapitaldekning, noe som gir et godt grunnlag for en fortsatt vekststrategi. Styret forventer imidlertid sterk konkurranse om gode kunder og spesielt innenfor boliglån, noe som forventes å gi et press på inntjeningen.

Det er besluttet store løft i infrastrukturen i vår region for å knytte regionen nærmere opp mot Oslo, både gjennom utbedringer i RV4 og E16 og gjennom Ringeriksbanen. Byggestart for Ringeriksbanen er kommunisert å være i 2019. Vi forventer god utvikling og god vekst i vår region, både som følge av befolkningsvekst og vekst i næringslivet som følge av disse forbedringene.

Kunders bruk av bank er i stadig endring – fra manuelle til selvbetjente tjenester. Betalingsformidling og

annen daglig bruk av bank ordner kunden selvbetjent. Økonomisk rådgivning blir i større grad bankenes satsningsområde knyttet til bankkontoret. Som en konsekvens av dette har banken besluttet å samle kompetanse i større miljøer og samlokalisere avdelingskontoret i Hønengaten (Hønefoss) med lokalbank Ringerike på Søndre Torv. Videre samlokaliseres avdelingskontoret i Brandbu med lokalbank Gran. Endringen skjer med virkning fra fredag 18. mars 2016. Banken legger – også i fremtiden – vekt på høy tilgjengelighet for kunden i alle kanaler. Banken følger endringene i kundenes atferd tett og gjør løpende justeringer for å tilpasse seg utviklingen i banknæringen. Digitaliseringen av banknæringen fører til ny tankemåte rundt bankens nærhetsbegrep fra fysisk nærhet til nærhet i alle kanaler, så vel fysiske som digitale. Kombinasjonen mellom bankens unike lokalkompetanse og SpareBank 1s sterke digitale posisjon gjør banken godt rustet for en digital fremtid.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger stor vekt på å ha en endringsvillig, effektiv og fremtidsrettet organisasjon. Dette er en forutsetning for å kunne betjene kundene på en god måte. Banken arbeider kontinuerlig med kompetanseutvikling både gjennom egne sertifiseringsprogrammer, kvalitetsprogrammer slik som Lean samt lederutvikling og kundeoppfølgingssystemer. Deltakelse i SpareBank 1-alliansen er også en viktig byggestein for å kunne opprettholde og videreutvikle organisasjonens slagkraft. Dette er også en forutsetning for tjeneste- og produktvikling som stadig blir mer digitalisert.

Styrets vurdering er at konsernet er godt posisjonert for å kunne utnytte gode forretningsmuligheter. Effektiv drift og inntekter fra mange produkt- og tjenesteområder bidrar sammen med volumvekst til en forventning om fortsatt god inntjening. Etter styrets vurdering vil konsernet i løpet av 2016 ytterligere forsterke sin ledende posisjon i regionen og være et lønnsomt og solid konsern som bidrar til verdiskapning for kunder, eiere, ansatte og lokalsamfunnet.

Styret vil takke konsernets ansatte og tillitsvalgte for god innsats og positivt samarbeid i 2015.

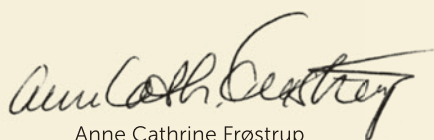
Vi ønsker også å rette en takk til de tre sparebankstiftelsene for samarbeidet gjennom året. Vi ser frem til å fortsette samspillet til glede for, og utvikling av, regionen.

Samspillet mellom innbyggere, næringsliv og bank er viktig for å sikre en god utvikling i konsernets markedsområde. Styret takker konsernets kunder, eiere og samarbeidspartnere for øvrig, og vil legge vekt på å videreføre dette samspillet i 2016.

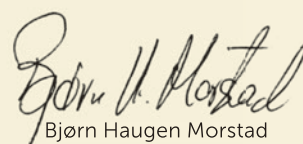
Hønefoss, 3. mars 2016
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Jørn Prestkvern
Leder

Anne Cathrine Frøstrup

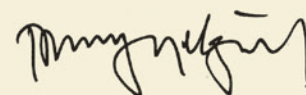
Bjørn Haugen Morstad

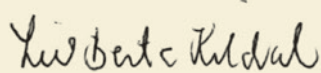
Svein Oftedal

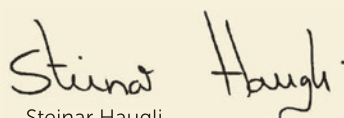
Hege Marie Petlund

Tommy Helgerud

Liv Bente Kildal

Steinar Haugli
Adm. banksjef

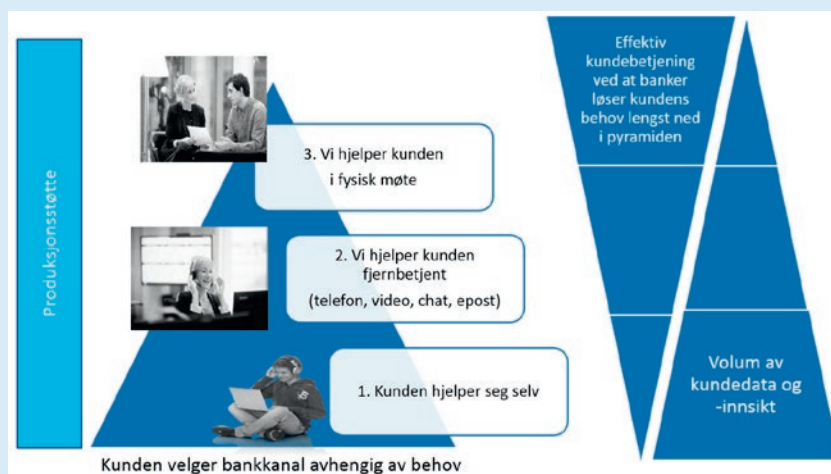
UTVIKLINGSTREKK 2015

Økonomiske resultater

Gode økonomiske resultater med et overskudd på 287,8 mill. kroner før skatt. God bankdrift, bra vekst og lave tap kombinert med meget gode resultater fra meglervirksomheten og Økonomihuset.

2.400 nye kunder og høy tilfredshet hos de etablerte

Ikke minst har vi over 57.500 kunder som har gitt oss tillit, gir oss positive tilbakemeldinger og valgt å være kunde hos oss gjennom en årrekke.

Kundebesøk i kontorkanalen reduseres

Vi ser at kundeadferden endrer seg. Kunden løser i større grad sine behov gjennom digitale kanaler uten å involvere banken. Volumet av henvendelser mot bankens fjernbetjente kanaler som telefon, video, chat og epost har også økt betydelig. Kundens behov for fysiske møter med sin rådgiver blir stadig mindre. For å møte denne digitaliseringen legger vi opp til selvbetjente løsninger. I tillegg er bankens kundesenter gjennom siste året styrket med hensyn til sentralisering av både betalingsformidling og forsikringskompetanse. Vi har også besluttet å redusere kontornettet med to kontorer – Brandbu og Hønen. Samlokalisering av disse kontorene med lokalbankene Gran og Ringerike skjer med virkning fra fredag 18. mars 2016.

Digitale bankløsninger skyter fart

2015 ble det året hvor mobilen fikk sitt gjennombrudd ift. bank og betaling. Allerede i februar hadde vi flere innlogginger i mobilbanken enn i nettbanken. På forsommeren gjorde vi en omfattende markedsaktivitet med kampanjen «Verre var det ikke». Målsetningen var å øke antall mobilbankbrukere med 1.000 (ca. 10 %) - målet ble nådd med god margin. Året endte med totalt 13.500 brukere av mobilbank. I siste kvartal lanserte vi ny versjon av mobilbanken med økt funksjonalitet, bl.a. fingeravtrykk-identifisering og geo-lokalisering. Videreutvikling har høy prioritet.

SpareBank 1 besluttet høsten 2015 å kjøpe den ferdige mobilbetalingsløsningen mCASH. Banken er nå aktiv i markedet for å lansere mCASH-kiosk for lag og foreninger.

Økte regulatoriske krav til finanssektoren

Nye og strengere krav til banknæringens behov for egenkapital og finansiering både nasjonalt og internasjonalt. SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en solid og lønnsom bank. Vi følger utviklingen tett og er godt forberedt. På bakgrunn av de særnorske kapitaldekningskravene besluttet BN Bank (eid av SpareBank 1-banker) å avvikle tidligere hovedvirksomhet som var bedriftsmarkedsutlån og satse ensidig på personmarkedet.

Fra 1. juli 2015 ble det innført ny forskrift om krav til boliglån. Det er fastsatt et 15 % egenkapitalkrav og dette har medført strengere kredittpraksis i bankene.

Ny finansieringsvirksomhetslov er vedtatt med ikrafttredelse innen 1. juli 2016. Representantskapet har nedsatt en egen arbeidsgruppe som kommer med forslag til vedtektsendringer og endringer i instruksverk. Endringene planlegges vedtatt i løpet av våren 2016.

Lavt rentenivå

Fallende markedsrenter og økt konkurranse om boliglån har medvirket til at banken har justert sine rentevilkår flere ganger i løpet av året. Norges Bank har også senket styringsrenten to ganger siste året fra 1,25 %, slik at den ved utgangen av året er på 0,75 %. Ved inngangen til året var laveste rente (boliglån for unge) 3,20 % og er redusert til 2,35 % ved utgangen av året. Utlånsrenten er dermed blitt nedjustert med 0,85 %-poeng i løpet av 12 mnd. For et lån på 3 mill. kroner utgjør dette en årlig reduksjon i rentekostnader (før skatt) på 25.500,-.

238 engasjerte medarbeidere

Konsernet har 146 medarbeidere (136,7 årsverk) i banken, 33 (32,7 årsverk) i eiendomsmeglervirksomheten og 59 (54 årsverk) i Økonomihuset. De ansatte viser sterk lojalitet til virksomheten og dens verdigrunnlag. De har høy kompetanse og evne til å skape gode relasjoner med kunden. Videre er bankens medarbeidere engasjerte og tilpasser seg endret kundeadferd og arbeidsprosesser. Lean-prosesser er eksempel på slik arbeidsmetodikk. Kompetanseutvikling er en kontinuerlig prosess i konsernet, både innen bank-, eiendomsmegler- og økonomi-faget, lederutvikling og talentutvikling. Vi arbeider også planmessig og tett med samspill og synergieffekter mellom de ulike virksomhetsområdene i konsernet.

Samfunnsengasjement

Høyt samfunnsengasjement er forankret i konsernets verdigrunnlag. Vi skaper verdier i distriktet som vi er en del av ved å investere og bidra til kultur, idrett, utdanning og næringsliv. Banken har et godt samspill med sparebankstiftelsene. Vi har samlet bidratt med vel 63,5 mill. kroner i 2015. Dette er viktige bidrag til lokalsamfunnene og verdifull omdømmebygging for konsernet.

EiendomsMegler 1

Datterselskapet befester sin sterke markedsposisjon med en omsetning i 2015 på 1.592 boliger til en verdi av 3,7 mrd. kroner. Samspillet mellom megler og bank bidrar til verdiskapning for begge parter. Vi har besluttet å selge vår eiendomsmeglervirksomhet på Gjøvik til EiendomsMegler 1 Hedmark med virkning fra 4. januar 2016.

SpareBank 1 Økonomihuset

Vi kjøpte Økonomihuset Regnskap AS og Økonomihuset IT-Nett AS med virkning fra 20. mars 2015. Målsettingen med dette kjøpet er å komplementere finanshusbegrepet ytterligere. Dette er en ledende virksomhet innenfor sin bransje med 59 dyktige ansatte. Datterselskapene har ca 1.400 kunder og en samlet omsetning på 55,8 mill. kroner i 2015.

SpareBank 1 Finans Østlandet

Vi har kjøpt en aksjepost på 5 % i dette selskapet med virkning fra januar 2016. Selskapets hovedeier er Sparebanken Hedmark. SpareBank 1 Finans Østlandet tilbyr leasing- og lånefinansiering til næringslivet samt salgspantlån på bil, motorsykkel og campingvogner overfor privatmarkedet.

SpareBank 1-alliansen

SpareBank 1-alliansen er et meget viktig strategisk fundament som gir oss tilgang på produkter, teknologi, kompetanse og markedsprofilering slik at vi kan være en ledende, selvstendig lokalbank i vårt markedsområde. SpareBank 1 Gruppen leverer meget gode økonomiske resultater.

VIRKSOMHETEN I KONSERNET

Historikk

Historien til dagens bank går tilbake til 4. august 1833, da Ringerikes Sparebank ble etablert som Norges første landssparebank og bank nummer syv i landet. Noen år etter ble nabobankene Gran Sparebank og Sparebanken Jevnaker Lunner etablert i henholdsvis 1857 og 1862. Grunnleggerne av sparebankene hadde et ønske om å medvirke til en positiv verdiskapning i distriktet den tilhørte.

I 1996 var alle de tre tidligere bankene med på å etablere SpareBank 1-alliansen, som er et bank- og produktsamarbeid. Gjennom deltakelsen i alliansen er konsernet knyttet sammen i et samarbeid mellom selvstendige, lokalt forankrede banker. På denne måten blir hensynet til effektiv drift og stordriftsfordeler forenet med fordelene det er å være nær kunder og markedet.

En annen viktig begivenhet i 1996 var at Ringerikes Sparebank ble børsnotert. Banken ønsket å knytte kundene enda tettere til seg gjennom å skape et godt investeringsalternativ. I tillegg ville man oppnå økt fokus fra finansmiljøene ved å være børsnotert.

En annen historisk milepæl i de tre bankenes historie er 17. desember 2009 da henholdsvis representantskapet og forstanderskapene i Ringerikes Sparebank, Gran Sparebank og Sparebanken Jevnaker Lunner enstemmig vedtok en sammenslutningsavtale mellom bankene. Dette var et offensivt tiltak for å etablere en selvstendig, fremtidsrettet og konkurransedyktig bank i regionen. Ønsket er det samme som grunnleggerne hadde: **En sterk og solid bank med god kjennskap til markedet og sine kunder, samfunnsengasjert og med godt omdømme.**

Bankene ble juridisk fusjonert fra 1. juli 2010 med tidligere Ringerikes Sparebank som overtakende bank. Samme dato ble navnet på banken endret til SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Samtidig med fusjonen ble det etablert tre lokale sparebankstiftelser: Sparebankstiftelsen Ringerike, Sparebankstiftelsen Gran og Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal. Den opptjente egenkapitalen ble overført til stiftelsene og de investerte i egenkapitalbevis i banken. Fremtidig utbytte fra og avkastning på investeringen i banken vil danne grunnlag for gaver til allmennyttige formål fra stiftelsene. Stiftelsenes formål er således å forvalte eierinteressen i banken, utdele gaver til allmennyttige formål samt forvaltning av stiftelsenes kapital. Det er et sterkt samspill mellom banken og stiftelsene for å videreføre sparebanktradisjonene til glede for lokalsamfunnene.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er i dag en moderne bank som tilbyr alle typer finanstjenester.

Konsernet

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland sysselsatte ved årsskiftet 238 ansatte, tilsvarende 223,4 årsverk. Konsernet består av morbanken SpareBank 1 Ringerike Hadeland, Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (80 % eierandel) samt SpareBank 1 Økonomihuset Regnskap AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS.

Banken

Bankens markedsområde er Ringerike-, Hadeland- og Nittedalsregionen med tilstøtende områder. Forvaltningskapital inkl. lån overført til Boligkreditt var 25,4 mrd. kroner ved utgangen av 2015. Banken har 8 kontorer ved utgangen av 2015. Det er besluttet å avvikle kontorene på Brandbu og Hønen som betjente kontorer med virkning fra 18. mars 2016. Hovedkontoret ligger i Hønefoss. Banken har 146 ansatte tilsvarende 136,4 årsverk.

Den kunderettede virksomheten er organisert i to seksjoner innenfor henholdsvis person- og bedrifts-markedet. Kundesenteret er organisert under begge seksjonene. Banken leverer produkter og tjenester innen finansiering, plassering, betalingsformidling, pensjon samt skade- og livsforsikring.

Personmarkedet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er den ledende personkundebanken i sin region med en samlet markedsandel på 39 %. Denne varierer mellom kommunene fra Jevnaker på hele 74 % andel til Nittedal hvor 16 % definerer sparebanken som sin hovedbank. I sistnevnte område er banken relativt sett kort historikk og er definert som et satsningsområde. Banken har 54.000 personkunder. I tillegg betjener seksjonen en del mindre, selvstendige næringsdrivende og mange landbrukskunder samt lokale lag og foreninger.

Seksjonen er organisert gjennom 8 kontorer, hvorav 6 er lokalbankkontorer og 2 er avdelingskontorer (avdelingskontorene avvikles medio mars -16). Det er lagt vekt på at lokalbankene i størst mulig grad skal være selvstendige, og at beslutningene skal tas nær kunden i det enkelte område. Bankens kundesenter betjener kunder fra både person- og bedrifts-markedet. Kundesenteret er et servicesenter for hele vårt markedsområde, og fagansvaret innenfor betalingsformidling og forsikring er lagt hit.

NOEN NØKKELTALL	2014	2015
Utlån	13.796 mill.	14.881 mill.
Innskudd	7.687 mill.	8.154 mill.
Forsikring - Premiebestand	170 mill.	173 mill.
Fondssparing – Portefølje	779 mill.	926 mill.
Antall personkunder	52.877	53.960
Nye kunder	1.646	2.075
Kundetilfredshetsmåling	66	66
Antall årsverk	73	55

Hovedtrekk i 2015:

- God aktivitet med over 2.000 nye kunder.
- Inntektsvekst som følge av god kundetilgang, mange kundemøter og økt produktbredde.
- God samhandling mellom bank og eiendoms- megler gir merforretninger for begge parter og flere fornøyde kunder.
- Utlånsvekst på 1.071 mill. kroner (7,8 %), og innskuddsvekst på 464 mill. kroner (6,0 %). Veksten har vært størst i markedsområdene Nittedal og Hole med over 16 % økning.
- Sterk vekst i kunder som bruker mobile kanaler.
- Kontinuerlig kompetanseutvikling av ansatte.

Bedriftsmarkedet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har om lag 4.800 kunder innenfor næringsliv og offentlig forvaltning hvorav ca. 3.900 betjenes av bankens Bedriftsmarkeds-avdeling. Markedsandelen i bankens tradisjonelle markeder ligger på 41 % av antall næringsdrivende og vi har en sterk og fremtredende posisjon i distriktets næringsliv.

Seksjonen er organisert gjennom lokalisering av bedriftsrådgivere ved tre kontorer: Hønefoss, Gran og Nittedal. I sistnevnte område har banken kort historikk og er definert som et satsningsområde. Kundene betjenes i tillegg gjennom bankens øvrige kontornett og kundesenteret. Bankens kundesenter er organisert gjennom felles ledelse.

Banken legger vekt på å være en nettverksbygger ved siden av å tilby god rådgivning med kvalitet samt å være en samtalepartner for våre næringskunder. Vi preferer nærhet og rask saksbehandling slik at beslutningsfullmaktene er lagt nær kunden. I tillegg legger vi vekt på å tilby gode selvbetjente løsninger som forenkler hverdagen til kundene.

NOEN NØKKELTALL	2014	2015
Utlån	6.760 mill.	7.625 mill.
Innskudd	3.903 mill.	4.238 mill.
Årlig Forsikring- og Pensjonspremier	69 mill.	75 mill.
Antall kunder	3.544	3.878
Antall nye kunder	341	298
Kundetilfredshetsmåling	74	74
Antall årsverk	21,2	18,7

Hovedtrekk i 2015:

- Tilfredsstillende aktivitet med etablering av 298 nye bedriftskunder i banken. Samlet har disse kundene 7.625 mill. kroner i utlån og 4.238 mill. kroner i innskudd pr 31.12.2015.
- Høy vekst med utlån på 864 mill. kroner eller 11,6 % og innskudd med 335 mill. kroner eller 8,6 %. Den høye utlånsveksten skyldes blant annet overtakelse av engasjementer i vårt markedsområde fra BN-bank for totalt 375mill. kroner. Utlånsveksten på Nittedal er høyest og generelt oppleves en noe lavere låneetter-spørsel fra bedriftskundene i bankens kjerneområder på Ringerike og Hadeland.
- Godt salg av forsikrings- og pensjonsprodukter til bankens bedriftskunder.
- Moderat mislighold og lave tap i kredittporteføljen.

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Historikk

I 1992 kjøpte Ringerikes Sparebank K-eiendom AS sammen med eiendomsmegler Borgar Flaskerud. I 1998 ble det etablert eiendomsmeglerkontor på Hadeland og samtidig kom Gran Sparebank og Sparebanken Jevnaker Lunner inn på eiersiden. Navnet på selskapet ble endret til Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS. Året etter ble det foretatt ytterligere utvidelser gjennom kontorer på Vikersund og i Hallingdal med Modum Sparebank og SpareBank 1 Hallingdals inntreden på eiersiden. I 2001 ble det etablert kontor på Nittedal.

I 2010 fusjonerte selskapet inn EiendomsMegler 1 Gjøvik og overtok eiendomsmegler- virksomheten til Ringbo BBL i Hønefoss. Virksomheten i Hallingdal ble solgt til SpareBank 1 Hallingdal Valdres i 2011. Virksomheten på Gjøvik er solgt til EiendomsMegler 1 Hedmark med virkning fra 4. januar 2016. Geir Heimdahl er leder i selskapet.

Virksomheten

Selskapet markedsfører seg under merkenavnet Eien- domsMegler 1 Ringerike Hadeland.

Selskapet er eid 80 % av SpareBank 1 Ringerike Hadeland og med de to samarbeidsbankene SpareBank 1 Hallingdal Valdres (5 % eierandel) og SpareBank 1 Modum (15 % eierandel) som medeiere. Selskapet er tilsluttet EiendomsMegler 1-kjeden. Virksomheten omfatter brukte og nye boliger, næringsmegling og fritidsboliger. Selskapet har fra 4. januar 2016, 5 meglerkontorer i bankenes virkeområder med til sammen 33 ansatte, tilsvarende 32,7 årsverk.

Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS er markedsleder i konsernets kjerneområder – Ringerike og Hadelandskommunene – med markedsandeler på nivå 50–60 % av antall omsetninger i 2015. Markedsandelen i Nittedal er på 31 %, noe vi er godt fornøyd med. Et av hovedfokusområdene i 2015 har vært samhandling mellom bank og eiendomsmegler. Vi har hatt en bra utvikling innenfor dette området, noe som har gitt begge parter økt inntjening og kundetilfredshet.

NOEN NØKKELTALL	2014	2015
Omsetning	62,2 mill.	68,9 mill.
Verdi omsatte eiendommer	2,8 mrd.	3,7 mrd.
Antall omsatte eiendommer	1.394	1.592
Resultat før skattekostnad	9,4 mill.	13,4 mill.
Antall årsverk	32	32,7

SpareBank 1 Økonomihuset AS

Historikk

Selskapet ble stiftet i 1973 som Ringerike Regnskapsentral AS av Bjørn Hartz og Johan Tuft. Siden kom Terje Hval inn på eiersiden. Selskapet omfatter i dag virksomhetene Økonomihuset Regnskap og IT-Nett. Lokalisert i leide lokaler i Hvervenmoveien i Hønefoss.

Selskapene er 100 % eide datterselskap av banken. SpareBank 1 Ringerike Hadeland kjøpte Økonomihuset 20. mars 2015. Selskapet har en sterk markedsposisjon og er en viktig driver for videre vekst i konsernet.

Karl Asbjørn Kjennerud er daglig leder av selskapet.

Virksomheten

Selskapet leverer regnskapsføring, økonomisk rådgivning og IT-tjenester av høy kvalitet. 1.400 kunder med langsiktige kunderelasjoner. Sterk markedsposisjon med 35–40 % markedsandel i Ringeriksregionen.

Lønnsomt og solid selskap med høy kvalitet og offensiv strategi. 59 ansatte hvorav 23 autoriserte regnskapsførere.

Hovedfokusområdene i 2015 har vært «business as usual» og implementering av virksomheten i konsernet. Prioritert område fremover vil være synergieffekter og samhandling mellom bank, megler og økonomihus.

NOEN NØKKELTALL	2014	2015
Sum inntekter	59,8 mill.	55,8 mill.
Resultat før skattekostnad	9,2 mill.	8,3 mill.
Antall årsverk	59	54

SPAREBANK 1-ALLIANSEN

SpareBank 1-alliansen ble grunnlagt i 1996. Alliansen er et bank- og produktsamarbeid der SpareBank 1-bankene i Norge samarbeider gjennom det felleseide holdingselskapet SpareBank 1 Gruppen AS. Et overordnet mål for SpareBank 1-alliansen er å sikre den enkelte banks selvstendighet og regionale forankring gjennom sterk konkurranseevne, lønnsomhet og soliditet. Samtidig representerer SpareBank 1-alliansen et konkurransemessig fullverdig bankalternativ på nasjonalt nivå.

SpareBank 1-alliansen er samlet sett en av de største tilbydere av finansielle produkter og tjenester i det norske markedet. Alliansen har etablert en nasjonal markedsprofil og utviklet en felles strategi for merkevarebygging og kommunikasjon. Den markedsstrategiske plattformen danner også basis for felles produkt- og konseptutvikling. Markedsinnsatsen er i hovedsak rettet mot personmarkedet, små og mellomstore bedrifter samt forbund tilknyttet LO. Både bankene og produktområdene hevder seg godt i konkurransebildet, og resultatutviklingen er god.

SpareBank 1-alliansen består per 31.12.15 av 15 selvstendige banker, 2 felleseide forretningsbanker og SpareBank 1 Gruppen konsern.

De 15 selvstendige bankene i alliansen er:

- SpareBank 1 SR-Bank ASA
- SpareBank 1 SMN
- SpareBank 1 Nord-Norge
- Sparebanken Hedmark
- samt en sammenslutning av flere banker under navnet Samarbeidende Sparebanker AS (SamSpar):
  - SpareBank 1 BV
  - SpareBank 1 Gudbrandsdal
  - SpareBank 1 Hallingdal
  - SpareBank 1 Lom og Skjåk
  - SpareBank 1 Modum
  - SpareBank 1 Nordvest
  - SpareBank 1 Nøtterøy-Tønsberg
  - SpareBank 1 Ringerike Hadeland
  - SpareBank 1 Søre Sunnmøre
  - SpareBank 1 Telemark
  - SpareBank 1 Østfold Akershus

De 2 felleseide forretningsbankene er Bank 1 Oslo Akershus AS og BN Bank ASA. I desember 2015 kunngjorde Sparebanken Hedmark at de har inngått avtaler med de øvrige eierne av Bank 1 Oslo Akershus om kjøp av deres aksjer i banken. Hedmark går med det fra en eierandel på 40,5 % til å eie hele virksomheten gitt at kjøpet godkjennes av Konkurransetilsynet, Finanstilsynet og

Finansdepartementet. Bank 1 Oslo Akershus går da fra å være deleid av Samarbeidende Sparebanker (15,2 %), SpareBank 1 SR-Bank (4,8 %), SpareBank 1 SMN (4,8 %), SpareBank 1 Nord-Norge (4,8 %) samt LO og tilknyttede forbund (29,9 %), til å være en heleid datterselskap av Sparebanken Hedmark i løpet av 2016.

SpareBank 1 Gruppen AS er morselskapet i konsernet som består av:

- SpareBank 1 Skadeforsikring AS (100 %)
- SpareBank 1 Forsikring AS (100 %)
- ODIN Forvaltning AS (100 %)
- SpareBank 1 Medlemskort AS (51 %)
- SpareBank 1 Gruppen Finans AS (100 %)
- Conecto AS (100 %)

Felles hovedfunksjoner innen SpareBank 1-alliansen er todelt:

1. Drive og utvikle finanskonsernet med produksjon og leveranse av konkurransedyktige produkter og tjenester for distribusjon gjennom alliansebankene, øvrige banker, som har distribusjonsavtale med selskap i SpareBank 1 Gruppen, og LO. Dette arbeidet er organisert i selskapet SpareBank 1 Gruppen AS, som eies av:

- SpareBank 1 SR-Bank ASA (19,5 %)
- SpareBank 1 Nord-Norge (19,5 %)
- SpareBank 1 SMN (19,5 %)
- Samarbeidende Sparebanker AS (19,5 %)
- Sparebanken Hedmark (11,0 %)
- Landsorganisasjonen/fagforbund tilknyttet LO (9,6 %), som ikke er en del av alliansen.
- Bank 1 Oslo Akershus AS (1,4 %)

2. Drive og utvikle alliansesamarbeidet med felles forvaltning, utvikling og gjennomføring av aktiviteter som gir stordrifts- og kompetansefordeler. Dette arbeidet er organisert i selskapet SpareBank 1 Banksamarbeidet DA. Selskapet ivaretar finansiering av og eierskap til applikasjoner, konsepter, kontrakter og merkevare på vegne av deltakerne i alliansesamarbeidet.

Selskapet SpareBank 1 Banksamarbeidet DA eies av:

- SpareBank 1 SR-Bank ASA (17,74 %)
- SpareBank 1 SMN (17,74 %)
- SpareBank 1 Nord-Norge (17,74 %)
- Samarbeidende Sparebanker Utvikling DA (17,74 %)
- Sparebanken Hedmark (11,30 %)
- SpareBank 1 Gruppen AS (10,00 %)
- Bank 1 Oslo Akershus AS (7,74 %)

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA har følgende datterselskaper:

- EiendomsMegler 1 Norge AS (100 %)
- SpareBank 1 Kundesenter AS (100 %)
- SpareBank 1 Verdipapirservice AS (100 %)
- SpareBank 1 ID AS (100 %)
- SpareBank 1 Asept (100 %)

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA har i tillegg hatt 15 % eierandel i TSM Nordic DA (Valyou). Dette selskapet ble imidlertid avvirket i 2015, som følge av en revurdering av satsingen.

Bankene i SpareBank 1-alliansen distribuerer SpareBank 1 Gruppens produkter og samarbeider på sentrale områder som merkevare, arbeidsprosesser, kompetansebygging, IT-drift, systemutvikling og innkjøp. Alliansen har inngått strategiske samarbeidsavtaler med LO og LOs fagforbund, og leverer finansielle produkter og tjenester til LOs medlemmer gjennom fordelsprogrammet LOFavor.

Produktselskapene etablert under SpareBank 1 Gruppen AS og alliansebankene har utviklet en felles teknologiplattform. Erfaringsutveksling og overføring av kompetanse innenfor alliansen, basert på beste praksis, er et viktig element for å utvikle alliansen videre.

Eier- og selskapsstrukturen i SpareBank 1-alliansen

Alliansepartnere/eiere:

Bank 1 Oslo Akershus*

BN Bank*

SpareBank 1 Boligkreditt*

SpareBank 1 Kredittkort*

SpareBank 1 Næringskreditt*

SpareBank 1 Markets*

* De fleste alliansepartnere/eierne har ulike eierandeler i disse selskapene

SpareBank 1 Gruppen AS

Felless eid aksjeselskap/konsern med heleide datter/produktselskaper. Eierskap – se andeler over.

SpareBank 1 Forsikring

SpareBank 1 Skadeforsikring

ODIN Forvaltning

SpareBank 1 Medlemskort
forvaltning av LOFavor

SpareBank 1 Gruppen Finans
factoring og portefølje

Conecto
inkasso

SpareBank 1 Banksamarbeidet DA

Delt ansvarselskap med datterselskaper eid av SpareBank 1 Gruppen, SamSpar, Bank 1 Oslo Akershus med ulike eierandeler:

EiendomsMegler 1 Norge

SpareBank 1 Kundesenter

SpareBank 1 Verdipapirservice

Selskapet utvikler og leverer felles: IT- og mobiløsninger, merkevare- og markedsføringskonsepter. Forretningskonsepter, produkter og tjenester. Analyse. Kompetanse og beste-praksisprosesser. Innkjøp.

Kompetansesentre:
Betaling/Trondheim,
Kreditt/Stavanger Læring/Tromsø

De 15 selvstendige bankene i Alliansen er:

- SpareBank 1 SR-Bank ASA
- SpareBank 1 SMN
- SpareBank 1 Nord-Norge
- Sparebanken Hedmark
- Samarbeidende Sparebanker (SamSpar):
  - SpareBank 1 BV
  - SpareBank 1 Gudbrandsdal
  - SpareBank 1 Hallingdal Valdres
  - SpareBank 1 Lom og Skjåk
  - SpareBank 1 Modum
  - SpareBank 1 Nordvest
  - SpareBank 1 Nøtterøy-Tønsberg
  - SpareBank 1 Ringerike Hadeland
  - SpareBank 1 Søre Sunnmøre
  - SpareBank 1 Telemark
  - SpareBank 1 Østfold Akershus

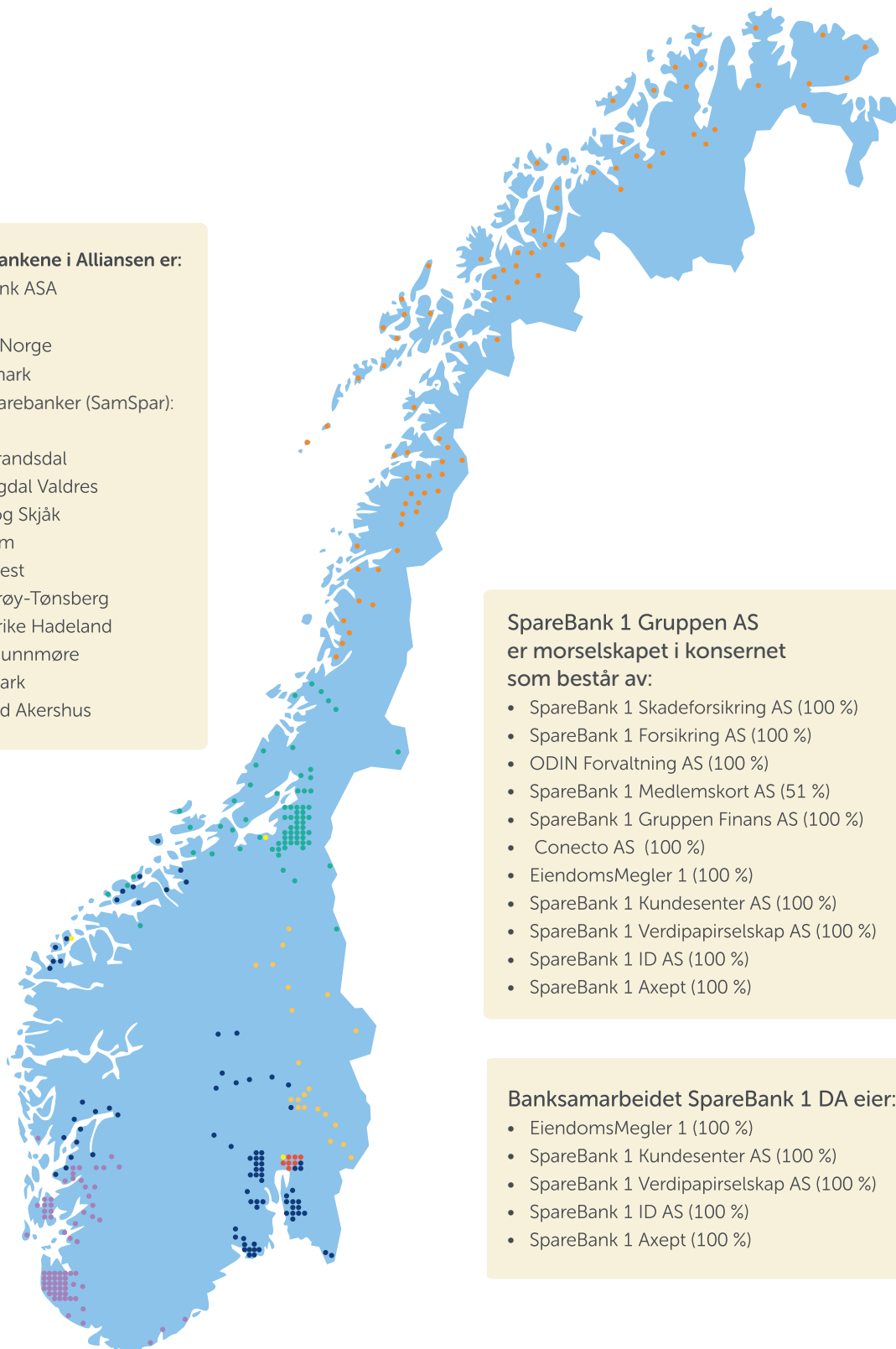
SpareBank 1 Gruppen AS er morselskapet i konsernet som består av:

- SpareBank 1 Skadeforsikring AS (100 %)
- SpareBank 1 Forsikring AS (100 %)
- ODIN Forvaltning AS (100 %)
- SpareBank 1 Medlemskort AS (51 %)
- SpareBank 1 Gruppen Finans AS (100 %)
- Conecto AS (100 %)
- EiendomsMegler 1 (100 %)
- SpareBank 1 Kundesenter AS (100 %)
- SpareBank 1 Verdipapirselskap AS (100 %)
- SpareBank 1 ID AS (100 %)
- SpareBank 1 Asept (100 %)

Banksamarbeidet SpareBank 1 DA eier:

- EiendomsMegler 1 (100 %)
- SpareBank 1 Kundesenter AS (100 %)
- SpareBank 1 Verdipapirselskap AS (100 %)
- SpareBank 1 ID AS (100 %)
- SpareBank 1 Asept (100 %)

- SpareBank 1 Nord-Norge
- SpareBank 1 SMN
- SpareBank 1 SR-Bank
- Samarbeidende Sparebanker
- SpareBank 1 i Oslo og Akershus
- Sparebanken Hedmark
- BNbank

STRATEGI OG MÅL

Strategi

Visjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland – den anbefalte banken

Kjerneverdier

Forretningsidé

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en solid, lønnsom og selvstendig sparebank med hovedvekt i markedsområdene Ringeriks- og Hadelands- og Nittedalsregionen.

Banken tilbyr et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor.

Overordnet strategi

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal være et lønnsomt og solid finanskonsern som er attraktiv for kunder, egenkapitalbeveiseiere, medarbeidere og lokalsamfunnet. Den overordnede strategien skal gjenspeile disse ambisjonene.

Vi skal:

- sikre kapitaltilgang og beslutningskraft slik at vi bidrar til lokal verdiskapning i regionen.
- bygge langsiktige kunderelasjoner ved å ha et sterkt kundeengasjement
- tilby kundene fremtidsrettede produkter, tjenester og løsninger
- beholde, utvikle og tiltrekke oss dyktige medarbeidere
- bygge arbeidsglede, initiativ, endringsvilje og tillit
- bidra til utvikling av lokalsamfunnene gjennom tett samspill med Sparebankstiftelsene
- være en aktiv deltaker i SpareBank 1-alliansen slik at vi får stordriftsfordeler, kompetansedeling og produkttilgang

Mål

Hovedmål marked

- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha finansbransjens mest attraktive merkevare i sitt markedsområde og være best på kundeopplevelser.
- SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal styrke sin ledende posisjon i Ringeriks- og Hadelandsregionen og forsterke posisjonen i Nittedalsregionen.

Hovedmål organisasjon

Humankapital

1. Kompetente og motiverte medarbeidere bidrar til verdiskapning i organisasjonen. ATI Humankapital og ATI Støtte >80 % og over snitt i SamSpar
2. Gode kundeopplevelser gjennom høy rådgivningskompetanse og relevante initiativ. Kundetilfredshet TRI*M indeks >70
3. Handlekraftige og effektive ledere som tilrettelegger for utvikling og god kommunikasjon. ATI Lederskap >80 %, ATI Gjennomføringskraft >90 %

Organisasjonskapital

1. Kultur for effektivitet, samspill, ressursutnyttelse, organisatorisk læring, forbedring og gjennomføringskraft. ATI Organisasjonskapital og ATI Prestasjonskultur >80 %
2. Effektive beslutningsprosesser og desentralisert fullmaktstruktur. Snitt KTI Respons/Behandlingstid >80.
3. Være blant de 3 beste i SamSpar på implementering av nye produkter og løsninger

Relasjonskapital

1. Samspillet med kunder, ansatte, eiere, samarbeidspartnere og lokalsamfunnene bygger på stabilitet og langsiktighet
2. Ledende omdømmeposisjon i regionen. Høyest preferanseandel i bankens markedsområde
3. Sentral og aktiv bidragsyter i SpareBank 1-alliansen for å sikre distribusjonskraft og synergier

Hovedmål økonomi

Lønnsomhet og

egenkapitalavkastning

- Egenkapitalavkastning min. 7 %-poeng høyere enn 5-års statsobligasjonsrente.
- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til egenkapitalavkastning hensyntatt EK-andel.

Kostnadseffektivitet

- Målsetting om en kostnadsprosent – cost/income – innenfor 48 % i løpet av 1. halvår 2018.
- Være blant de tre bankene i Samarbeidende Sparebanker med lavest kostnadsprosent.

Netto provisjonsinntekter

- Være blant de tre beste i Samarbeidende Sparebanker med hensyn til vekst i netto provisjonsinntekter eksklusiv Boligkreditt og EM 1.

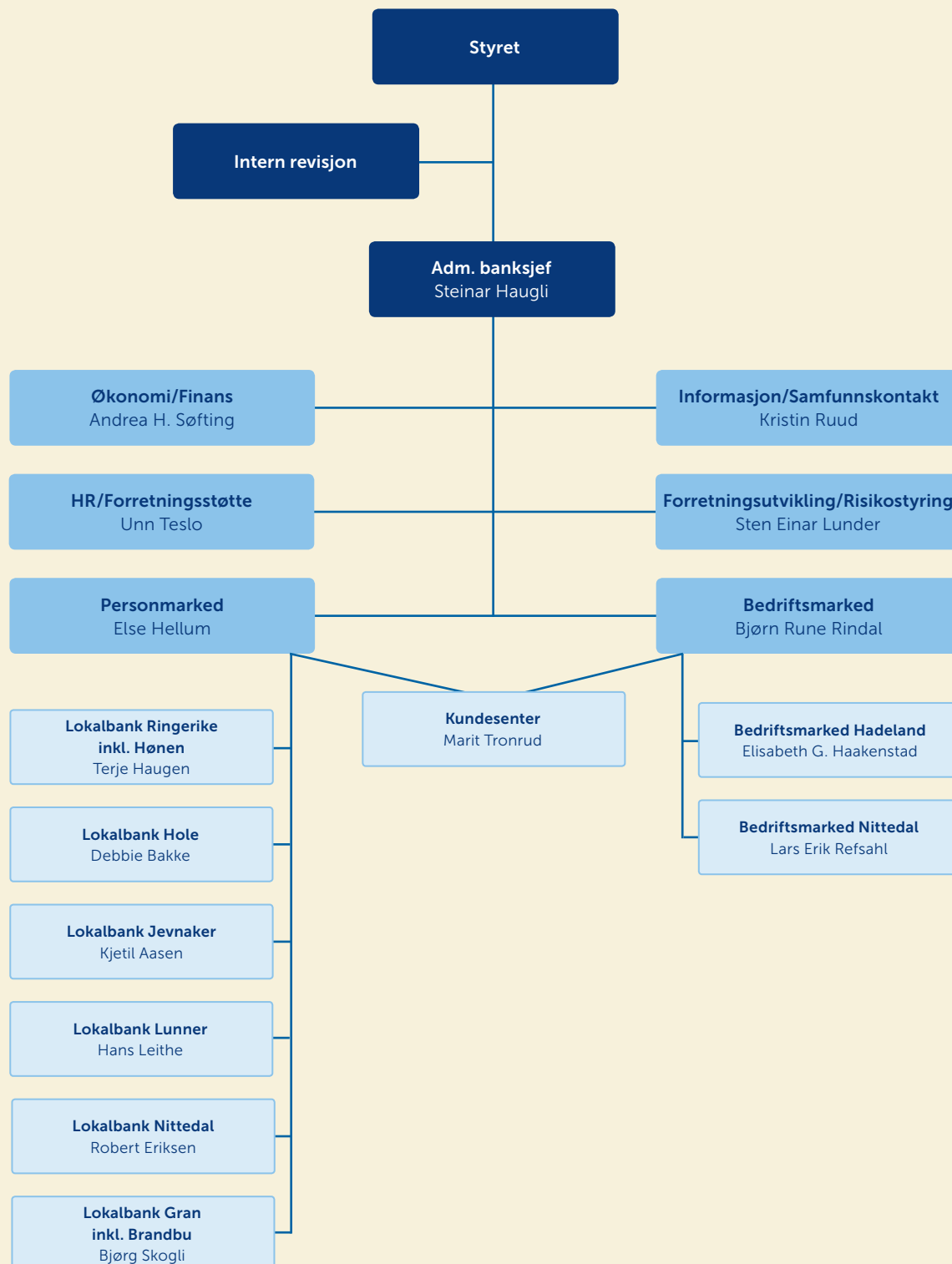
Utdelingspolitikk

- SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av årsoverskuddet etter skatt i konsernet skal utbetales som kontantutbytte, og tilsvarende at minst halvparten av grunnfondskapitalens andel av overskuddet utbetales som gaver.
- Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjon, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Kapitaldekning

- Konsernet har mål om å ha ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 %.
- Konsernet har mål om å ha en samlet kapitaldekning på minimum 16,0 %.

ORGANISASJONSKART

PRESENTASJON AV STYRET

Jørn Prestkvern, styreleder (1958)

Utdannet Siviløkonom fra BI, og er administrerende direktør i Valvoline Oil AS. Ble valgt inn i styret i Gran Sparebank i 2001.

Anne Cathrine Frøstrup, nestleder (1954)

Utdannet Cand. jur. Jobber i dag som Kartverksjef i Statens Kartverk. Som verv er hun nestleder i styret i Helse Sørøst RHF. Valgt inn i styret i juli 2010.

Bjørn Haugen Morstad, styremedlem (1958)

Utdannet Siviløkonom fra BI, MBA fra University of Wisconsin og autorisert finansanalytiker fra NHH. Arbeider som selvstendig konsulent, og har tidligere arbeidet som bl.a. analysesjef i Christiania Markets. Valgt inn i styret i Sparebanken Jevnaker Lunner i 2009.

Hege Marie Petlund, styremedlem (1972)

Utdannet siviløkonom fra BI, med arbeidserfaring fra Ernst & Young og Abletec AS og har nå stilling som økonomisjef i Leiv Vidar AS. Valgt inn i styret i mars 2015.

Svein Oftedal, styremedlem (1964)

Utdannet Diplom Eksportøkonom NMH. Jobber i dag som Executive Vice President of the Würth Group. Valgt inn i styret i mars 2013.

Tommy Helgerud, styremedlem (1957)

Utdannet Bygningsingeniør fra HIG og MBA fra BI/ESCP i Frankrike. Jobber i dag som sekretariatsleder for Boligtvistnemda. Har tidligere erfaring bl.a. som direktør i NCC Construction og Tronrud Gruppen. Valgt inn i styret i mars 2013.

Liv Bente Kildal, styremedlem, ansattes representant (1963)

Bakgrunn som Finansrådgiver fra Postbanken og kunderådgiver i Sparebanken Jevnaker Lunner. Hovedtillitsvalgt og varamedlem i styret siden 1. juli 2010. Innvalgt som styremedlem i mars 2012.

PRESENTASJON AV KONSERNLEDELSEN

Steinar Haugli, Adm banksjef

Bankøkonom fra 1982 med tilleggsutdannelse innenfor ledelse med 2 deler av masterprogram fra BI 2000 og 2004. Adm. banksjef fra 2008 i Ringerikes Sparebank og fra 2010 i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Tidligere erfaring fra lederstillinger i Ringerikes Sparebank blant annet leder bedriftsmarked i perioden 1991–2008. Styreleder i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS, SpareBank 1 Økonomihuset og styremedlem i Samarbeidende Sparebanker AS og SpareBank 1 Markets AS. Medlem av representantskapet i SR-Bank ASA og Bank 1 Oslo Akershus AS.

Bjørn Rune Rindal, Banksjef Bedriftsmarked

Høgskolekandidat (1997-1999) innen økonomi og administrasjon fra Høgskolen i Buskerud. Grunn- og mellomfagstudier matematikk (1999–2000) fra Universitetet i Oslo. Delutdanning hovedfagsstudier (2000–2002) innen bedriftsøkonomisk analyse fra Høgskolen i Buskerud. Bedriftsrådgiver i Ringerikes Sparebank (2002-2007). Økonomisjef i Ringerikes Sparebank (2007-2008). Ass. banksjef og leder bedriftsmarked i Ringerikes Sparebank (2008-2010). Banksjef bedriftsmarked og adm. banksjefs stedfortreder i SpareBank 1 Ringerike Hadeland (2010–d.d.).

Else Hellum, Banksjef Personmarked

Bankøkonom fra 1979. 1.avd Jus ved Universitetet i Oslo 1983. Diverse lederutviklingsprogrammer, herunder Prestasjonsledelse fra 2004. Banksjef PM Ringerike Hadeland fra 2010. Tidligere diverse bankerfaring fra DNB og Gran Sparebank. Sistnevnte som nestleder og leder for markedsområdene Personmarked og Bedriftsmarked. Har hatt diverse styremedlem og styrelederverv i ulike finansselskaper og private selskaper. Er i dag styremedlem i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS.

Unn Teslo, Banksjef HR / Forretningsstøtte

Master of Public Administration (MPA) ved Copenhagen Business School, 2004. Startet i banken 1. august 2010 som banksjef HR Forretningsstøtte etter 34 år i sykehussektoren. Erfaring blant annet som undervisningskonsulent, lederstillinger innen sykehusledelsen og adm. direktør Ringerike Sykehus HF. Styremedlem Ringerike Sparebank Pensjonskasse, Spama AS, Menova AS. Styreleder i Ringerike Folkehøgskole.

Andrea Hatlinghus Søvting, Banksjef Økonomi / Finans

Statsautorisert revisor og siviløkonom fra NHH 2008. Ansatt som Økonomisjef i SpareBank 1 Ringerike Hadeland i 2013. Tiltrådte som Banksjef Økonomi/Finans i 2015. Bakgrunn fra revisjon og rådgivning i Deloitte AS.

Kristin Ruud, Banksjef Informasjon og Samfunnskontakt

Bankøkonom fra BI med diverse tilleggsutdannelse. Ansatt Ringerikes Sparebank i 1979 som kunderådgiver og markeds konsulent fra 1982. Markedssjef fra 1992 og stilling som Informasjon og Samfunnskontakt i Ringerikes Sparebank fra 2009. Tiltrådte stilling som banksjef med ansvar for informasjon, samfunn og markedsføring i 2010.

Sten Einar Lunder, Banksjef Forretningsutvikling og Risikostyring

Executive MBA Corporate Finance fra NHH/NFF 2007, Master of Management Innovasjon fra BI 2012, Sivilingeniør Maskin/Marin fra NTH (NTNU) 1992, Autorisert Finansanalytiker AFA 2004. Har hatt ansvar for avdeling for Forretningsutvikling siden 2010 og Risikostyring siden 2012. Nestleder i Sparebanken Jevnaker Lunner fra 2007 til fusjonen i 2010. Begynte i Sparebanken Jevnaker Lunner i 2003. Tidligere erfaring som finansanalytiker offshore fra Enskilda Securities (99–03) / HQ Norden (98–99) og som prosjektingeniør fra FMC Kongsberg Subsea (93–98).

ÅRSREGNSKAP

Resultatregnskap

MORBANK				KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	Note	2015	2014
707 876	645 116	Renteinntekter	18	645 041	708 042
405 338	334 526	Rentekostnader	18	333 915	405 249
302 538	310 589	Netto renteinntekter		311 126	302 793
165 427	164 912	Provisjonsinntekter	19	164 912	165 427
10 302	8 079	Provisjonskostnader	19	8 079	10 302
6 881	4 017	Andre driftsinntekter	19	111 783	68 101
162 005	160 850	Netto provisjons- og andre inntekter		268 616	223 226
29 402	13 417	Utbytte	20, 38	13 560	29 529
32 849	16 905	Inntekter av eierinteresser	20, 38	43 938	63 054
22 021	- 18 189	Netto resultat fra andre finansielle investeringer	20	- 18 189	22 021
84 272	12 134	Netto resultat fra finansielle eiendeler		39 309	114 604
548 815	483 573	Sum inntekter		619 051	640 623
109 900	111 058	Personalkostnader	21, 23	185 648	151 348
117 819	126 984	Andre driftskostnader	22	142 159	128 595
227 719	238 041	Sum driftskostnader		327 808	279 944
321 096	245 532	Resultat før tap		291 244	360 678
381	3 476	Tap på utlån og garantier	11	3 476	381
320 714	242 056	Resultat før skatt		287 768	360 297
69 250	56 929	Skattekostnad	24	61 999	71 789
251 464	185 126	Resultat for regnskapsåret		225 769	288 508
-	-	Minoritetsinteresser		1 957	1 368
17,52	12,90	Resultat per egenkapitalbevis (majoritet)		15,60	20,01

Utvidet resultatregnskap

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
251 464	185 126	Resultat for regnskapsåret	225 769	288 508
		<i>Poster som ikke vil bli reklassifisert til resultat:</i>		
-65 171	45 738	Aktuarielle gevinster og tap vedrørende ytelsespensjon	46 917	-66 339
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	7 426	-2 988
17 596	-12 349	Skatt	-12 668	17 912
		<i>Poster som vil bli reklassifisert til resultat</i>		
-8 341	20 481	Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	20 481	-8 341
-	-	Andre inntekter og kostnader tilknyttede foretak og felleskontrollert virksomhet	-	25
-55 916	53 870	Sum resultatposter ført mot egenkapitalen	62 157	-59 732
195 548	238 997	Totalresultat for regnskapsåret	287 926	228 776
-	-	Minoritetsinteresser	2 129	1 197

Balanse

MORBANK					KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	Note	2015	2014	
EIENDELER						
105 372	112 504	Kontanter og fordringer på sentralbanker		112 504	105 372	
1 456 714	634 447	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	634 449	1 456 720	
15 545 107	16 799 341	Brutto utlån til og fordringer på kunder	8	16 797 454	15 543 065	
-19 275	- 19 499	- Individuelle nedskrivninger	8	- 19 499	- 19 275	
-56 817	-59 544	- Nedskrivninger på grupper av utlån	8	- 59 544	- 56 817	
15 469 014	16 720 298	Netto utlån til og fordringer på kunder	8	16 718 411	15 466 972	
1 157 875	1 150 600	Sertifikater og obligasjoner	27	1 150 600	1 157 875	
55 153	48 009	Finansielle derivater	28	48 009	55 153	
438 030	484 405	Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	29	484 405	438 032	
166 314	166 314	Investering i eierinteresser	38	327 589	288 339	
15 983	63 983	Investering i konsernselskaper	38	-	-	
87 880	78 064	Eiendom, anlegg og utstyr	31	83 718	92 650	
44 698	32 447	Goodwill og andre immaterielle eiendeler	24, 30	94 533	61 691	
47 000	45 049	Andre eiendeler	32	81 817	69 325	
19 044 035	19 536 121	Sum eiendeler		19 736 036	19 192 129	
GJELD						
11 592 808	12 391 492	Innskudd fra og gjeld til kunder	33	12 370 473	11 583 933	
4 536 046	4 190 705	Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	34	4 190 705	4 536 046	
33 896	36 630	Finansielle derivater	28	36 630	33 896	
259 177	199 779	Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	23, 36	236 539	279 553	
200 349	200 263	Ansvarlig lånekapital	35	200 263	200 349	
16 622 276	17 018 869	Sum gjeld		17 034 610	16 633 777	
EGENKAPITAL						
1 394 665	1 394 665	Egenkapitalbevis		1 394 665	1 394 665	
361 134	361 134	Overkursfond	40	361 134	361 134	
446 644	553 963	Utjevningsfond		553 963	446 644	
139 467	108 784	Avsatt utbytte		110 684	140 667	
4 038	3 150	Avsatt til gaver		3 150	4 038	
62 886	65 993	Grunnfond		65 993	62 886	
885	885	Kompensasjonsfond		885	885	
12 040	28 679	Annen egenkapital		207 181	144 591	
-	-	Minoritetsandel		3 772	2 843	
2 421 759	2 517 251	Sum egenkapital		2 701 425	2 558 352	
19 044 035	19 536 121	Sum gjeld og egenkapital		19 736 036	19 192 129	

Hønefoss, 3. mars 2016
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

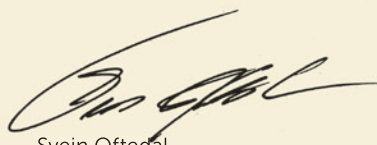
Jørn Prestkvern
Leder

Anne Cathrine Frøstrup

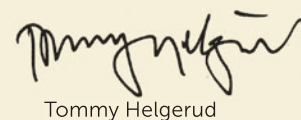
Bjørn Haugen Morstad

Svein Oftedal

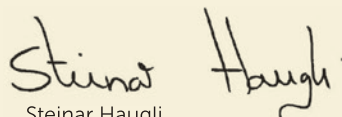
Hege Marie Petlund

Tommy Helgerud

Liv Bente Kildal

Steinar Haugli
Adm. banksjef

Endring i egenkapital

MORBANK

(Hele tusen kroner)	Egen- kapital- bevis ¹	Overkurs- fond	Ut- jevning- fond	Grunn- fonds- kapital	Kompen- sasjons- fond	Fond for urealiserte gevinster	Annen egen- kapital	Avsatt utbytte	Avsatt gaver	Sum egen- kapital
Egenkapital 31.12.13	1 394 665	361 134	387 782	61 180	885	42 195	-21 632	119 941	3 473	2 349 624
Periodens resultat	-	-	105 099	3 043	-	-182	-	139 467	4 038	251 465
Utvidede resultatposter										
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	-46 238	-1 337	-	-	-	-	-	-47 575
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-8 341	-	-	-	-8 341
Sum utvidede resultatposter	-	-	-46 238	-1 337	-	-8 341	-	-	-	-55 916
Totalresultat	-	-	58 861	1 706	-	-8 523	-	139 467	4 038	195 548
Transaksjoner med eierne										
Utdelt utbytte for 2013	-	-	-	-	-	-	-	-119 941	-	-119 941
Utdelt gavefond 2013	-	-	-	-	-	-	-	-	-3 473	-3 473
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	-	-119 941	-3 473	-123 414
Egenkapital 31.12.14	1 394 665	361 134	446 644	62 886	885	33 672	-21 632	139 467	4 038	2 421 759
Periodens resultat	-	-	74 868	2 168	-	-3 843	-	108 784	3 150	185 127
Utvidede resultatposter										
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	32 451	938	-	-	-	-	-	33 389
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	20 481	-	-	-	20 481
Sum utvidede resultatposter	-	-	32 451	938	-	20 481	-	-	-	53 870
Totalresultat	-	-	107 319	3 106	-	16 638	-	108 784	3 150	238 997
Transaksjoner med eierne										
Utdelt utbytte for 2014	-	-	-	-	-	-	-	-139 467	-	-139 467
Utdelt gavefond 2014	-	-	-	-	-	-	-	-	-4 038	-4 038
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	-	-139 467	-4 038	-143 505
Egenkapital 31.12.15	1 394 665	361 134	553 963	65 992	885	50 310	-21 632	108 784	3 150	2 517 251

1. Pr 31.12.2015 består eierandelskapitalen av 13.946.652 egenkapitalbevis à NOK 100.

KONSERN

(Hele tusen kroner)	Egen- kapital- bevis ¹	Overkurs- fond	Ut- jevnings- fond	Grunn- fonds- kapital	Kompen- sasjons- fond	Fond for urealiserte gevinster	Annen egen- kapital	Avsatt utbytte	Avsatt gaver	Sum	Minoritets- interesse	Sum egen- kapital
Egenkapital 31.12.13	1 394 665	361 134	387 782	61 180	885	17 081	104 161	120 981	3 473	2 451 343	2 686	2 454 030
Periodens resultat	-	-	105 099	3 043	-	-182	34 475	140 667	4 038	287 140	1 368	288 508
Utvidede resultatposter												
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	-46 238	-1 337	-	-	-682	-	-	-48 257	-170	-48 428
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	-8 341	-	-	-	-8 341	-	-8 341
Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	-2 963	-	-	-2 963	-	-2 963
Sum utvidede resultatposter	-	-	-46 238	-1 337	-	-8 341	-3 645	-	-	-59 562	-170	-59 732
Totalresultat for perioden	-	-	58 861	1 706	-	-8 523	30 830	140 667	4 038	227 578	1 197	228 776
Transaksjoner med eierne												
Utdelt utbytte for 2013	-	-	-	-	-	-	1 040	-120 981	-	-119 941	-1 040	-120 981
Utdelt gavefond 2013	-	-	-	-	-	-	-	-	-3 473	-3 473	-	-3 473
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	-	-120 981	-3 473	-123 414	-1 040	-124 454
Egenkapital 31.12.14	1 394 665	361 134	446 644	62 886	885	8 558	136 031	140 667	4 038	2 555 507	2 843	2 558 352
Periodens resultat	-	-	74 868	2 168	-	-3 843	36 785	110 684	3 150	223 812	1 957	225 769
Utvidede resultatposter												
Netto aktuarielle gevinster og tap	-	-	32 451	938	-	-	688	-	-	34 077	172	34 249
Endring i virkelig verdi for investeringer holdt for salg	-	-	-	-	-	20 481	-	-	-	20 481	-	20 481
Andre inntekter og kostnader tilknyttet felleskontrollert virksomhet	-	-	-	-	-	-	7 426	-	-	7 426	-	7 426
Sum utvidede resultatposter	-	-	32 451	938	-	20 481	8 115	-	-	61 985	172	62 157
Totalresultat for perioden	-	-	107 319	3 106	-	16 638	44 900	110 684	3 150	285 797	2 129	287 926
Transaksjoner med eierne												
Utdelt utbytte for 2014	-	-	-	-	-	-	1 200	-140 667	-	-139 467	-1 200	-140 667
Utdelt gavefond 2014	-	-	-	-	-	-	-	-	-4 038	-4 038	-	-4 038
Sum transaksjoner med eierne	-	-	-	-	-	-	1 200	-140 667	-4 038	-143 505	-1 200	-144 705
Egenkapital 31.12.15	1 394 665	361 134	553 963	65 992	885	25 196	181 985	110 684	3 150	2 697 654	3 772	2 701 425

1. Pr 31.12.2015 består eierandelskapitalen av 13.946.652 egenkapitalbevis à NOK 100.

Kontantstrømoppstilling

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
-740 227	-1 257 455	Brutto utlån til kunder	-1 257 610	-740 375
659 326	597 214	Renteinnbetalinger på utlån til kunder	597 110	659 217
973 991	802 038	Innskudd fra kunder	800 252	969 038
-245 245	-192 805	Renteutbetalinger på innskudd fra kunder	-192 175	-245 207
-465 748	821 595	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	821 595	-465 748
17 942	17 620	Renter på utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	17 620	17 942
-112 328	-2 365	Sertifikater og obligasjoner	-2 365	-112 328
27 289	23 002	Renteinnbetalinger på sertifikater og obligasjoner	23 002	27 289
5 825	4 517	Renteutbetaling derivater	4 517	5 825
225 243	157 708	Provisjonsinnbetalinger	285 201	287 150
-104 097	-148 875	Utbetalinger til lønn	-232 364	-148 549
-96 192	-108 702	Andre utbetalinger til drift	-142 440	-102 890
-51 546	-66 075	Betalt skatt	-68 934	-52 946
2 772	5 992	Andre tidsavgrensninger	6 329	360
97 005	653 407	A Netto likviditetsendring fra operasjonelle aktiviteter	659 739	98 778
-19 628	-4 106	Investering i varige driftsmidler	-4 581	-20 489
4 383	-	Innbetaling fra salg av varige driftsmidler	-	4 383
-467 586	-94 018	Utbetaling til investeringer i aksjer og fond	-94 018	-467 586
562 154	28 730	Innbetaling fra salg av aksjer og fond	28 730	562 154
62 251	29 753	Utbytte fra investeringer i aksjer	25 096	62 378
141 574	-39 641	B Netto likviditetsendring investering	-44 773	140 841
950 000	948 000	Opptak av gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	948 000	950 000
-1 062 500	-1 281 500	Tilbakebetaling - utstedelse av verdipapirer	-1 281 500	-1 062 500
200 000	-	Opptak av ansvarlig lånekapital	-	200 000
-149 280	-123 692	Renteutbetalinger på gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-123 692	-149 280
-3 360	-5 937	Renteutbetalinger på ansvarlig lånekapital	-5 937	-3 360
-56 000	-	Tilbakebetaling av lån fra kredittinstitusjoner	-	-56 000
-783	-	Renteutbetalinger på lån fra kredittinstitusjoner	-	-783
-123 414	-143 505	Utbetaling til utbytte og gavefond	-144 705	-124 454
-245 338	-606 634	C Netto likviditetsendring finansiering	-607 834	-246 378
-6 759	7 132	A+B+C Netto endring likvider i året	7 132	-6 759
112 132	105 372	Likviditetsbeholdning 1.1.	105 372	112 132
105 372	112 504	Likviditetsbeholdning 31.12	112 504	105 372
-	-	Likviditetsbeholdning spesifisert	-	-
105 372	112 504	Kontanter og fordringer på sentralbanken	112 504	105 372
105 372	112 504	Likviditetsbeholdning sist i mnd	112 504	105 372

ERKLÆRING I HENHOLD TIL VERDIPAPIRHANDELLOVENS § 5-5

Vi erklærer, etter beste overbevisning, at årsregnskapet for SpareBank 1 Ringerike Hadeland for perioden 1. januar til 31. desember 2015 er utarbeidet i samsvar med gjeldende regnskapsstandarder og at opplysningene i regnskapet gir et rettviseende bilde av morbankens og konsernets eiendeler, gjeld, finansielle stilling og resultat som helhet.

Vi erklærer også, etter beste overbevisning, at årsberetningen gir en rettviseende:

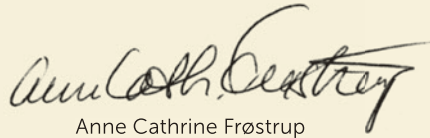
- oversikt over viktige begivenheter i regnskapsperioden og deres innflytelse på årsregnskapet
- beskrivelse av de mest sentrale risiko- og usikkerhetsfaktorer virksomheten står overfor i neste regnskapsperiode
- beskrivelse av nærstående vesentlige transaksjoner.

Hønefoss, 3. mars 2016

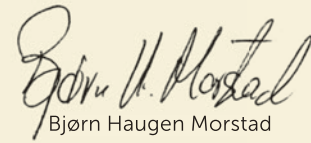
I styret for SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Jørn Prestkværn
Leder

Anne Cathrine Frøstrup

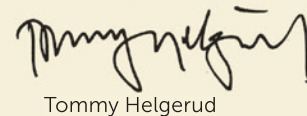
Bjørn Haugen Morstad

Svein Oftedal

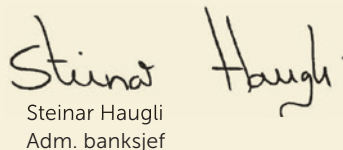
Hege Marie Petlund

Tommy Helgerud

Liv Bente Kildal

Steinar Haugli
Adm. banksjef

REVISJONSBERETNING 2015

Deloitte AS
Dronning Eufemias gate 14
Postboks 221 Sentrum
NO-0103 Oslo
Norway
Tlf: +47 23 27 90 00
Faks: +47 23 27 90 01
www.deloitte.no

Til representantskapet i SpareBank 1 Ringerike Hadeland

REVISORS BERETNING

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for SpareBank 1 Ringerike Hadeland som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet og konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2015, og resultatregnskap, utvidet resultatregnskap, oppstilling av endring i egenkapital og kontantstrømpoppstilling for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimatene utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon

Etter vår mening er årsregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av selskapet og konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadelands finansielle stilling per 31. desember 2015 og av deres resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

side 2
Revisors beretning til representantskapet i
SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen og om redegjørelser om foretaksstyring og samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen om årsregnskapet og i redegjørelsene om foretaksstyring og samfunnsansvar, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag (ISAE) 3000 «Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon», mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 3. mars 2016
Deloitte AS

Henrik Woxholt
statsautorisert revisor

KONTROLLKOMITEENS BERETNING 2015

Til Representantskapet i SpareBank 1 Ringerike Hadeland

Kontrollkomiteen har ført tilsyn med SpareBank 1 Ringerike Hadeland i henhold til lov, og instruks fastsatt av representantskapet.

Kontrollkomiteen har i forbindelse med årsavslutningen for regnskapsåret 2015 gjennomgått årsberetningen, årsregnskapet og revisors beretning for SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Komiteen finner at styrets vurdering av SpareBank 1 Ringerike Hadeland og konsernets økonomiske stilling er dekkende, og tilrår at årsberetningen og årsregnskapet for regnskapsåret 2015 godkjennes.

Atle Roll-Matthiesen jr.
Leder

Magnhild Bjertnæs

Ståle Tangestuen

NOTER TIL REGNSKAPET

55	1. GENERELL INFORMASJON	88	21. PERSONALKOSTNADER OG YTELSE TIL LEDENDE ANSATTE OG TILLITSVALGTE
55	2. REGNSKAPSPRINSIPPER IFRS	90	22. ANDRE DRIFTSKOSTNADER
62	3. KRITISKE ESTIMATER OG VURDERINGER VEDRØRENDE BRUK AV REGNSKAPSPRINSIPPER	90	23. PENSJONER
63	4. SEGMENTINFORMASJON	93	24. SKATT
64	5. KAPITALDEKNING		BALANSE
66	6. FINANSIELL RISIKOSTYRING	95	25. VURDERING AV VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE INSTRUMENTER
	KREDITTRISIKO	97	26. VIRKELIG VERDI AV FINANSIELLE INSTRUMENTER VURDERT TIL AMORTISERT KOST
69	7. KREDITTINSTITUSJONER - FORDRINGER OG GJELD	98	27. SERTIFIKATER OG OBLIGASJONER
70	8. UTLÅN TIL OG FORDRINGER PÅ KUNDER	99	28. FINANSIELLE DERIVATER
73	9. SPAREBANK 1 BOLIGKREDITT AS, SPAREBANK 1 NÆRINGSKREDITT AS OG SPAREBANK 1 KREDITTKORT AS	100	29. AKSJER, ANDELER OG ANDRE EGENKAPITALINTERESSER
75	10. ALDERSFORDELING PÅ FORFALTE, MEN IKKE NEDSKREVNE UTLÅN	101	30. GOODWILL OG ANDRE IMMATERIELLE EIENDELER
76	11. TAP PÅ UTLÅN OG GARANTIER	102	31. EIENDOM, ANLEGG OG UTSTYR
78	12. MAKSIMAL KREDITTRISIKOEKSPONERING, IKKE HENSYNTATT PANTESTILLELSER	103	32. ANDRE EIENDELER
78	13. FINANSIELLE INSTRUMENTER OG MOTREGNING	103	33. INNSKUDD FRA OG GJELD TIL KUNDER
79	14. KREDITTKVALITET PER KLASSE AV FINANSIELLE EIENDELER	104	34. GJELD VED UTSTEDELSE AV VERDIPAPIRER
	MARKEDSRISIKO	105	35. ANSVARLIG LÅNEKAPITAL
81	15. MARKEDSRISIKO KNYTTET TIL RENTERISIKO	106	36. ANNEN GJELD OG FORPLIKTELSER
	LIKVIDITETSRISIKO	107	37. BUNDNE MIDLER
82	16. LIKVIDITETSRISIKO	108	38. INVESTERINGER I EIERINTERESSER
83	17. FORFALLSANALYSE AV EIENDELER OG FORPLIKTELSER		ØVRIGE OPPLYSNINGER
	RESULTATREGNSKAP	111	39. VESENTLIGE TRANSAKSJONER MED NÆRSTÅENDE SELSKAPER
85	18. NETTO RENTEINNTEKTER	112	40. EIERANDELSKAPITAL- OG EIERSTRUKTUR
86	19. NETTO PROVISJONS- OG ANDRE INNTEKTER	113	41. HENDELSER ETTER BALANSEDAGEN
87	20. NETTO RESULTAT FRA FINANSIELLE EIENDELER		

Note 1

Generell informasjon

Beskrivelse av virksomheten

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har til formål å fremme sparing ved å ta i mot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker.

Bankens formål er å yte investeringstjenester og tilknyttede tjenester innenfor rammen av verdipapirhandeloven. Sparebanken kan utføre alle vanlige bankforretninger og finansielle tjenester i samsvar med den til enhver gjeldende lovgivning.

Bankens forretningside er å være en solid, lønnsom og selvstendig sparebank i markedsområdene Ringeriks- og Hadelandsregionen og i Nittedalsområdet. Banken skal tilby et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor i bankens virkeområde.

Bankens visjon, verdier, mål og forretningside er vedtatt av styret og inntatt i årsrapporten.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har sitt hovedkontor på Hønefoss, Søndre Torv 6, i Ringerike kommune (morbank) og lokalbanker i kommunene Ringerike, Hole, Jevnaker, Lunner, Nittedal og Gran. Hoveddelen av lokalbankene er samlokalisert med Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS.

Konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland består av morbanken, datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (80 % eierandel), datterselskapet SpareBank 1 Økonomihuset AS (100 % eierandel) og datterselskapet SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS (100 % eierandel). Det ble 29. januar 2015 inngått avtale om kjøp av samtlige aksjer i selskapene Økonomihuset Regnskap AS og Økonomihuset IT-Nett AS, og regnskapene er konsolidert fra og med 2. kvartal 2015.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er notert på Oslo Børs («RING»).

Årsregnskapet for 2015 ble vedtatt av styret 3. mars 2016.

Note 2

Regnskapsprinsipper IFRS

Grunnlaget for utarbeidelse av det konsoliderte årsregnskapet

Selskaps- og konsernregnskapet 2015 for SpareBank 1 Ringerike Hadeland er satt opp i overensstemmelse med Internasjonale standarder for finansiell rapportering (IFRS) som er gjort gjeldende i Norge. Dette omfatter også tolkninger fra Den internasjonale tolkningskomité for finansiell rapportering (IFRIC) og dens forgjenger, Den faste tolkningskomité (SIC). Regnskapet er avlagt basert på IFRS standarder og fortolkninger obligatoriske for årsregnskap som avlegges per 31. desember 2015.

Utarbeidelse av regnskaper i samsvar med IFRS krever bruk av estimater. Videre krever anvendelse av selskaps regnskapsprinsipper at ledelsen må utøve skjønn. Områder med stor grad av skjønnsmessige vurderinger, høy kompleksitet, eller områder hvor forutsetninger og estimater er vesentlige for regnskapet, er beskrevet i note 3.

Konsernregnskapet er avlagt under forutsetningen om fortsatt drift.

Nye eller reviderte regnskapsstandarder som er godkjent, men ikke implementert i 2015

IFRS 9 Finansielle instrumenter - IASB publiserte den endelige versjonen av IFRS 9 Financial Instruments i juli 2014. IFRS 9 skal erstatte eksisterende IAS 39 Finansielle instrumenter – innregning og måling. IFRS 9 medfører endringer i forhold til dagens standard når det gjelder klassifisering og måling av finansielle instrumenter, nedskrivning av finansielle eiendeler og sikringsbokføring. Standarden trer i kraft for regnskapsår som begynner 1. januar 2018 eller senere. Tidlig anvendelse er tillatt. Standarden er foreløpig ikke godkjent av EU. Med unntak for sikringsbokføring skal standarden anvendes retrospektivt, men det er ikke pliktig å gi sammenligningstall. For sikringsbokføring skal standarden anvendes prospektivt, med enkelte begrensede unntak.

Banken forventer å anvende standarden på det pliktige ikrafttredelsestidspunktet, fra og med regnskapsåret 2018. I løpet av 2015 har banken gjennomført en overordnet vurdering av virkningen av standarden. Denne foreløpige vurderingen er basert på informasjon som var tilgjengelig når vurderingen ble gjennomført og kan være gjenstand for endringer som følge av ytterligere detaljerte analyser eller ytterligere informasjon som blir tilgjengelig for banken i fremtiden. Banken forventer ikke vesentlige effekter på balanse eller egenkapital som følge av den nye standarden, med unntak av effekten av å anvende standardens bestemmelser for nedskrivning av utlån. Nye prinsipper for nedskrivning vil gi høyere tapsavsetninger, noe som i så fall vil gi et negativt utslag i egenkapitalen. Banken vil i 2016 gjennomføre en detaljert vurdering for å bestemme nivået på avsetningen mer eksakt.

Presentasjonsvaluta

Presentasjonsvalutaen er norske kroner (NOK), som også er bankens funksjonelle valuta. Alle beløp er angitt i tusen kroner med mindre annet er angitt.

Konsolidering

Konsernregnskapet omfatter banken og datterselskap som ikke er planlagt avhendet i nær framtid og derfor skal klassifiseres som holdt for salg etter IFRS 5. Datterselskap konsolideres hvis de oppfyller kriteriene til konsolidering etter IFRS 10. IFRS 10 angir tre vilkår som må være oppfylt av banken for at det skal foreligge konsolideringsplikt. Dette er at (i) banken må ha bestemmende innflytelse over virksomheten herunder kunne styre aktiviteter som i vesentlig grad har innvirkning på avkastningen i datterselskapet, (ii) banken har mulighet eller rett til å motta avkastning fra virksomheten, og (iii) banken har mulighet eller rett til å bruke sin innflytelse til å påvirke avkastningens størrelse. Datterselskap er konsolidert fra det tidspunkt banken har overtatt slik kontroll, og det tas ut av konsolideringen fra det tidspunkt banken gir fra seg slik kontroll. Gjensidige balanseposter og alle vesentlige resultatelementer er eliminert. Minoritetens andel av konsernets resultat blir presentert i egen linje under resultat etter skatt i resultatregnskapet. I egenkapitalen vises minoritetens andel som en egen post.

Felleskontrollert virksomhet

En felleskontrollert virksomhet er en virksomhet der to eller flere parter har felles kontroll og er kjennetegnet ved at partene er bundet av en kontraktsregulert ordning som gir to eller flere av disse partene felles kontroll over den felleskontrollerte virksomheten.

SpareBank 1 Gruppen eies med 19,5 prosent hver av SpareBank 1 SR-Bank, SpareBank 1 SMN, SpareBank 1 Nord-Norge og Samarbeidende Sparebanker. Øvrige eiere er Sparebanken Hedmark (12 prosent) og LO (10 prosent).

BN Bank ASA eies med 33 prosent av SpareBank 1 SMN, 23,5 prosent av SpareBank 1 SR-Bank, 23,5 prosent av SpareBank 1 Nord-Norge og 20 prosent av Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS.

Styringsstrukturen for SpareBank 1-samarbeidet er regulert i en avtale mellom eierne. De to Samspar-selskapene regnskapsfører investeringene i felleskontrollert virksomhet etter egenkapitalmetoden. SpareBank 1 Ringerike Hadeland eier 15,6 prosent av Samarbeidende Sparebanker AS og 20,8 prosent av Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS. Styringsstrukturen i Samarbeidende Sparebanker-samarbeidet er også regulert i en avtale mellom eierne som tilfredsstillende felleskontrollert virksomhet. Bankens eierandel i de to Samspar-selskapene regnskapsføres etter egenkapitalmetoden i konsernregnskapet og kostmetoden i morbankregnskapet.

Konter

Konter består av konter i NOK og valuta, samt innskudd i Norges Bank.

Utlån og tap på utlån

Utlån til flytende rente måles til amortisert kost i samsvar med IAS 39. Amortisert kost er anskaffelseskost minus tilbakebetalinger på hovedstolen, pluss eller minus kumulativ amortisering som følger av en effektiv rentemetode, og fratrukket eventuelle beløp for verdifall eller tapsutsatthet. Den effektive renten er den renten som nøyaktig diskonterer estimerte framtidige kontante inn- eller utbetalinger over det finansielle instrumentets forventede levetid.

Fastrentelån til kunder måles til virkelig verdi. Gevinst og tap som skyldes endring i virkelig verdi bokføres over resultatregnskapet som verdiendring. Opptjent rente og over/underkurs regnskapsføres som renter. Renterisikoen i fastrenteutlånene styres med renteswapper som måles til virkelig verdi. Det er konsernets oppfatning at vurdering av fastrenteutlån til virkelig verdi gir mer relevant informasjon om verdiene i balansen.

Vurdering av verdifall på utlån

På hver balansedag vurderer konsernet om det eksisterer objektive bevis på at verdien på et engasjement eller gruppe av engasjementer er redusert.

Verditap på individuelle engasjementer er pådratt dersom, og bare dersom, det eksisterer objektive bevis på verditap som kan medføre redusert fremtidig kontantstrøm til betjening av engasjementet. Verdifallet må være et resultat av en eller flere hendelser inntruffet etter første gangs innregning (en tapshendelse). Objektive bevis på at verdien av et engasjement er redusert omfatter blant annet observerbare data som blir kjent for konsernet om følgende tapshendelser:

- vesentlige finansielle vanskeligheter hos utsteder eller låntaker
- mislighold av kontrakt, som manglende betaling av avdrag og renter
- konsernet innvilger låntaker spesielle betingelser med bakgrunn i økonomiske eller legale grunner knyttet til låntakers økonomiske situasjon
- sannsynlighet for at skyldner vil inngå gjeldsforhandlinger eller andre finansielle reorganiseringer
- observerbare data indikerer at det er målbar reduksjon i fremtidige kontantstrømmer fra en gruppe av engasjementer siden første gangs bokføring, selv om reduksjonen enda ikke fullt ut identifiseres til et individuelt engasjement i gruppen herunder; ugunstig utvikling i betalingsstatus for låntakere i gruppen eller nasjonale eller lokale økonomiske betingelser som korrelerer med mislighold av eiendelene i gruppen

Konsernet vurderer først om det eksisterer individuelle objektive bevis på verdifall for engasjementer som er individuelt signifikante. For engasjementer som ikke er individuelt signifikante, vurderes de objektive bevisene på verdifall individuelt eller kollektivt. Dersom konsernet bestemmer at det ikke eksisterer objektive bevis på verdifall for et individuelt vurdert engasjement, signifikant eller ikke, inkluderes eiendelen i en gruppe av engasjementer med samme kredittrisikokarakteristikk. Gruppen vurderes så samlet for eventuell verdireduksjon. Eiendeler som vurderes individuelt med hensyn på verdireduksjon, og hvor et verditap indentifiseres eller fortsatt er identifisert, tas ikke med i en samlet vurdering av verdireduksjon.

Dersom det er objektive bevis på at en verdireduksjon har inntruffet, beregnes størrelsen på tapet til differansen mellom eiendelens bokførte verdi og nåverdien av estimerte fremtidige kontantstrømmer (eksklusiv fremtidige kredittap som ikke er pådratt) diskontert med engasjementets opprinnelige effektive rentesats. Bokført verdi av eiendelen reduseres ved bruk av en nedskrivningskonto og tapet bokføres over resultatregnskapet.

Verdifallet på grupper av engasjementer måles ved utvikling i rating på gruppen. Dette måles ved å måle

migrering i negativ retning og endring i forventet tap over porteføljens løpetid. Migreringen av kunder utarbeides ved løpende å kredittvurdere hver enkelt kunde i bankens kredittvurderingssystemer.

Misligholdte/tapsutsatte

Samlet engasjement fra en kunde regnes som misligholdt og tas med i konsernets oversikter over misligholdte engasjementer når forfalte avdrag eller renter ikke er betalt 90 dager etter forfall eller rammekreditter er overtrukket i 90 dager eller mer. Utlån og andre engasjementer som ikke er misligholdte, men hvor kundens økonomiske situasjon gjør det sannsynlig at konsernet vil bli påført tap, klassifiseres som tapsutsatte.

Konstaterte tap

Når det er overveiende sannsynlig at tapene er endelige, klassifiseres tapene som konstaterte tap. Konstaterte tap som er dekket ved tidligere foretatte individuelle nedskrivninger føres mot nedskrivningene. Konstaterte tap uten dekning i de individuelle nedskrivningene samt over- eller underdekning i forhold til tidligere nedskrivninger resultatføres.

Salg av utlån

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har inngått avtale om juridisk salg av utlån med høy sikkerhet og pant i fast eiendom til SpareBank 1 Boligkreditt AS. I tråd med forvaltningsavtale mellom banken og kredittforetaket, forestår banken forvaltning av utlånene og opprettholder kundekontakten. Bankens mottar et vederlag i form av provisjon for de plikter som følger med forvaltning av utlånene. Kredittforetaket kan under forvaltningsavtalen med banken foreta videresalg av utlån som er kjøpt fra banken samtidig som bankens rett til å forvalte kundene og motta provisjon følger med. Dersom banken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre har banken opsjon til å kjøpe tilbake utlån under gitte betingelser.

Det vises til beskrivelse i note 9.

Verdipapirer og derivater

Verdipapirer og derivater består av aksjer, egenkapitalbevis og andeler, sertifikater og obligasjoner og rentederivater. Aksjer, egenkapitalbevis og andeler klassifiseres enten til virkelig verdi over resultatet eller som tilgjengelig for salg. Alle børsnoterte aksjer/egenkapitalbevis og aksjefond er klassifisert til virkelig verdi over resultatet (virkelig verdi opsjon), mens unoterte aksjer hovedsakelig er klassifisert som tilgjengelig for salg. Sertifikater og obligasjoner klassifiseres til virkelig

verdi over resultatet. Derivater regnes til virkelig verdi over resultatet. Med unntak for derivater har ikke banken instrumenter i trading kategorien.

Årets verdiendring for finansielle instrumenter klassifisert til virkelig verdi over resultatet, resultatføres som netto resultat fra andre finansielle investeringer. Årets verdiendring for finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg, føres under utvidet resultatregnskap og inngår derved i bankens og konsernets totalresultat.

Immaterielle eiendeler

Immaterielle eiendeler består av identifisert merverdi knyttet til oppkjøpte kunderelasjoner samt goodwill i konsernet SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Andre immaterielle eiendeler vil innregnes når kravene til balanseføring er til stede. Goodwill oppstår som differanse mellom virkelig verdi av vederlaget ved kjøp av en virksomhet og virkelig verdi av identifiserbare eiendeler og forpliktelser. Goodwill avskrives ikke, men er gjenstand for en årlig nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 med sikte på å avdekke et eventuelt verdifall.

Eiendom, anlegg og utstyr

Eiendom, anlegg og utstyr førsteganginnregnes til anskaffelseskost og avskrives deretter lineært over forventet levetid. Ved fastlegging av avskrivningsplan splittes de enkelte eiendeler i nødvendig utstrekning opp i komponenter med forskjellig levetid, og det tas hensyn til estimert restverdi. Eiendom, anlegg og utstyr som hver for seg er av liten betydning, eksempelvis PC-er og annet kontorutstyr, vurderes ikke individuelt for restverdier, levetid eller verdifall, men vurderes som grupper.

Tomter avskrives ikke. Andre driftsmidler avskrives etter den lineære metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet utnyttbar levetid, som er:

Bygninger	20-50 år
Maskiner og IT-utstyr	3-7 år
Transportmidler	4-5 år
Inventar	3-10 år

Eiendom, anlegg og utstyr som avskrives, er gjenstand for en nedskrivningstest i samsvar med IAS 36 når omstendighetene indikerer det.

Overtatte eiendeler

Som ledd i behandlingen av misligholdte lån og garantier overtar banken i enkelte tilfeller eiendeler som

har vært stilt som sikkerhet for slike engasjementer. Ved overtakelse verdsettes eiendelene til antatt realisasjonsverdi. Overtatte eiendeler som skal realiseres, klassifiseres som beholdninger eller anleggsmidler holdt for salg og regnskapsføres etter henholdsvis IAS 2 eller IFRS 5. Eventuelle tap/gevinster ved avhendelse eller revurdering av verdi på slike eiendeler føres som tillegg eller fradrag i tap på utlån.

Nedskrivning

Balanseført beløp av bankens eiendeler, blir gjennomgått på balansedagen, for å vurdere om det foreligger indikasjoner på verdifall. Dersom det foreligger slike indikasjoner, estimeres eiendelens gjenvinnbare beløp. Nedskrivninger foretas når balanseført verdi av en eiendel eller kontantstrømgenererende enhet overstiger gjenvinnbart beløp. Nedskrivninger føres over resultatregnskapet. Nedskrivning av goodwill reverseres ikke. For andre eiendeler reverseres nedskrivninger dersom det er en endring i estimater som er benyttet for å beregne gjenvinnbart beløp.

Renteinntekter og -kostnader

Renteinntekter og -kostnader knyttet til eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost resultatføres løpende basert på en effektiv rentemetode. Alle gebyrer knyttet til rentebærende innlån og utlån inngår i beregningen av effektiv rente og amortiseres dermed over forventet løpetid. For rentebærende instrumenter som måles til virkelig verdi vil endring i markedsverdien klassifiseres som netto resultat fra andre finansielle investeringer.

Sikringsfondsavgift

Avgiften til Bankenes Sikringsfond ilegges normalt på bakgrunn av gjennomsnittlig garanterte innskudd og gjennomsnittlig beregningsgrunnlag for tidligere kvartaler. Det er ikke regulert hvorvidt en uttredd fra ordningen vil medføre tilbakebetaling av for mye innbetalt avgift. Praxis har vært en pro-rata belastning ved innmelding. Praxis og hensynet til likebehandling tilsier pro-rata også ved utmelding. Finansdepartementet vil beslutte dette ved enkeltvedtak. Dette har betydning for når avgiften skal innregnes i regnskapet. Finanstilsynet har i rundskrivet «Finanstilsynets kontroll med finansiell rapportering i 2015» 19.11.2015 konkludert med at sikringsfondsavgiften må kostnadsføres i sin helhet første kvartal hvert år og forventer at bankene endrer praksis fra 1. kvartal 2016. Banken har i 2015 videreført tidligere praksis ved at avgiften periodiseres månedlig. Avgiften er klassifisert som rentekostnad i regnskapet for 2015.

Provisjonsinntekter og -kostnader

Provisjonsinntekter og –kostnader blir generelt periodisert i takt med at en tjeneste blir ytt. Gebyrer knyttet til rentebærende instrumenter blir ikke ført som provisjoner, men inngår i beregningen av effektiv rente og resultatføres tilsvarende. Garantiprovisjoner blir beregnet som et fastbeløp per garanti utstedt og inntektsføres fortløpende. Honorar og gebyr ved omsetning eller formidling av finansielle instrumenter, eiendom eller andre investeringsobjekter som ikke genererer balanseposter i konsernets regnskap, resultatføres når transaksjonen slutføres. Banken mottar provisjon fra SpareBank 1 Boligkreditt tilsvarende differansen mellom lånets rente og den finansieringskostnad Boligkreditt oppnår med tillegg av et administrativt påslag. I bankens regnskap fremkommer dette som provisjonsinntekter.

Transaksjoner og beholdninger i utenlandsk valuta

Transaksjoner i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner ved transaksjonskursen på balansetidspunktet. Gevinst og tap knyttet til gjennomførte transaksjoner eller til omregning av beholdninger av pengeposter på balansedagen resultatføres.

Sikringsbokføring

Banken benytter virkelig verdi sikring for å styre sin renterisiko. Banken vurderer og dokumenterer sikringsens effektivitet, både ved førstegangs klassifisering og på løpende basis i samsvar med IAS 39. I sin sikringsaktivitet sikrer banken seg mot bevegelser i swap renten. Endringer i kredittspread er derfor ikke hensyntatt i sikringseffektiviteten eller verdivurderingen. Ved virkelig verdi sikring blir sikringsinstrumentet regnskapsført til virkelig verdi og sikringsobjektet blir regnskapsført til amortisert kost justert for endring i virkelig verdi av den sikrede risiko. Endringer i disse verdiene fra inngående balanse blir resultatført.

Banken inngår sikringsforretninger med anerkjente banker for å redusere egen risiko. Derivatforretningene er knyttet til ordinær bankvirksomhet og gjennomføres for å redusere risiko knyttet til bankens innlån i finansmarkedene og for å avdekke og redusere risiko relatert til kunderettede aktiviteter. Kun sikringer knyttet til bankens innlånsvirksomhet defineres som «virkelig verdisikring» i henhold til IFRS standard IAS 39. Banken har ingen kontrakter som kvalifiserer for kontantstrømsikring.

Skatt

Resultatført skatt består av periodeskatt (betalbar skatt) og utsatt skatt. Periodeskatt er beregnet skatt på årets skattepliktige resultat.

Utsatt skatt regnskapsføres etter gjeldsmetoden i samsvar med IAS 12. Det beregnes forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på midlertidige forskjeller, som er differansen mellom balanseført verdi og skattemessig verdi på eiendeler og forpliktelser. Det beregnes likevel ikke forpliktelse eller eiendel ved utsatt skatt på goodwill som ikke gir skattemessige fradrag, og heller ikke på førstegangsinnregnede poster som verken påvirker regnskapsmessig eller skattepliktig resultat.

Det beregnes en eiendel ved utsatt skatt på fremførbare skattemessige underskudd. Eiendel ved utsatt skatt innregnes bare i det omfang det forventes fremtidig skattepliktige resultater som gjør det mulig å utnytte den tilhørende skattefordelen.

Formueskatt blir presentert som driftskostnad i konsernets regnskap i samsvar med IAS 12.

Innskudd fra kunder

Innskudd fra kunder vurderes til amortisert kost.

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

Lån innregnes førstegang til opptakskost. Dette er virkelig verdi av det mottatte vederlaget etter fradrag av transaksjonsutgifter. Lån måles deretter til amortisert kost. Enhver forskjell mellom opptakskost og oppgjørsbeløpet ved forfall blir dermed periodisert over lånetiden ved hjelp av lånets effektive rente. Lån med fastrente sikringsbokføres (virkelig verdi sikring). Det benyttes ikke virkelig verdi opsjon for konsernets gjeld.

Usikre forpliktelser

Banken utsteder finansielle garantier som ledd i den ordinære virksomheten. Tapsvurderinger skjer som ledd i vurderingen av tap på utlån og etter de samme prinsipper og rapporteres sammen med disse. Det foretas avsetninger for andre usikre forpliktelser dersom det er sannsynlighetsovervekt for at forpliktelsen materialiserer seg og de økonomiske konsekvensene kan beregnes pålitelig. Det gis opplysninger om usikre forpliktelser som ikke fyller kriteriene for balanseføring dersom de er vesentlige.

Pensjoner

SpareBank 1 Ringerike Hadeland konsernet har etablert ulike pensjonsordninger for sine ansatte. Pensjonsordningene tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenestepensjon.

Ytelsesbasert ordning

I en ytelsesbasert ordning er arbeidsgiver forpliktet til å

yte pensjon av nærmere angitt størrelse. Utgangspunktet for beregning av pensjonskostnader er lineær fordeling av pensjonsopptjening mot sannsynlig akkumulert forpliktelse ved pensjoneringstidspunktet. Kostnadene beregnes ut fra årets påløpte pensjonsrettigheter og rentekostnader på tidligere påløpte rettigheter, fratrukket avkastning på pensjonsmidlene og periodisert arbeidsgiveravgift. Pensjonsforpliktelsene beregnes som nåverdien av estimerte fremtidige pensjonsytelser som regnskapsmessig anses opptjent på balansedagen. Ved beregning av pensjonsforpliktelsene benyttes aktuarmessige og økonomiske forutsetninger om blant annet levealder, lønnsvekst og uttakstilbøyelighet. Konsernet benytter økonomiske forutsetninger som anbefalt av Norsk Regnskapsstiftelse. Konsernet har benyttet K2013BE som tabell for levetidsalder utarbeidet av Eikos. Tabellen gir styrkede forutsetninger for levetid enn K2013, men er mer forsiktig enn finanstilsynets dødelighetsmodell K2013FT.

Endring i pensjonsplaner resultatføres ved planendringstidspunktet. Pensjonskostnaden er basert på forutsetninger fastsatt ved periodens begynnelse og klassifiseres som personalkostnader i regnskapet. Det avsettes arbeidsgiveravgift på pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser. Estimatavvik resultatføres over konsernets totalresultat.

Konsernets ytelsesbaserte ordninger er lukket for nye ansatte.

Innskuddsbasert ordning

Innskuddsbaserte pensjonsordninger innebærer at konsernet ikke gir løfte om fremtidig pensjon av en gitt størrelse, men betaler et årlig tilskudd til de ansattes pensjonssparing. Den fremtidige pensjonen vil avhenge av størrelsen på tilskuddet og den årlige avkastningen på pensjonssparingen. Konsernet har ingen ytterligere forpliktelser knyttet til levert arbeidsinnsats etter at det årlige innskuddet er betalt. Det er ingen avsetning for påløpte pensjonsforpliktelser i slike ordninger. Innskuddsbaserte pensjonsordninger kostnadsføres direkte.

Konsernet har tilbudt innskuddsbasert pensjonsordning for sine ansatte siden 1. juli 2010.

Pensjonsavtaler finansiert direkte over driften

Banken har også pensjonsavtaler finansiert direkte over driften. Basert på forsikringstekniske prinsipper beregnes nåverdien av antatt fremtidige pensjonsytelser. Disse pensjonsforpliktelsene er avsatt som langsiktig gjeld i regnskapet.

Avtalefestet førtidspensjon

Bank- og finansnæringen har inngått avtale om avtalefestet pensjon (AFP). Ordningen dekker førtidspensjon fra 62 til 67 år. Bankens ansvar er 100 prosent av pensjonen som utbetales mellom 62 og 64 år og 60 prosent av pensjonen som utbetales mellom 65 og 67 år. Opptak av nye pensjonister opphørte med virkning fra 31. desember 2010.

Lov om statstilskudd til arbeidstakere som tar ut avtalefestet pensjon i privat sektor (AFP-tilskuddsloven) trådte i kraft 19. februar 2010. Arbeidstakere som tar ut AFP med virkningstidspunkt i 2011 eller senere, vil bli gitt ytelser etter den nye ordningen. Ny AFP-ordning utgjør et livsvarig påslag på Folketrygden og kan tas ut fra 62 år. Arbeidstakere tjener årlig opp rett til AFP med 0,314 % av pensjongivende inntekt opp til 7,1G frem til 62 år. Opptjening i ny ordning beregnes på bakgrunn av arbeidstakerens livsinntekt, slik at alle tidligere arbeidsår innregnes i opptjeningsgrunnlaget.

Den nye AFP-ordningen anses regnskapsmessig å være en ytelsesbasert flerforetaksordning. Dette innebærer at det enkelte foretaket skal regnskapsføre sin proporsjonale andel av ordningens pensjonsforpliktelse, pensjonsmidler og pensjonskostnad. Dersom det ikke foreligger beregninger av de enkelte komponentene i ordningen og et konsistent og pålitelig grunnlag for allokering, regnskapsføres den nye AFP-ordningen som en innskuddsordning. På det nåværende tidspunkt foreligger det ikke slikt grunnlag, og den nye AFP-ordningen regnskapsføres derfor som en innskuddsordning. Regnskapsføring av ny AFP-ordning som ytelsesordning vil først skje når pålitelig måling og allokering kan foretas. Ny ordning skal finansieres ved at Staten dekker 1/3 av pensjonsutgiftene og 2/3 skal dekkes av arbeidsgiverne. Arbeidsgivernes premie skal fastsettes som en prosentandel av lønnsutbetalinger mellom 1G og 7,1G.

I tråd med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse er det i regnskapsåret ikke foretatt avsetning for konsernets reelle AFP-forpliktelse. Dette skyldes at Felleskontoret for LO/NHO så langt ikke har foretatt de nødvendige beregninger.

Segmentrapportering

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har Personmarked (privatkunder og mindre bedriftsengasjementer) og Bedriftsmarked (større næringslivsengasjementer) som sitt primære rapporteringsformat – i tillegg til eiendomsmevlervirksomhet og IT/regnskapstjenester. Konsernet presenterer en sektor- og næringsfordeling

av utlån og innskudd som sitt sekundære rapporteringsformat. Konsernets segmentrapportering er i samsvar med IFRS 8.

Utbytte og gaver

Foreslått utbytte på egenkapitalbevis og gaver presenteres som egenkapital i perioden frem til det er vedtatt av bankens representantskap.

Hendelser etter balansedagen

Regnskapet anses som godkjent for offentliggjøring når styret har behandlet regnskapet. Representantskap og

regulerende myndigheter vil etter dette kunne nekte å godkjenne regnskapet, men ikke forandre dette.

Hendelser fram til regnskapet anses godkjent for offentliggjøring og som vedrører forhold på balansedagen, vil inngå i informasjonsgrunnlaget for fastsettelsen av regnskapsestimater og således reflekteres fullt ut i regnskapet. Hendelser som vedrører forhold etter balansedagen, vil bli opplyst om dersom de er vesentlige.

Regnskapsprinsipper balanseposter

KONSERN	Virkelig verdi over total- resultat	Virkelig verdi over resultat	Egenkapital- metoden	Amortisert kost	Totalt
Eiendeler					
Konter og fordringer på sentralbanker	-	-	-	112 504	112 504
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	-	-	-	634 449	634 449
Utlån til og fordringer på kunder	-	1 459 147	-	15 259 264	16 718 411
Sertifikater og obligasjoner	-	1 150 600	-	-	1 150 600
Finansielle derivater	-	48 009	-	-	48 009
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	475 503	8 902	-	-	484 405
Investering i eierinteresser	-	-	327 589	-	327 589
Investering i konsernselskaper	-	-	-	-	-
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	83 718	83 718
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	68 869	68 869
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	25 664	25 664
Andre eiendeler	-	-	-	81 817	81 817
Sum eiendeler	475 503	2 666 658	327 589	16 266 285	19 736 036
Gjeld					
Innskudd fra og gjeld til kredittinstitusjoner	-	-	-	-	-
Innskudd fra og gjeld til kunder	-	-	-	12 370 473	12 370 473
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	-	-	4 190 705	4 190 705
Finansielle derivater	-	36 630	-	-	36 630
Annen gjeld og balanseførte forpliktelser	-	-	-	236 539	236 539
Ansvarlig lånekapital	-	-	-	200 263	200 263
Sum gjeld	-	36 630	-	16 997 980	17 034 610

Note 3

Kritiske estimater og vurderinger vedrørende bruk av regnskapsprinsipper

Ved utarbeidelse av selskaps- og konsernregnskapet foretar ledelsen estimater, skjønnsmessige vurderinger og tar forutsetninger som påvirker effekten av anvendelsen av regnskapsprinsipper og informasjon i noter. Dette vil derfor påvirke regnskapsførte beløp for eiendeler, forpliktelser, inntekter og kostnader og noteopplysninger. Estimater og skjønnsmessige vurderinger evalueres løpende og er basert på historisk erfaring og forventninger om fremtidige hendelser som anses å være sannsynlige på balansetidspunktet. Faktiske resultater vil avvike fra de estimerte størrelser.

Tap på utlån og garantier

Banken gjennomgår hele bedriftsmarkedsporteføljen årlig. Store og spesielt risikable, samt misligholdte og tapsutsatte engasjementer gjennomgås kvartalsvis.

Lån til privatpersoner gjennomgås når de er misligholdt og senest etter 90 dager, eller dersom de har en særdeles dårlig betalingshistorikk.

Vurdering av individuelle og gruppemessige nedskrivninger, samt informasjon i noter om risikoklassifisering av utlånsporteføljen (risikogrupper) og belåningsgrad, vil alltid baseres på en betydelig grad av skjønn. Prediksjoner basert på historisk informasjon kan vise seg å bli feil fordi man aldri kan vite med sikkerhet hvilken relevans historiske data har som beslutningsgrunnlag. Hvor sikkerhetsverdier er knyttet til spesielle objekter eller bransjer som er i krise, vil sikkerheter måtte realiseres i lite likvide markeder og vurdering av sikkerhetsverdier kan i slike tilfeller være beheftet med betydelig usikkerhet.

Virkelig verdi vurdering av eiendeler og gjeld vurdert til amortisert kost

Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til kunder med flytende rente, innskudd fra og gjeld til kunder, gjeld til kredittinstitusjoner og gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer med flytende rente vurderes alle til amortisert kost i konsernregnskapet, ihht IAS 39. Virkelig verdi av eiendelene samt prismodeller fremkommer i note 26. Det vil foreligge usikkerhet knyttet til virkelig verdi verdsettelsen av postene. Se nærmere beskrivelse av vurderingsmetoder i note 26.

Utlån til virkelig verdi

Alle utlån til kunder med fast rente måles til virkelig verdi. Måling av virkelig verdi gjøres for den samlede porteføljen av fastrenteutlån basert på endring i markedsrente. Verdsettelsen er således beheftet med usikkerhet.

Virkelig verdi egenkapitalinteresser

Eiendeler som vurderes til virkelig verdi vil i hovedsak

være verdipapir som omsettes i et aktivt marked. Det er lite usikkerhet knyttet til verdsettelse av disse. Måling av virkelig verdi på aksjer som ikke omsettes i et aktivt marked vil bestemmes ved å bruke en av følgende eller en kombinasjon av følgende verdsettelsesmetoder: (i) siste kjente transaksjonskurs, (ii) resultat per aksje, (iii) utbytte per aksje, (iv) rapportert EBITDA for underliggende aksjeselskap og (v) siste kjente transaksjonskurs på sammenlignbare instrumenter. Slike verdsettelse vil være beheftet med usikkerhet.

Goodwill og andre immaterielle eiendeler

Balanseført goodwill avskrives ikke, mens øvrige immaterielle eiendeler avskrives over forventet løpetid. Ved hvert rapporteringstidspunkt foretas det en vurdering av om det foreligger objektive bevis for verdifall. Nedskrivningstest gjennomføres dersom slike bevis foreligger. Nedskrivningstestene er i hovedsak basert på neddiskontering av forventede fremtidige kontantstrømmer. Det vil alltid være betydelig usikkerhet knyttet til kontantstrømestimater, og i noen tilfeller vil også metodene for tilordning av kontantstrømmer til ulike eiendeler være beheftet med usikkerhet.

Pensjoner

Netto pensjonsforpliktelser og årets pensjonskostnad er basert på en rekke estimater herunder: avkastning på pensjonsmidlene, fremtidig rente- og inflasjonsnivå, lønnsutvikling, turnover, utvikling i G og den generelle utviklingen i antall uføretrygdede og levealder. Usikkerheten er i stor grad knyttet til bruttoforpliktelsen og ikke til den nettoforpliktelsen som fremkommer i balansen. De ytelsesbaserte pensjonsordningene er lukket for nye medlemmer. Konsernet tilbyr fra samme dato innskuddsordning for sine ansatte, noe som bidrar til å redusere omfanget av usikkerhet knyttet til konsernets pensjonsordning.

Konsernet følger oppdatert veiledning om pensjonsforutsetninger fra Norsk Regnskapsstiftelse, justert for foretaksspesifikke forhold. Benyttede parametre fremgår i note 23.

Skatt

En viss grad av skjønn er påkrevd for å beregne skattekostnad i konsernet. For enkelte transaksjoner og beregninger vil det være usikkerhet knyttet til den endelige skatteforpliktelsen. Ved vurdering av balanseføring av usikre skatteforpliktelser gjøres en vurdering av hvorvidt forpliktelsen er sannsynlig. Forpliktelsen beregnes etter beste estimat. Hvis det endelige utfallet av forpliktelsen avviker fra opprinnelig avsatt beløp, vil avviket påvirke regnskapsført skattekostnad i den perioden avviket fastslås.

Note 4

Segmentinformasjon

Inndelingen i segmentene som beskrevet under er knyttet til den måten konsernet styres og følges opp på internt i virksomheten. Morbanken har innført nye interne segmentrapporteringer på resultatposter fra og med 1.1.2015. Segmentinformasjonen pr 31. desember 2015 gjenspeiler denne modellen. Sammenlignbare tall er ikke utarbeidet pga manglende historisk detaljinformasjon på inntekter og kostnader. Det ble foretatt noen justeringer i morbankens modell i 3. kvartal som medfører at segmentnoten ikke er direkte sammenlignbar mot tidligere kvartaler i 2015. På balanseposter

segment rapporteres det i morbank kun på utlån og innskudd. Øvrige balanseposter er klassifisert under «øvrig virksomhet».

Rapporteringen av segmenter er inndelt på følgende måte: Privatmarked inneholder privatkunder for hele banken, samt mindre bedriftskunder. Bedriftsmarked inneholder større bedriftsengasjementer. Eiendoms-megling samt IT- og regnskapstjenester inneholder virksomhet i datterselskaper. IT- og regnskapstjenester er inkludert i konsernresultatet fra og med 2. kvartal 2015.

KONSERN 31.12.2015 (Hele tusen kroner)

Resultat	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Netto renteinntekter og provisjon BK	207 355	116 567	455	82	41 828	366 287
Netto andre provisjonsinntekter	79 653	25 178	-	-	51	104 881
Netto andre inntekter	1 335	417	69 062	39 695	37 375	147 883
Driftskostnader	163 446	68 321	56 100	34 514	5 427	327 809
Resultat før tap	124 897	73 842	13 417	5 263	73 826	291 244
Tap på utlån og garantier	1 138	2 338	-	-	-	3 476
Resultat før skatt	123 759	71 504	13 417	5 263	73 826	287 768

Balanse	Privatmarked	Bedrifts- marked	Eiendoms- megling	IT- og regnskaps- tjenester	Øvrige virksomhet/ eliminering	Totalt konsern
Utlån til kunder	9 224 464	7 534 657	-	-	38 333	16 797 453
Individuell nedskrivning utlån	-3 657	-15 842	-	-	-	-19 499
Gruppenedskrivning utlån	-14 027	-45 517	-	-	-	-59 544
Andre eiendeler	-	-	43 303	20 790	2 953 533	3 017 626
Sum eiendeler pr segment	9 206 780	7 473 297	43 303	20 790	2 991 866	19 736 036
Innskudd fra og gjeld til kunder	8 153 696	4 237 796	-	-	-21 019	12 370 473
Annen gjeld og egenkapital	-	-	43 303	20 790	7 301 470	7 365 563
Sum egenkapital og gjeld pr segment	8 153 696	4 237 796	43 303	20 790	7 280 451	19 736 036

Note 5

Kapitaldekning

Nye kapitaldekningsregler i henhold til CRD IV/ Basel III ble innført i Norge 1. juli 2013 med overgangsbestemmelser som innebærer full gjennomføring fra 1. januar 2019. Fra og med 1. juli 2013 ble det innført nye bufferkrav jfr. finansieringsvirksomhetsloven § 2-9e. Per 31. desember 2015 er kravet til bevaringsbuffer 2,5 prosent, kravet til systemrisikobuffer 3 prosent og kravet til motsyklisk kapitalbuffer 1 prosent. Disse kravene er i tillegg til kravet om at ansvarlig kapital skal utgjøre minst 4,5 prosent av ren kjernekapital, slik at samlet krav til ren kjernekapital pr 31. desember 2015 er 11 prosent. Motsyklisk buffer er besluttet økt til 1,5 prosent fra 1. juli 2016 slik at samlet krav til ren kjernekapital per 1. juli 2016

er 11,5 prosent. Bankens investering i datterselskapene Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS, SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank 1 Økonomihuset IT-nett AS faller inn under størrelsesunntaket i konsolideringsforskriften § 5, 3. ledd, og det utarbeides således ikke kapitaldekning på konsolidert nivå.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter standardmetoden for kredittrisiko og basismetoden for operasjonell risiko. Konsernets mål om ren kjernekapitaldekning er minimum 14,5 prosent og tilsvarer det minimumskravet til ren kjernekapitaldekning for banker definert som systemkritiske per 30. juni 2016.

	MORBANK	
(Hele tusen kroner)	31.12.15	31.12.14
Egenkapitalbevis	1 394 665	1 394 665
Overkursfond	361 134	361 134
Utjevningsfond, grunnfond og kompensasjonsfond	620 840	510 415
Fond for urealiserte gevinster	50 310	33 672
Avsatt til gaver og utbytte	111 934	143 505
Annen egenkapital	-21 631	-21 632
Sum balanseført egenkapital	2 517 252	2 421 759
Balanseført egenkapital som ikke inngår i kjernekapital	-111 934	-143 505
Verdiendringer som følge av kravene om forsvarlig verdsettelse (AVA)	-3 165	-2 680
Fradrag for utsatt skatt (Basel II), goodwill og andre immaterielle eiendeler	-6 783	-11 489
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹	-260 736	-190 911
Urealiserte gevinster (Basel II/Basel III overgangsregler)	-	-18 659
Sum netto ren kjernekapital/ kjernekapital	2 134 634	2 054 515
Tilleggskapital utover kjernekapital		
Tidsbegrenset ansvarlig kapital	200 000	200 000
Fradrag for direkte og indirekte investeringer i selskaper i finansiell sektor ¹	-118 438	-140 598
45 % av netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg (Basel II)	-	-
36 % av netto urealiserte gevinster på finansielle instrumenter klassifisert som tilgjengelig for salg (Basel III overgangsregler)	-	6 717
Sum netto tilleggskapital	81 562	66 119
Netto ansvarlig kapital	2 216 196	2 120 634

Risikoveid beregningsgrunnlag		
Stater	-	-
Lokale og regionale myndigheter	4 737	6 763
Institusjoner	177 877	368 779
Foretak	4 080 920	2 579 225
Massemarked	1 396 066	2 439 868
Pantsikkerhet i eiendom	5 988 055	5 190 514
Forfalte engasjementer	41 356	102 377
Høyrisikoengasjementer	-	-
Obligasjoner med fortrinnsrett	67 560	71 390
Andeler i verdipapirfond	-	-
Øvrige engasjementer	189 531	275 693
Sum kredittrisiko	11 946 102	11 034 608
Operasjonell risiko	929 983	831 035
Motpartsrisiko derivater (CVA-risiko)	43 210	42 118
Fradrag i beregningsgrunnlaget (Basel II)	-	-
Totalt beregningsgrunnlag	12 919 295	11 907 761
Kapitaldekning		
Ren kjernekapitaldekning	16,5 %	17,3 %
Kjernekapitaldekning	16,5 %	17,3 %
Kapitaldekning	17,2 %	17,8 %
Bufferkrav		
Bevaringsbuffer (2,50 %)	322 982	297 694
Motsyklisk buffer (1,00 %)	129 193	-
Systemrisikobuffer (3,00 %)	387 579	357 233
Sum bufferkrav til ren kjernekapital	839 754	654 927
Minimumskrav til ren kjernekapital (4,50 %)	581 368	535 849
Tilgjengelig ren kjernekapital	713 512	863 739

1. I henhold til Forskrift om beregning av ansvarlig kapital for finansinstitusjoner, oppgjørssentraler og verdipapirforetak skal fradraget for ikke-vesentlige investeringer i selskaper i finansiell sektor fases inn med følgende prosentsats:

- i 2014: 20 prosent
- i 2015: 40 prosent
- i 2016: 60 prosent
- i 2017: 80 prosent

Note 6

Finansiell risikostyring

Kjernevirksomheten til SpareBank 1 Ringerike Hadeland er å skape verdier gjennom å ta bevisst og akseptabel risiko. Konsernet bruker betydelige ressurser på å utvikle gode risikostyringssystemer og -prosesser.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ha en moderat risikoprofil. Konsernets risikostyring og -oppfølging støtter opp under den strategiske utviklingen og bidrar til å sikre at ingen enkelthendelse skal kunne skade konsernets finansielle stilling i vesentlig grad. Dette skal oppnås gjennom:

- en sterk organisasjonskultur med høy bevissthet om risikostyring
- riktig kapitalallokering og tilstrekkelig kapitalnivå utfra vedtatt forretningsstrategi og risikoprofil
- utnyttelse av synergi- og diversifiseringseffekter

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en struktur som på en systematisk måte identifiserer, vurderer, kommuniserer og håndterer risiko gjennom hele konsernet, og det foretas en løpende overvåking. Konsernets risikostyring tar utgangspunkt i fastsatt visjon, strategi og mål, samt de rammer for risikoeksponering som er fastsatt av styret. Styret fastsetter videre beredskaps- og kontinuitetsplaner for å sikre at driften kan videreføres og tap begrenses ved vesentlige uforutsette hendelser.

Konsernets risiko tallfestes blant annet gjennom beregninger av forventet tap og behov for risikojustert kapital for å kunne dekke uventede tap. Forventet tap er det tap man statistisk sett må forvente på utlånsporteføljen i løpet av en 12 måneders periode i en nedgangs-konjunktur (downturn-estimat).

Risikojustert kapitalbehov beskriver hvor mye kapital konsernet mener er nødvendig for å dekke den faktiske risikoen konsernet har påtatt seg. Det er en målsetting at estimert behov for kapital skal kunne dekke alle uventede tap med et konfidensnivå på 99,9 % innenfor en tidshorisont på 1 år. Det er lagt til grunn både statistiske metoder og kvalitative vurderinger ved beregning av risikojustert kapitalbehov.

På grunnlag av bankens strategi, forretningsplan og forventet utvikling i makrobildet utarbeides framskrivninger av forventet finansiell utvikling samt framskrivning av en situasjon med et alvorlig økonomisk tilbakeslag i økonomien (stresstest) for de neste 3 årene. Framskrivningene er viktige bidrag til strategiprosessen ift hvordan bankens strategi og makrobildet påvirker konsernets egenkapitalavkastning, finansiering og kapitaldekning. De finansielle framskrivningene gir administrasjonen og

styret god risikoforståelse slik at riktige strategiske valg kan treffes og samtidig sikre akseptabel risikoprofil og tilstrekkelig kapital ut fra risikoprofil og strategiske mål.

Bankens overordnede rammeverk for helhetlig risikostyring er basert på en kontinuerlig prosess som bygger på:

- Overordnet risikovurdering
- Risikovurdering på prosessnivå
- Kartlegging og vurdering av kontroller
- Løpende ledelsesoppfølgingsaktiviteter / handlingsplaner
- Løpende rapportering
- Samlet rapportering (ICAAP, IKF-rapportering, risikorapportering).

Konsernets overordnede risikoeksponering og -utvikling følges opp gjennom periodiske rapporter til administrasjonen og styret. Overordnet risikovurdering og rapportering foretas av avdeling for risikostyring, som er uavhengig av de enkelte forretningsområdene i konsernet. Avdelingen rapporterer direkte til administrerende banksjef.

RISIKOEKSPONERING I SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

SpareBank 1 Ringerike Hadeland eksponeres for ulike typer risiko, og de viktigste risikogruppene er beskrevet nedenfor:

Kredittrisiko:

Kredittrisiko utgjør bankens største risikoområde, og defineres som risiko for tap som kan oppstå som følge av at kunder ikke har evne eller vilje til å oppfylle sine forpliktelser overfor banken.

Gjennom den årlige revisjonen av bankens kredittstrategi konkretiserer styret bankens risikoappetitt gjennom fastsettelse av mål og rammer for bankens kredittportefølje. Kredittstrategien er forankret i bankens policy for risiko og kapitalstyring som legger forutsetningene for en moderat risikoprofil. Bankens kredittstrategi og kredittpolicy inneholder retningslinjer for risikoprofilen, herunder maksimal misligholdssannsynlighet (PD) og maksimalt tap gitt mislighold (LGD) for privatmarkedet, bedriftsmarkedet og totalt. Kredittstrategien inneholder også kredittstrategiske rammer som styrer bankens konsentrasjonsrisiko, herunder rammer for maksimal eksponering innenfor bransjer og på enkeltengasjement.

Etterlevelse av kredittstrategi og vedtatte rammer og måltall overvåkes løpende og rapporteres kvartalsvis til styret.

Banken benytter standardmetoden for beregning av kredittrisiko i kapitalberegningen. Bankens risikoklassifiseringssystem er utviklet for å kunne styre bankens utlånsportefølje i tråd med bankens kredittstrategi og gjennom risikoklassifisering, risikoprising og porteføljestyring bidra til å sikre den risikjusterte avkastningen. Styret er ansvarlig for konsernets låne- og kredittinnvilgelser, men delegerer innen visse rammer kredittfullmaktene til administrerende banksjef, som igjen kan delegere disse videre innenfor egne fullmakter. Utlånsfullmaktene er gradert i forhold til engasjementstørrelse og risikoprofil.

Bankens kredittmodeller og risikoklassifisering bygger på tre sentrale komponenter:

- Misligholdssannsynlighet (PD)
- Eksponering ved mislighold (EAD)
- Tap gitt mislighold (LGD).

Misligholdssannsynlighet (PD):

Bankens kredittmodeller er basert på statistiske beregninger av misligholdssannsynlighet for alle kunder. Misligholdssannsynligheten beregnes på grunnlag av nøkkeltall knyttet til inntjening, tæring og adferd og benyttes som grunnlag for nøkkeltall for risikoklassifisering av kunden. I tillegg benyttes risikoklassen for å klassifisere hver enkelt kunde i en risikogruppe. Modellene er basert på scoring av utlånsporteføljen hvor det tas hensyn til finansiell stilling samt interne og eksterne adferdsdata. Modellene reflekterer misligholdssannsynligheten i løpet av de neste tolv månedene under de gjeldende konjunkturforhold. Modellen benytter 11 risikoklasser (A-K) hvorav 2 risikoklasser (I-K) for kunder med misligholdte og/eller nedskrevne engasjement. Kundene re-scores månedlig i bankens porteføljestyringssystem basert på objektive kriterier.

Modellene valideres jevnlig både med hensyn på evne til å rangere kundene samt å estimere PD-nivå. Den kvantitative valideringen skal sikre at de benyttede estimater for misligholdssannsynlighet, eksponering ved mislighold og tapsgrad ved mislighold holder en tilstrekkelig god kvalitet. Det gjennomføres analyser som vurderer modellenes evne til å rangere kundene etter risiko (diskrimineringssevne), og evnen til å fastsette riktig nivå på risikoparameterne. Resultatene fra validering av bankens kredittmodeller bekrefter at modellens treffsikkerhet er innenfor interne mål og internasjonale anbefalinger.

Eksponering ved mislighold (EAD):

«Eksponering ved mislighold» EAD er en beregnet

størrelse som angir eksponering mot kunden ved et fremtidig misligholdstidspunkt. Denne eksponeringen består av henholdsvis utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer. For trekkrettigheter og garantier benyttes en konverteringsfaktor for å anslå hvor mye av ubenyttede trekkrettigheter og avgitte garantier som blir trukket og gjort gjeldende ved et fremtidig misligholdstidspunkt

For nærmere spesifisering av utlånsvolum, garantier og innvilgede, men ikke trukne rammer vises til note 12.

Tap gitt mislighold (LGD):

«Tap gitt mislighold» angir hvor mye konsernet potensielt kan tape dersom kunden misligholder sine forpliktelser. Banken estimerer tapsgrad for hvert lån basert på forventet realisasjonsverdi (RE-verdi) på underliggende sikkerheter, gjenvinningsgrad på usikret del av lånene samt kostnadene konsernet har ved å drive inn misligholdte engasjement. RE-verdi beregnes med utgangspunkt i en realisasjonsverdi i en nedgangskonjunktur (downturn-estimat) iht. krav til LGD beregning for interne risiko- og kapitalstyring-modeller (IRBA modeller)

Majoriteten av bankens utlån er sikret gjennom fysisk sikkerhet (pant), garantier eller avtaler om motregning. Hovedtypene av pant som benyttes er pant i bolig-eiendom, næringseiendom og annen fast eiendom, fordringer, varelager og driftsmidler. Fysisk sikkerhet skal som hovedregel være forsikret. Pantsatte eidelere befinner seg hovedsakelig i bankens geografiske regioner; Ringerike, Hole, Nittedal, Jevnaker, Lunner, Gran, samt Oslo. Belåningsgraden er gjennomgående moderat sett opp mot sikkerhetsverdien.

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogruppene laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse). Underliggende portefølje viser positiv utvikling, både gjennom høyere andeler lån i gode risikoklasser og lavere andeler lån i misligholdte- og risikoutsatte klasse.

Markedsrisiko

Markedsrisiko er en felles betegnelse for risikoen for tap som oppstår som følge av endringer i kurser eller priser på finansielle instrumenter. Markedsrisiko oppstår hovedsakelig i forbindelse med bankens investeringer i obligasjoner, sertifikater, aksjer, egenkapitalbevis og aksjefond, og posisjoner i rente- og valutamarkedene.

Styring av markedsrisiko skjer gjennom detaljerte rammer. Rammene vedtas av bankens styre og gjennomgås minimum årlig. Etterlevelse av rammene overvåkes løpende av bankens avdeling for risikostyring, og status rapporteres til styret kvartalsvis. Rammene ligger godt innenfor de maksimalgrenser myndighetene har fastlagt.

Renterisiko er risikoen for tap som følge av endring i markedsrentene i finansielle markeder. Renterisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på 2 prosentpoeng. Rentebindingen på konsernets instrumenter er i all hovedsak kort og konsernets renterisiko er lav.

For nærmere spesifisering av markedsrisiko knyttet til renterisiko vises til note 15.

Spreadrisiko er risikoen for at tap oppstår som følge av endringer i virkelig verdi av obligasjoner grunnet generelle endringer i risikopåslag (kreditspread). Spreadrisiko reguleres av rammer for maksimal verdiendring ved en endring i rentenivået på 2 prosentpoeng.

Kursrisiko er risiko for tap som følge av kursutvikling på aksjer, egenkapitalbevis og verdipapirfondsandeler. Konsernets risikoeksponering mot denne formen for risiko er regulert gjennom vedtatte rammer for maksimale investeringer i de ulike porteføljene. For nærmere spesifisering av aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser vises til note 29.

Valutakursrisiko er risikoen for tap som har bakgrunn i endringer i valutakursene. Rammene for valutakursrisiko er uttrykt ved rammer for maksimal total valutaposisjon samt begrensninger i mulig valutaeksponering. Valutarisikoen vurderes som lav.

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko defineres som risiko for at banken ikke klarer å oppfylle sine forpliktelser og/eller finansiere økninger i eiendelene uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres eller i form av ekstra dyr finansiering.

Innskudd fra kunder er bankens viktigste finansieringskilde. Per 31.12.2015 var innskuddsdekningen 74 prosent, mot 75 prosent per 31.12.2014. Bankens likviditetsrisiko reduseres gjennom en spredning av innlån fra ulike kilder og instrumenter samt ved langsiktige innlån.

Avdeling for Økonomi/Finans er ansvarlig for bankens finansiering og likviditetsstyring. Etterlevelse av rammer overvåkes av avdeling for risikostyring, og status rapporteres kvartalsvis til styret. Likviditetsstyringen tar utgangspunkt i overordnet likviditetsstrategi vedtatt av styret. Bankens retningslinjer for likviditetsstyring og funding gjenspeiler bankens konservative risikoprofil innen likviditetsområdet.

Som en del av strategien er det også utarbeidet beredskapsplaner både for banken og SpareBank 1-alliansen for håndtering av likviditetssituasjonen i perioder med urolige kapitalmarkeder. Disse hensyntar perioder med både bankspesifikke, systemmessige krisescenarier og en kombinasjon av disse. Banken har som mål å kunne overleve i 12 måneder i ordinær drift uten tilgang på ny ekstern finansiering. Dette forutsetter at banken fortsatt kan overføre kvalifiserte lån til SpareBank 1 Boligkreditt, og at det til enhver tid skal være tilstrekkelig kapasitet i utlånsmassen til å kunne dekke et boligprisfall på inntil 30 prosent for å opprettholde finansieringen gjennom kredittforetaket. I tillegg skal banken klare en overlevelse på 30 dager i det mest ekstreme krisescenariet. I et slikt scenario, kan kun bankens beholdning av høylikvide aktiva anvendes.

Tilgangen til finansiering har fungert tilfredsstillende i 2015. Bankens likviditetssituasjon per 31.12.2015 vurderes som tilfredsstillende.

Operasjonell risiko

All virksomhet i Konsernet er i større eller mindre grad utsatt for operasjonell risiko, som defineres som risiko for tap som følge av utilstrekkelige eller sviktende interne prosesser eller systemer, menneskelige feil eller eksterne hendelser. Operasjonell risiko styres gjennom risikostrategien for operasjonell risiko som fastsettes minimum årlig av styret.

Det foretas kartlegging av den operasjonelle risiko i forbindelse med oppfyllelse av internkontroll- og IKT-forskriftene. Det gjennomføres i tillegg særskilte risikoanalyser av prosesser og forretningsområder der dette anses nødvendig.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger vekt på fullmaktsstrukturer, gode rutinebeskrivelser og definerte ansvarsforhold for å håndtere den operasjonelle risikoen.

Operasjonelle tap rapporteres periodisk til styret.

For ytterligere informasjon vises til b.la. følgende noter:

Note 8: Utlån til og fordringer på kunder

Note 12: Maksimal kredittrisikoeksponering, ikke hensyntatt pantstillelser

Note 15: Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Note 16: Likviditetsrisiko

Note 29: Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

Note 7

Kredittinstitusjoner - fordringer og gjeld

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
1 304 714	482 447	Utlån og fordringer uten avtalt løpetid eller oppsigelsestid	482 449	1 304 720
152 000	152 000	Utlån og fordringer med avtalt løpetid eller oppsigelsestid	152 000	152 000
1 456 714	634 447	Sum	634 449	1 456 720
Spesifikasjon av utlån og fordringer på de vesentligste valutasorter				
1 456 714	634 447	NOK	634 449	1 456 720
1 456 714	634 447	Sum	634 449	1 456 720
1,7 %	1,5 %	Gjennomsnittlig rente	1,5 %	1,7 %

Innskudd og utlån til kredittinstitusjoner har i hovedsak flytende rente.

Gjennomsnittlig rente er beregnet på grunnlag av faktisk renteinntekt/-kostnad i året i prosent av gjennomsnittlig fordring og gjeld til kredittinstitusjoner.

Note 8

Utlån til og fordringer på kunder

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Utlån fordelt på fordringstype		
2 807 084	2 662 727	Kasse-/drifts- og brukskreditter	2 662 727	2 807 084
479 269	463 388	Byggelån	463 388	479 269
12 215 540	13 631 511	Nedbetalingslån	13 629 624	12 213 498
43 214	41 715	Påløpte renter	41 715	43 214
15 545 107	16 799 341	Brutto utlån og fordringer på kunder	16 797 454	15 543 065
		Nedskrivninger fordelt på fordringstype		
190	1 319	Individuelle nedskrivninger kasse-/drifts- og brukskreditter	1 319	190
19 085	18 180	Individuelle nedskrivninger nedbetalingslån	18 180	19 085
56 817	59 544	Gruppenedskrivninger	59 544	56 817
15 469 014	16 720 298	Netto utlån og fordringer på kunder	16 718 411	15 466 972
		Utlån fordelt på markeder		
8 895 768	9 343 030	Lønnstakere	9 343 030	8 895 768
6 606 125	7 414 596	Næringsfordelt	7 412 709	6 604 083
-	-	Offentlig	-	-
43 214	41 715	Påløpte renter	41 715	43 214
15 545 107	16 799 341	Brutto utlån og fordringer på kunder	16 797 454	15 543 065
		Nedskrivninger fordelt på markeder		
3 094	3 657	Nedskrivninger lønnstakere	3 657	3 094
16 182	15 842	Nedskrivninger næring	15 842	16 182
13 439	14 027	Gruppenedskrivninger lønnstakere	14 027	13 439
43 378	45 517	Gruppenedskrivninger næring	45 517	43 378
15 469 014	16 720 298	Netto utlån og fordringer på kunder	16 718 411	15 466 972
		Herav ansvarlig lånekapital		
7 988	7 988	Øvrig ansvarlig kapital	7 988	7 988
7 988	7 988	Ansvarlig lånekapital bokført under utlån	7 988	7 988
		Av nedbetalingslån utgjør lån utpekt til virkelig verdi over resultatet (FVO):		
994 633	1 459 147	- Fastrentelån til kunder, bokført verdi	1 459 147	994 633
949 353	1 418 927	- Fastrentelån til kunder, pålydende verdi	1 418 927	949 353

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Totalt engasjement fordelt på risikogruppe	2015	2014
8 023 719	8 872 142	Svært lav risiko	8 872 142	8 023 719
2 945 470	3 193 666	Lav risiko	3 193 666	2 945 470
5 125 454	5 929 030	Middels risiko	5 903 881	5 111 665
815 414	612 121	Høy risiko	612 121	815 414
535 486	592 160	Svært høy risiko	592 160	535 486
153 103	91 611	Misligholdt eller individuelt nedskrevet	91 611	153 103
17 598 646	19 290 730	Sum totalt engasjement fordelt på risikogruppe	19 265 582	17 584 857

Totalt engasjement inkluderer stilte garantier og ubenyttede kreditter. Se note 12 og 36 for nærmere spesifisering. Det er i tillegg gitt lånetilsagn på 118,0 millioner kroner i personmarked og 437,4 millioner kroner i bedriftsmarked per 31.12.2015. Disse er ikke utbetalt og er derfor ikke inkludert i totalt engasjement. Se note 14 for klassifisering av risikoklasser.

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Brutto utlån fordelt på risikogruppe	2015	2014
7 069 243	7 743 999	Svært lav risiko	7 743 999	7 067 202
2 758 341	2 805 507	Lav risiko	2 805 507	2 758 341
4 434 417	5 130 593	Middels risiko	5 128 706	4 434 417
688 369	528 640	Høy risiko	528 640	688 369
468 781	511 088	Svært høy risiko	511 088	468 781
125 955	79 515	Misligholdt eller individuelt nedskrevet	79 515	125 955
15 545 106	16 799 341	Sum brutto utlån fordelt på risikogruppe	16 797 454	15 543 065

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogruppene laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/ nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse). Se for øvrig note 6 for ytterligere informasjon om bankens risikostyring og risikoklassifisering.

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Individuelle nedskrivninger fordelt på risikogruppe	2015	2014
20 546	20 214	Misligholdt (intern definisjon)	20 214	20 546

I bankens interne risikoklassifiseringssystem klassifiseres alle engasjementer med individuelle nedskrivninger på utlån og garantier som misligholdt uavhengig av ekstern definisjon på misligholdt (jf. note 2). De fordeles ikke på ulike risikogrupper slik som øvrige engasjement. Fordeling på risikogrupper er basert på at banken beregner misligholdssannsynlighet for alle kunder i utlånsporteføljen basert på objektive historiske data. Misligholdssannsynligheten benyttes deretter sammen med sikkerhetsverdier til å klassifisere kundene i ulike risikogrupper. Kundene rescores månedlig i bankens porteføljesystem basert på objektive kriterier.

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Totalt engasjement fordelt på sektor og næring	2015	2014
9 980 650	10 357 065	Lønnstakere o.l	10 357 065	9 980 650
364	111 516	Offentlig forvaltning	111 516	364
952 505	997 218	Primærnæringer	997 218	952 505
456 028	440 202	Industri	440 202	456 028
972 267	1 338 173	Bygg og anleggsvirksomhet	1 338 173	972 267
354 087	401 381	Varehandel	401 381	354 087
147 136	150 764	Transport og lagring	150 764	147 136
138 799	165 707	Hotell- og restaurantdrift	165 707	138 799
449 588	416 668	Forretningsmessig tjenesteyting	416 668	449 588
3 556 777	4 396 971	Omsetning/drift eiendommer	4 371 822	3 542 988
590 444	515 066	Diverse næringer	515 066	590 444
17 598 646	19 290 730	Sum totalt engasjement fordelt på sektor og næring	19 265 582	17 584 857

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Brutto utlån fordelt på sektor og næring	2015	2014
8 895 768	9 343 030	Lønnstakere o.l	9 343 030	8 895 768
-	-	Offentlig forvaltning	-	-
799 260	824 766	Primærnæringer	824 766	799 260
308 289	266 802	Industri	266 802	308 289
804 679	1 111 200	Bygg og anleggsvirksomhet	1 111 200	804 679
208 556	214 581	Varehandel	214 581	208 556
118 642	91 271	Transport og lagring	91 271	118 642
128 127	136 532	Hotell- og restaurantdrift	136 532	128 127
387 225	370 181	Forretningsmessig tjenesteyting	370 181	387 225
3 287 057	3 931 124	Omsetning/drift eiendommer	3 929 237	3 285 014
564 289	468 138	Diverse næringer	468 138	564 289
43 214	41 715	Påløpte renter, ikke sektorfordelt	41 715	43 214
15 545 107	16 799 341	Sum brutto utlån fordelt på sektor og næring	16 797 454	15 543 065

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	2015	2014
3 094	3 657	Lønnstakere o.l	3 657	3 094
6 946	6 998	Industri	6 998	6 946
4 999	4 536	Bygg og anleggsvirksomhet	4 536	4 999
1 828	1 249	Varehandel	1 249	1 828
-	199	Transport og lagring	199	-
-	-	Hotell- og restaurantdrift	-	-
115	73	Forretningsmessig tjenesteyting	73	115
2 064	2 002	Omsetning/drift eiendommer	2 002	2 064
1 500	1 500	Diverse næringer	1 500	1 500
20 546	20 214	Sum individuelle nedskrivninger fordelt på sektor og næring	20 214	20 546

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Brutto utlån fordelt på geografiske områder	2015	2014
7 437 178	7 926 949	Buskerud	7 925 062	7 435 136
4 281 457	4 237 100	Oppland	4 237 100	4 281 457
1 926 284	2 131 859	Akershus	2 131 859	1 926 284
1 393 650	1 812 928	Oslo	1 812 928	1 393 650
490 230	672 511	Landet for øvrig	672 511	490 230
16 306	17 994	Utlandet	17 994	16 306
15 545 107	16 799 341	Sum brutto utlån fordelt på geografiske områder	16 797 454	15 543 065

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	Utlån til ansatte	2015	2014
238 198	254 082	Utlån til ansatte	322 983	263 530
91 975	113 334	Herav lån i SpareBank 1 Boligkreditt	113 334	91 975
2 385	1 892	Rentesubsidiering ansatte	2 102	2 464

Nedbetalingslån til ansatte gis med inntil 30 års nedbetalingstid og månedlige terminer. Rentesats for nedbetalingslån og Flexilån til ansatte tilsvarer 60 % av laveste rentesats for nedbetalingslån privatkundemarkedet dersom belåningen ligger innenfor henholdsvis 70 % av forsvarlig verdi for flexilån og innenfor 85 % av forsvarlig verdi for nedbetalingslån. Totalt lånebeløp innenfor disse betingelsene kan ikke overstige 2,5 millioner kroner for den enkelte ansatte.

Note 9

SpareBank 1 Boligkreditt AS, SpareBank 1 Næringskreditt AS og SpareBank 1 Kredittkort AS

SPAREBANK 1 BOLIGKREDITT

Banken har avtale om salg av utlån med høy sikkerhet og pant i eiendom til SpareBank 1 Boligkreditt AS. SpareBank 1 Boligkreditt AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 3,26 prosent pr 31.12.2015 (3,14 prosent pr 31.12.2014). SpareBank 1 Boligkreditt AS erverver utlån og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Lån solgt til SpareBank 1 Boligkreditt AS er sikret med pant i bolig innenfor 75 prosent av takst. Solgte lån er juridisk eid av SpareBank 1 Boligkreditt AS.

I henhold til inngått forvaltningsavtale forestår banken forvaltning av utlånene og opprettholder kunde-kontakten. Banken mottar et vederlag i form av provisjoner for de plikter som følger med forvaltningen av lånene. Banken har vurdert de regnskapsmessige implikasjonene dithen at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap knyttet til de solgte utlånene er overført. Det innebærer full fraregning. Mottatt vederlag for lån som er solgt til SpareBank 1 Boligkreditt AS tilsvare bokført verdi og vurderes å samsvare med lånenes virkelige verdi på salgstidspunktet.

Hvis SpareBank 1 Boligkreditt får tap på kjøpte lån har det en viss motregningsrett i provisjoner fra samtlige banker som har solgt lån. Det foreligger dermed en begrenset gjenværende involvering knyttet til solgte utlån ved mulig begrenset avregning av tap mot provisjon. Denne motregningsadgangen anses imidlertid ikke å være av en slik karakter at den endrer på konklusjonen om at det vesentligste av risiko og fordeler ved eierskap er overført. Bankens maksimale eksponering for tap er representert ved det høyeste beløpet som vil kunne kreves dekket under avtalene.

SpareBank 1 Boligkreditt kan foreta videresalg av utlån som er kjøpt av banken, samtidig som bankens rett til å forvalte kundene og motta provisjon følger med. Der-som banken ikke er i stand til å betjene kundene kan retten til betjening og provisjon falle bort. Videre kan banken ha opsjon til å kjøpe tilbake utlån under gitte betingelser.

Det er i 2015 solgt boliglån til en netto verdi av 5,7 mrd kroner til SpareBank 1 Boligkreditt.

Banken har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Boligkreditt inngått avtale om etablering av likviditets-fasilitet for SpareBank 1 Boligkreditt. Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utstedt av SpareBank 1 Boligkreditt

begrenset til en samlet verdi av de til enhver tid neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Boligkreditt. Forpliktelsen er begrenset til SpareBank 1 Boligkreditts forpliktelser til å innfri utstedte obligasjoner og tilhørende derivater etter at SpareBank 1 Boligkreditts egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Boligkreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor SpareBank 1 Boligkreditt ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Boligkreditt har banken også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Boligkreditt til enhver tid har en kjernekapital-dekning på minimum 9 %. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen 3 måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette. Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Boligkreditt. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. SpareBank 1 Boligkreditt har ved årsskiftet ca 16 % ansvarlig kapital, hvorav ca 12 % er kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risiko-profilen i SpareBank 1 Boligkreditt har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital iht denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SPAREBANK 1 NÆRINGSKREDITT AS

SpareBank 1 Næringskreditt AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen. Banken har en eierandel på 4,15 prosent pr 31.12.2015 (4,15 prosent pr 31.12.2014). SpareBank 1 Næringskreditt AS erverver utlån og utsteder OMF innenfor regelverket for dette som ble etablert i 2007. Som del av Alliansen kan banken tilby SpareBank 1 Næringskreditt AS å kjøpe utlån, men banken har foreløpig ikke benyttet seg av denne muligheten.

Banken har, sammen med de andre eierne av SpareBank 1 Næringskreditt AS, inngått avtaler om etablering av likviditets fasilitet til SpareBank 1 Næringskreditt AS.

Dette innebærer at bankene forplikter seg til å kjøpe obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) utstedt av SpareBank 1 Næringskreditt begrenset til en samlet verdi av de til enhver tid neste tolv måneders forfall i SpareBank 1 Næringskreditt. Forpliktelsen er begrenset til SpareBank 1 Næringskreditts forpliktelser til å innfri utstedte obligasjoner og tilhørende derivater etter at SpareBank 1 Næringskreditts egen beholdning av likviditet på forfallstidspunktet er trukket fra. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. Obligasjonene kan deponeres i Norges Bank og medfører således ingen vesentlig økning i risiko for banken. I henhold til sin likviditetsstrategi holder SpareBank 1 Næringskreditt likviditet iht kravene etter Net Stable Funding Regime. Denne likviditetsreserven hensyntas ved vurderingen av bankenes ansvar. Det er derfor kun i de tilfeller hvor SpareBank 1 Næringskreditt ikke lenger har tilstrekkelig likviditet for de neste tolv måneders forfall at banken vil rapportere noe engasjement knyttet til dette.

Sammen med de øvrige eierne av SpareBank 1 Næringskreditt har banken også inngått avtale om å sikre at SpareBank 1 Næringskreditt til enhver tid har en kjernekapital-dekning på minimum 9 %. Aksjonærene skal tilføre tilstrekkelig kjernekapital innen 3 måneder etter å ha mottatt skriftlig anmodning om dette. Aksjonærenes forpliktelse til å tilføre slik kjernekapital er proratarisk og ikke solidarisk, og skal være i henhold

til hver aksjonærs pro rata andel av aksjene i SpareBank 1 Næringskreditt AS. Hver eier hefter prinsipalt for sin andel av behovet, subsidiært for det dobbelte av det som er det primære ansvaret i henhold til samme avtale. SpareBank 1 Næringskreditt har ved årsskiftet ca 16 % ansvarlig kapital, hvorav ca 12 % er kjernekapital. Sammenholdt med den svært lave risikoprofilen i SpareBank 1 Næringskreditt har banken vurdert det som usannsynlig at det blir innkalt kapital iht denne avtalen og har valgt å ikke holde noen reserver for dette.

SPAREBANK 1 KREDITTKORT AS

SpareBank 1 Kredittkort AS er eid av sparebanker som inngår i SpareBank 1-alliansen, og har som formål å være felles kredittkortselskap for bankenes kunder. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har inngått en aksjonæravtale med aksjonærene i SpareBank 1 Kredittkort AS og med SpareBank 1 Kredittkort AS. Avtalen innebærer blant annet at banken er forpliktet til å bidra med egenkapital slik at SpareBank 1 Kredittkort AS har en forsvarlig ansvarlig kapital, og til enhver tid oppfyller de minstekrav til ansvarlig kapital som følger av lovgivning og/eller anbefalinger fra Finanstilsynet og som er nødvendig for en forsvarlig drift av SpareBank 1 Kredittkort. Banken er også forpliktet til å bidra med funding av egen portefølje (total balanse). Banken mottar provisjon fra SpareBank 1 Kredittkort AS tilsvarende bankens andel av renteinntekter fratrukket fundingkostnader og konstaterede tap, bankens andel av transaksjonsinntekter samt nysalgspolisjon.

Note 10

Aldersfordeling på forfalte, men ikke nedskrevne utlån

Tabellen viser forfalte beløp på utlån og overtrekk på kreditt/innskudd fordelt på antall dager etter forfall. Mislighold innenfor tidsrommet 0–6 dager er holdt utenfor. Hele utlånsengasjementer er inkludert når deler av engasjementet er forfalt.

MORBANK

2015 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	81 161	28 968	13 799	4 648	8 347	136 923
- Bedriftsmarkedet	61 889	9 134	2 780	16 966	14 162	104 931
Sum	143 050	38 102	16 579	21 614	22 509	241 854

2014 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	118 354	34 843	14 845	9 592	8 177	185 811
- Bedriftsmarkedet	31 178	11 803	47 069	21 651	4 481	116 182
Sum	149 532	46 646	61 914	31 243	12 658	301 993

KONSERN

2015 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	81 161	28 968	13 799	4 648	8 347	136 923
- Bedriftsmarkedet	61 889	9 134	2 780	16 966	14 162	104 931
Sum	143 050	38 102	16 579	21 614	22 509	241 854

2014 (Hele tusen kroner)	0–30 dager	1–3 mnd	3–6 mnd	6–12 mnd	Over 1 år	Totalt
Utlån til og fordringer på kunder						
- Privatmarkedet	118 354	34 843	14 845	9 592	8 177	185 811
- Bedriftsmarkedet	31 178	11 803	47 069	21 651	4 481	116 182
Sum	149 532	46 646	61 914	31 243	12 658	301 993

Note 11

Tap på utlån og garantier

MORBANK						KONSERN						
2014			2015			(Hele tusen kroner)	2015			2014		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
-24	-3 796	-3 820	353	-685	-332	Periodens endring i individuelle nedskrivninger	353	-685	-332	-24	-3 796	-3 820
3 305	-	3 305	588	2 139	2 727	+ Periodens endring i gruppenedskrivninger	588	2 139	2 727	3 305	-	3 305
388	294	682	154	922	1 076	+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere er nedskrevet	154	922	1 076	388	294	682
1 390	237	1 627	1 015	137	1 151	+ Konstaterte tap på engasjement som tidligere ikke er nedskrevet	1 015	137	1 151	1 390	237	1 627
-1 381	-132	-1 513	-1 352	-44	-1 396	- Inngang på tidligere nedskrevne utlån, garantier m.v.	-1 352	-44	-1 396	-1 381	-132	-1 513
-67	168	101	379	-130	250	+ Nedskrivning ved amortisering	379	-130	250	-67	168	101
3 611	-3 229	381	1 137	2 339	3 476	Sum tap på utlån og garantier	1 137	2 339	3 476	3 611	-3 229	381

2014			2015			Individuelle nedskrivninger	2015			2014		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
3 484	20 901	24 385	3 513	17 033	20 546	Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån, garantier, m.v. per 01.01.	3 513	17 033	20 546	3 484	20 901	24 385
-388	-294	-682	-154	-922	-1 076	Konstaterte tap i perioden på utlån, garantier m.v. hvor det tidligere er foretatt individuelle nedskrivninger	-154	-922	-1 076	-388	-294	-682
-1 175	-3 650	-4 825	-1 679	-1 746	-3 425	Tilbakeføring av tidligere års nedskrivninger	-1 679	-1 746	-3 425	-1 175	-3 650	-4 825
251	-	251	121	-	121	Økning i nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere er gjort individuelle nedskrivninger	121	-	121	251	-	251
1 265	-	1 265	1 917	1 835	3 752	Nedskrivninger på engasjementer hvor det tidligere år ikke er gjort individuelle nedskrivninger	1 917	1 835	3 752	1 265	-	1 265
76	76	152	148	148	296	Amortiseringseffekter	148	148	296	76	76	152
3 513	17 033	20 546	3 866	16 348	20 214	Individuelle nedskrivninger til dekning av tap på utlån og garantier	3 866	16 348	20 214	3 513	17 033	20 546

2014			2015			Gruppenedskrivninger	2015			2014		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
10 134	43 378	53 512	13 439	43 378	56 817	Gruppenedskrivninger for dekning av tap på utlån og garantier pr. 01.01.	13 439	43 378	56 817	10 134	43 378	53 512
3 305	-	3 305	588	2 139	2 727	Periodens gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier.	588	2 139	2 727	3 305	-	3 305
13 439	43 378	56 817	14 027	45 517	59 544	Gruppenedskrivning for dekning av tap på utlån og garantier.	14 027	45 517	59 544	13 439	43 378	56 817

2014			2015			Tap fordelt på sektor og næring	2015			2014		
PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt		PM	BM	Totalt	PM	BM	Totalt
306	-	306	549	-	549	Lønnstakere o.l	549	-	549	306	-	306
-	-3 445	-3 445	-	1 136	1 136	Industri	-	1 136	1 136	-	-3 445	-3 445
-	-32	-32	-	127	127	Bygg og anleggsvirksomhet	-	127	127	-	-32	-32
-	-357	-357	-	19	19	Varehandel	-	19	19	-	-357	-357
-	-	-	-	201	201	Transport og lagring	-	201	201	-	-	-
-	-74	-74	-	-41	-41	Hotell- og restaurantdrift	-	-41	-41	-	-74	-74
-	-4	-4	-	-978	-978	Forretningsmessig tjenesteyting	-	-978	-978	-	-4	-4
-	37	37	-	-264	-264	Omsetning/drift eiendommer	-	-264	-264	-	37	37
-	645	645	-	-	-	Diverse næringer	-	-	-	-	645	645
-	-	-	588	-	588	Gruppenedskrivning næring	588	-	588	-	-	-
3 305	-	3 305	-	2 139	2 139	Gruppenedskrivning person	-	2 139	2 139	3 305	-	3 305
3 611	-3 230	381	1 137	2 339	3 476	Tap på utlån til kunder	1 137	2 339	3 476	3 611	-3 230	381

MORBANK						KONSERN						
2010	2011	2012	2013	2014	2015	Misligholdte (over 90 dager) og tapsutsatte engasjement	2015	2014	2013	2012	2011	2010
43 485	62 152	63 366	66 574	115 584	60 701	Misligholdte engasjement	60 701	115 584	66 574	63 366	62 152	43 485
31 385	28 360	27 846	35 492	31 680	18 931	Øvrige tapsutsatte engasjement	18 931	31 680	35 492	27 846	28 360	31 385
74 870	90 512	91 212	102 066	147 264	79 632	Totalt misligholdte og tapsutsatte engasjement	79 632	147 264	102 066	91 212	90 512	74 870
11 316	19 483	22 205	24 385	20 546	20 215	Individuelle nedskrivninger	20 215	20 546	24 385	22 205	19 483	11 316
63 554	71 029	69 007	77 681	126 718	59 417	Netto misligholdte og tapsutsatte engasjement	59 417	126 718	77 681	69 007	71 029	63 554

Note 12

Maksimal kreditrisikoeksponering, ikke hensyntatt pantestillelser

Tabellen nedenfor viser maksimal eksponering mot kredittrisiko i balansen, inkludert derivater. Eksponeringen er vist brutto før eventuelle pantstillelser og tillatte motregninger.

MORBANK		Brutto eksponering	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Eiendeler		
105 372	112 504	Kontanter og fordringer på sentralbanker	112 504	105 372
1 456 714	634 447	Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	634 449	1 456 720
15 545 107	16 799 341	Brutto utlån til og fordringer på kunder ¹	16 797 454	15 543 065
1 157 875	1 150 600	Sertifikater og obligasjoner til virkelig verdi	1 150 600	1 157 875
55 153	48 009	Derivater	48 009	55 153
47 000	45 049	Andre eiendeler (note 32)	81 817	69 325
18 367 221	18 789 950	Sum eiendeler	18 824 833	18 387 510
		Forpliktelser		
516 177	678 722	Betingede forpliktelser (stilte garantier)	678 722	516 177
1 537 362	1 812 666	Ubenyttede kreditter	1 802 666	1 527 362
693 123	658 003	Lånetsagn	658 003	693 123
2 746 662	3 149 391	Sum finansielle kredittforpliktelser	3 139 391	2 736 662
21 113 883	21 939 341	Sum total kreditrisikoeksponering	21 964 225	21 124 172

1. Brutto utlån til og fordringer på kunder målt til virkelig verdi utgjør kr 1 459 147 pr 31. desember 2015 (994 633) for morbank og konsern.

MORBANK		Kreditrisikoeksponering knyttet til finansielle eiendeler fordelt på land	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Kreditteksponering knyttet til utlån inkl. ubenyttede kreditter		
21 097 622	21 921 347	Norge	21 946 231	21 107 911
16 261	17 994	Utlandet	17 994	16 261
21 113 883	21 939 341	Totalt fordelt på geografiske områder	21 964 225	21 124 172

Det er kun posten utlån som fordeles etter geografiske områder, ref. note 8. Andre eiendeler er kun eksponert i Norge.

Note 13

Finansielle instrumenter og motregning

Fra og med 2013 skal banken opplyse om hvilke finansielle instrumenter banken anser å oppfylle kravene til nettoføring ihht. IAS 32.42, samt hvilke finansielle instrumenter man har inngått motregningsavtaler på. Begge ihht. IFRS 7.13 A-F.

I den finansielle oppstillingen har banken ingen finansielle instrumenter som bokføres netto.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har ikke inngått ISDA-avtaler som tillater motregning på finansielle instrumenter. Kunder som driver tradingvirksomhet henvises til SpareBank 1 SMN for utøvelse av virksomheten.

Note 14

Kredittkvalitet per klasse av finansielle eiendeler

Verken misligholdt eller nedskrevet								
MORBANK							Misligholdt eller individuelt nedskrevet	
2015 (Hele tusen kroner)	Noter	Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko		Sum
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	634 447	-	-	-	-	-	634 447
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	5 451 327	1 162 464	1 284 658	137 565	169 341	33 568	8 238 924
Bedriftsmarked	8	1 603 358	1 219 913	3 546 146	367 727	323 622	40 505	7 101 271
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet ved første gangs innregning								
Privatmarked	8	642 119	152 297	193 138	12 749	10 590	2 584	1 013 476
Bedriftsmarked	8	47 195	270 832	106 651	10 599	7 534	2 859	445 670
Sum brutto utlån		8 378 446	2 805 507	5 130 593	528 640	511 088	79 515	17 433 788
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	854 576	285 933	10 091	-	-	-	1 150 600
Sum finansielle investeringer		854 576	285 933	10 091	-	-	-	1 150 600
Totalt utlansrelaterte eiendeler		9 233 022	3 091 439	5 140 685	528 640	511 088	79 515	18 584 388

Verken misligholdt eller nedskrevet								
2014 (Hele tusen kroner)	Noter	Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko	Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	1 456 714	-	-	-	-	-	1 456 714
Utlån til og fordringer på kunder:								
Privatmarked	8	5 284 919	1 231 186	1 304 583	202 693	219 641	40 068	8 283 090
Bedriftsmarked	8	1 426 959	1 196 101	2 875 902	462 134	221 423	84 865	6 267 384
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet ved første gangs innregning								
Privatmarked	8	283 821	85 371	103 600	11 873	17 092	1 022	502 779
Bedriftsmarked	8	73 544	245 683	150 332	11 669	10 625	-	491 853
Sum brutto utlån		8 510 064	2 758 341	4 434 417	688 369	468 781	125 955	17 001 820
Finansielle investeringer								
Sertifikater og obligasjoner	27	1 068 581	12 217	77 076	-	-	-	1 157 875
Sum finansielle investeringer		1 068 581	12 217	77 076	-	-	-	1 157 875
Totalt utlansrelaterte eiendeler		9 578 645	2 770 558	4 511 493	688 369	468 781	125 955	18 159 695

Verken misligholdt eller nedskrevet

KONSERN								Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
2015 (Hele tusen kroner)	Noter	Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko			
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	634 447	-	-	-	-	-	634 447	
Utlån til og fordringer på kunder:									
Privatmarked	8	5 451 327	1 162 464	1 284 658	137 565	169 341	33 568	8 238 924	
Bedriftsmarked	8	1 603 358	1 219 913	3 544 259	367 727	323 622	40 505	7 099 384	
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet ved første gangs innregning									
Privatmarked	8	642 119	152 297	193 138	12 749	10 590	2 584	1 013 476	
Bedriftsmarked	8	47 195	270 832	106 651	10 599	7 534	2 859	445 670	
Sum brutto utlån		8 378 446	2 805 507	5 128 706	528 640	511 088	79 515	17 431 901	
Finansielle investeringer									
Sertifikater og obligasjoner	27	854 576	285 933	10 091	-	-	-	1 150 600	
Sum finansielle investeringer		854 576	285 933	10 091	-	-	-	1 150 600	
Totalt utlansrelaterte eiendeler		9 233 022	3 091 439	5 138 798	528 640	511 088	79 515	18 582 501	

Verken misligholdt eller nedskrevet

2014 (Hele tusen kroner)								Misligholdt eller individuelt nedskrevet	Sum
2014 (Hele tusen kroner)	Noter	Laveste risiko	Lav risiko	Middels risiko	Høy risiko	Høyeste risiko			
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	7	1 456 720	-	-	-	-	-	1 456 720	
Utlån til og fordringer på kunder:									
Privatmarked	8	5 282 878	1 231 186	1 304 583	202 693	219 641	40 068	8 281 049	
Bedriftsmarked	8	1 426 959	1 196 101	2 875 902	462 134	221 423	84 865	6 267 384	
Brutto utlån til og fordring på kunder og kredittinstitusjoner klassifisert som finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet ved første gangs innregning									
Privatmarked	8	283 821	85 371	103 600	11 873	17 092	1 022	502 779	
Bedriftsmarked	8	73 544	245 683	150 332	11 669	10 625	-	491 853	
Sum brutto utlån		8 523 922	2 758 341	4 434 417	688 369	468 781	125 955	16 999 785	
Finansielle investeringer									
Sertifikater og obligasjoner	27	1 068 581	10 068	77 076	-	-	-	1 155 726	
Sum finansielle investeringer		1 068 581	10 068	77 076	-	-	-	1 155 726	
Totalt utlansrelaterte eiendeler		9 592 503	2 768 409	4 511 493	688 369	468 781	125 955	18 155 511	

Bankens risikoklassifiseringssystem klassifiserer hvert engasjement i risikogrupperne laveste, lav, middels, høy, høyeste og misligholdt/nedskrevet basert på kundens misligholdssannsynlighet (PD) og sikkerhetsdekning (sikkerhetsklasse).
Se for øvrig note 6 for ytterligere informasjon om bankens risikostyring og risikoklassifisering.

Note 15

Markedsrisiko knyttet til renterisiko

Noten er en sensitivitetsanalyse gjort med utgangspunkt i relevante balanseposter per 31.12.15. Bankens renterisiko beregnes ved at det simuleres et parallelt renteskift på 2 prosentpoeng for hele rentekurven på alle balanseposter per 31.12.15.

Renterisikoen har vært lav igjennom hele 2015 og innenfor den totale rammen på 40 mill. kroner fastsatt

av bankens styre. Banken styrer renterisikoen mot det ønskede nivå på plasseringer og innlån gjennom rentebindingen, samt ved bruk av rentederivater. Risikoen for ikke parallelle skift er dekket gjennom at det er satt begrensninger på maksimal eksponering per løpetidsbånd.

Basisrisiko konsern (Hele tusen kroner)	Renterisiko, 2 % økning	
	2015	2014
Obligasjoner og sertifikater	-3 790	-3 725
Fastrenteutlån til kunder	-110 436	-52 767
Derivater relatert til fastrenteutlån til kunder	89 917	43 011
Øvrige utlån og innskudd	-7 242	-7 131
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer (hensyntatt sikringsderivater)	14 335	14 844
Annet	-2 151	-254
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-19 367	-6 021

Rentekurverisiko konsern (Hele tusen kroner)	Renterisiko, 2 % økning	
	2015	2014
0–3 mnd	-111	-329
3–12 mnd	-365	-453
12–36 mnd	-5 206	-5 001
36–60 mnd	-12 192	-4 578
>60 mnd	-1 493	4 341
Total renterisiko, effekt på resultat før skatt	-19 367	-6 021

Negativt fortegn indikerer at banken taper på en renteoppgang.

Note 16

Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke kan overholde sine betalingsforpliktelser når disse forfaller, eller erstatte innskudd når disse trekkes ut, med den konsekvens at konsernet misligholder forpliktelsene til å innfri innskudd og gi lån. Likviditetsrisiko blir styrt og målt ved hjelp av flere metoder. Se for øvrig omtale under note 6.

Tabellen under viser bankens forventede fremtidige kontantstrømmer knyttet til forpliktelser. I tabellen er det lagt til grunn nominelle verdier, samt rentenivå slik

det foreligger per 31.12.15. Løpetid på innskudd til fastrente er satt til utløpet av fastrenteperioden. Løpetid på øvrige innskudd er ansett å være på forespørsel noe som også medfører at fremtidige renteelementer ikke er lagt til. Løpetid på derivater er satt til utgangen av kontraktperioden. Kontraktsmessig kontantstrøm på derivater er ikke balanseført. Løpetid på verdipapirgjeld og ansvarlig lånekapital er satt til første avtalte forfallstidspunkt. Sannsynligheten for at eventuelle callmuligheter blir benyttet er ikke hensyntatt. Løpetiden på øvrige forpliktelser er satt til forfallstidspunktet.

MORBANK

Per 31.12.2015 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11 186 993	1 049 645	154 853	-	-	12 391 492
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	32 340	479 799	3 643 330	204 584	4 360 054
Derivater	-	8	5 426	31 889	4 241	41 565
Forpliktelser ved periodeskatt	-	30 809	30 809	-	-	61 619
Andre forpliktelser	-	22 941	27 167	-	-	50 108
Ansvarlig lånekapital	-	263	3 945	21 040	218 172	243 420
Sum kontantstrøm forpliktelser	11 186 993	1 136 007	702 000	3 696 259	426 998	17 148 257

KONSERN

Per 31.12.2015 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Kontantstrømmer knyttet til forpliktelser						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11 165 975	1 049 645	154 853	-	-	12 370 474
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	32 340	479 799	3 643 330	204 584	4 360 054
Derivater	-	8	5 426	31 889	4 241	41 565
Forpliktelser ved periodeskatt	-	36 063	36 063	-	-	72 127
Andre forpliktelser	-	40 192	34 280	-	1 887	76 360
Ansvarlig lånekapital	-	263	3 945	21 040	218 172	243 420
Sum kontantstrøm forpliktelser	11 165 975	1 158 513	714 367	3 696 259	428 885	17 163 999

Note 17

Forfallsanalyse av eiendeler og forpliktelser

MORBANK

Per 31.12.2015 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	112 504	-	-	-	-	112 504
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	482 447	-	145 000	-	7 000	634 447
Brutto utlån til og fordringer på kunder	3 223 223	182 071	522 412	2 356 014	10 515 621	16 799 341
- Individuelle nedskrivninger	-19 499	-	-	-	-	-19 499
- Nedskrivninger på grupper av utlån	-59 544	-	-	-	-	-59 544
Netto utlån til og fordringer på kunder	3 144 180	182 071	522 412	2 356 014	10 515 621	16 720 298
Sertifikater, obligasjoner og rentefond	-	67 922	125 152	800 279	157 247	1 150 600
Finansielle derivater	-	-	1 077	43 893	3 039	48 009
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	-	-	-	-	484 405	484 405
Investering i eierinteresser	-	-	-	-	166 314	166 314
Investering i konsernselskaper	-	-	-	-	63 983	63 983
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	-	78 064	78 064
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	-	6 783	6 783
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	25 664	-	25 664
Andre eiendeler	5 599	24 467	-	200	14 783	45 049
Sum eiendeler	3 744 730	274 460	793 641	3 226 051	11 497 239	19 536 121
Gjeld						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11 186 993	1 049 645	154 853	-	-	12 391 492
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	32 340	421 907	3 534 104	202 354	4 190 705
Finansielle derivater	-	8	918	25 041	10 662	36 630
Forpliktelser ved periodeskatt	-	30 809	30 809	-	-	61 619
Annen gjeld og balanseført forpliktelse	-	22 941	27 167	-	88 053	138 161
Ansvarlig lånekapital	-	263	-	-	200 000	200 263
Sum gjeld	11 186 993	1 136 007	635 654	3 559 146	501 069	17 018 869

KONSERN

Per 31.12.2015 (Hele tusen kroner)	På forespørsel	Under 3 måneder	3–12 måneder	1–5 år	over 5 år	Totalt
Eiendeler						
Kontanter og fordringer på sentralbanker	112 504	-	-	-	-	112 504
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	482 449	-	145 000	-	7 000	634 449
Brutto utlån til og fordringer på kunder	3 221 336	182 071	522 412	2 356 014	10 515 621	16 797 454
- Individuelle nedskrivninger	-19 499	-	-	-	-	-19 499
- Nedskrivninger på grupper av utlån	-59 544	-	-	-	-	-59 544
Netto utlån til og fordringer på kunder	3 142 293	182 071	522 412	2 356 014	10 515 621	16 718 411
Sertifikater, obligasjoner og rentefond	-	67 922	125 152	800 279	157 247	1 150 600
Finansielle derivater	-	-	1 077	43 893	3 039	48 009
Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser	-	-	-	-	484 405	484 405
Investering i eierinteresser	-	-	-	-	327 589	327 589
Eiendom, anlegg og utstyr	-	-	-	-	83 718	83 718
Goodwill og andre immaterielle eiendeler	-	-	-	-	68 877	68 877
Eiendel ved utsatt skatt	-	-	-	25 657	-	25 657
Andre eiendeler	5 599	61 235	-	200	14 783	81 817
Sum eiendeler	3 742 845	311 228	793 641	3 226 044	11 662 279	19 736 036
Gjeld						
Innskudd fra og gjeld til kunder	11 165 974	1 049 645	154 853	-	-	12 370 473
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	-	32 340	421 907	3 534 104	202 354	4 190 705
Finansielle derivater	-	8	918	25 041	10 662	36 630
Forpliktelser ved periodeskatt	-	36 063	36 063	-	-	72 127
Annen gjeld og balanseført forpliktelse	-	40 192	34 280	-	89 940	164 413
Ansvarlig lånekapital	-	263	-	-	200 000	200 263
Sum gjeld	11 165 974	1 158 513	648 022	3 559 146	502 956	17 034 610

Utlån og innskudd til fast rente er fordelt ut fra løpetiden på engasjementet. Innskudd til flytende rente er i sin helhet vurdert å forfalle på forespørsel grunnet at kunden her står fritt til å løse ut engasjementet på et hvert ønskelig tidspunkt.

Note 18

Netto renteinntekter

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Renteinntekter		
18 430	17 436	Renter av utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	17 436	18 430
655 326	595 715	Renter av utlån til og fordringer på kunder	595 640	655 492
34 120	31 964	Renter av sertifikater, obligasjoner og derivater	31 964	34 120
707 876	645 116	Sum renteinntekter	645 041	708 042
		Rentekostnader		
710	-	Renter på gjeld til kredittinstitusjoner	-	710
244 559	192 273	Renter på innskudd fra og gjeld til kunder	191 661	244 470
151 445	133 188	Renter på utstedte verdipapirer	133 188	151 445
8 624	9 065	Renter på annen gjeld	9 065	8 624
405 338	334 526	Sum rentekostnader	333 914	405 249
302 538	310 589	Sum netto renteinntekter	311 126	302 793

Renter på annen gjeld inkluderer avgift til Sikringsfondet med 9,0 mill. kroner i 2015

Note 19

Netto provisjons- og andre inntekter

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Provisjonsinntekter		
4 212	4 629	Garantiprovisjon	4 629	4 212
7 674	9 666	Verdipapiromsetning	9 666	7 674
52 880	55 989	Betalingsformidling	55 989	52 880
33 735	37 089	Forsikringstjenester	37 089	33 735
64 680	55 161	Boligkreditt	55 161	64 680
2 246	2 379	Andre provisjonsinntekter	2 379	2 246
165 427	164 912	Sum provisjonsinntekter	164 912	165 427
		Provisjonskostnader		
7 305	6 340	Betalingsformidling	6 340	7 305
2 997	1 740	Andre provisjonskostnader	1 740	2 997
10 302	8 079	Sum provisjonskostnader	8 079	10 302
		Andre driftsinntekter		
5 096	1 909	Driftsinntekter fast eiendom	1 140	4 410
-	-	Meglerprovisjon	69 689	61 906
1 785	2 108	Andre driftsinntekter	40 954	1 785
6 881	4 017	Sum andre driftsinntekter	111 783	68 101
162 005	160 850	Sum netto provisjons- og andre driftsinntekter	268 616	223 226

Note 20

Netto resultat fra finansielle eiendeler

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
29 402	13 417	Sum utbytte	13 560	29 529
32 849	16 905	Inntekt fra eierinteresser i felleskontrollert virksomhet	43 938	63 054
2 201	(10 506)	Sertifikater og obligasjoner utpekt til virkelig verdi over resultatet	(10 506)	2 201
117	(677)	Netto verdiendring på derivater knyttet til sikring av verdipapirgjeld	(677)	117
3 794	(7 249)	Netto verdiendring på derivater knyttet til fastrenteutlån	(7 249)	3 794
14 569	(685)	Netto verdiendring på egenkapitalinstrumenter utpekt til virkelig verdi over resultatet	(685)	14 569
995	1 101	Netto gevinst/ tap på valutabeholdning	1 101	995
344	(172)	Netto verdiendring på garantiforpliktelser	(172)	
22 021	(18 189)	Sum netto resultat fra andre finansielle investeringer	(18 189)	22 021
84 272	12 134	Netto resultat fra finansielle eiendeler	39 309	114 604

Note 21

Personalkostnader og ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
78 082	78 383	Lønn	139 011	119 529
9 391	14 110	Pensjonskostnader (note 23)	15 974	10 670
22 427	18 565	Sosiale kostnader	30 663	21 149
109 900	111 058	Sum personalkostnader	185 648	151 348
140,9	136,7	Antall årsverk pr 31.12.	223,4	172,6

Ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte 2015 (Hele tusen kroner)

Navn	Tittel	Lønn og andre kortsiktige ytelser	Opptjent bonus	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Innbetaling innskuddspensjon	Styre-honorar i døre og lignende	Lån	Antall egenkapitalbevis ¹
Ledergruppen								
Steinar Haugli	Adm. banksjef	1 814	-	1 726	-	41	-	3 300
Sten E. Lunder	Banksjef Forretn.utv. /risiko.	1 000	54	-	58	-	3 014	900
Bjørn Rune Rindal	Banksjef BM	1 187	61	-	65	-	4 283	500
Else Hellum	Banksjef PM	1 091	57	251	-	24	603	500
Andrea H. Søfting	Banksjef Øk./fin.	829	52	-	45	-	3 595	-
Unn Teslo	Banksjef HR	1 024	55	-	60	-	-	300
Kristin Ruud	Banksjef Info./samf.kont.	803	47	146	-	-	-	4 100
Styret								
Jørn Prestkvern	Leder	214					589	800
Anne Cathrine Frøstrup	Nestleder	178					2 360	10 200
Bjørn Haugen Morstad		176					1 750	-
Hege Marie Petlund		100					-	-
Tommy Helgerud		132					1 666	-
Svein Oftedal		107					-	-
Liv Bente Kildal *		107					227	300
Kontrollkomite								
Atle Roll-Matthiesen jr.	Leder	62					4 732	300
Magnhild Bjertnæs	Nestleder	38					-	-
Ståle Tangstuen		36					279	600
Representanskapet								
Valgt av innskyterne							13 432	19 202
Valgt av egenkapitalbeviserne							5 314	677 935
Valgt av ansatte *							13 741	2 600

**Ytelser til ledende ansatte og tillitsvalgte
2014** (Hele tusen kroner)

Navn	Tittel	Lønn og andre kortsiktige ytelser	Opptjent bonus	Opptjente pensjonsrettigheter siste år	Innbetaling innskuddspensjon	Styre-honorar i døtre og lignende	Lån	Antall egenkapitalbevis ¹
Ledergruppen								
Steinar Haugli	Adm. banksjef	1 664	135	1 508	-	65	-	2 800
Sten E. Lunder	Banksjef Forretn.utv. /risiko.	956	63	-	55	-	2 468	900
Bjørn Rune Rindal	Banksjef BM	1 132	63	-	63	-	4 413	500
Else Hellum	Banksjef PM	1 058	63	165	-	24	433	500
Jane K. Gravbråten	Banksjef Øk./fin.	1 056	63	435	-	-	2 491	1 700
Unn Teslo	Banksjef HR	991	63	-	58	-	193	300
Kristin Ruud	Banksjef Info./samf.kont.	790	63	135	-	-	-	4 100
Styret								
Jørn Prestkvern	Leder	207					577	800
Anne Cathrine Frøstrup	Nestleder	114					1 960	10 200
Bjørn Haugen Morstad		124					-	-
Bente S. Klæstad		135					-	1 650
Svein Oftedal		104					-	-
Tommy Helgerud		135					2 056	-
Liv Bente Kildal *		104					263	300
Kontrollkomite								
Atle Roll-Matthiesen jr.	Leder	60					1 313	300
Magnhild Bjertnæs	Nestleder	37					-	-
Ståle Tangstuen		35					404	600
Representanskapet								
Valgt av innskyterne							6 594	19 202
Valgt av egenkapitalbeviserne							6 498	658 693
Valgt av ansatte *							13 272	2 500

1. Antall aksjer vedkommende eier i SpareBank 1 Ringerike Hadeland pr 31.12. Det er også tatt med aksjer tilhørende den nærmeste familie og kjente selskap der vedkommende har avgjørende innflytelse, jfr Aksjeloven § 1-2.

2. Kun honorarer er inkludert i godtgjørelse til ansattevalgte styre- og representantskapsmedlemmer

Bankens ledelse inngår i den ordinære bonusordningen for bankens ansatte. Ordningen er knyttet opp mot utvalgte kriterier. Ved maksimal oppnåelse utbetales inntil 10 % av lønnsbudsjett fordelt etter den enkeltes lønnsnivå, dog maksimert til lønnstrinn 70.

Førtidspensjons- og etterlønsavtaler

Adm. banksjef Steinar Haugli kan fratre ved fylte 63 år med full pensjon på 70 % av ordinær lønn ved fratredelse. Det er inngått en 5-årig avtale gjeldende fra 1. juli 2010 om full lønn i inntil 12 måneder ved eventuell fratredelse som skyldes strukturerendringer i banken. Etterlønsavtalen bortfaller dersom adm. banksjef tiltrer annen stilling i eller utenfor banken i 12-månedersperioden.

Det er ingen andre ansatte i banken som har avtale om førtidspensjon eller etterlønn.

Note 22

Andre driftskostnader

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
40 044	46 115	IT-kostnader	48 098	41 518
13 931	15 006	Markedsføring	16 611	14 162
17 028	16 171	Ordinære avskrivninger (note 30 og 31)	16 881	17 423
-	-	Nedskrivninger	-	-
1 109	1 056	Formuesskatt	1 056	1 109
10 616	9 896	Driftskostnader faste eiendommer	9 896	10 616
7 578	6 385	Eksterne honorarer	11 814	7 944
27 513	32 355	Øvrige driftskostnader	37 803	35 823
117 819	126 984	Sum adm. kostn. og andre driftskostnader	142 159	128 595
		Godtgjørelse til ekstern revisor		
900	1 151	Lovpålagt revisjon	1 252	990
102	93	Skatterådgivning	116	102
-	-	Andre attestasjonstjenester	-	-
-	-	Andre tjenester	-	32
1 002	1 243	Sum (inklusive merverdiavgift)	1 368	1 123

Note 23

Pensjoner

Generell beskrivelse av konsernets pensjonsordninger

Konsernet er pliktig til å ha tjenestepensjonsordning etter lov om obligatorisk ytelsespensjon. Konsernets pensjonsordninger tilfredsstiller kravene i denne lov. Konsernet benytter IAS 19 ved beregning av sine pensjonsforpliktelser.

Ansatte i morbanken

Det eksisterer tre ulike ytelsesbaserte pensjonsordninger for bankens ansatte, som stammer fra de tre bankene, SpareBank 1 Gran, SpareBank 1 Ringerike og SpareBank 1 Jevnaker Lunner før fusjonen i 2010. YTP-ordningene administreres av hhv Storebrand, Ringerikes Sparebanks Pensjonskasse og SpareBank 1 Forsikring. De kollektive ytelsespensjonsordningene er lukket, og ansatte som ikke er omfattet av disse inngår i en innskuddspensjonsordning. Alle som er ansatt etter 1. juli 2010 inngår i innskuddspensjonsordningen.

I tillegg kommer AFP (Avtalefestet Før tidspensjon) som gjelder alle ansatte. Banken har også udekkede pensjonsforpliktelser som finansieres over driften.

Ny AFP-ordning gjeldende fra 2011 skal regnskapsføres som en ytelsesbasert foretaksordning og finansieres gjennom en årlig premie som fastsettes som en prosent av lønn. Det foreligger foreløpig ikke tilgjengelig informasjon for innregning av den nye forpliktelsen og ordningen er derfor foreløpig behandlet som en innskuddspensjonsordning.

Ansatte i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS

Meglerforetaket har per 31.12.15 en kollektiv ytelsespensjonsordning som omfatter 9 personer. Hovedbetingelsene er 30 års opptjening, 70 % alderspensjon fra 67 år, samt uførepensjon og barnepensjon. Denne ordningen ble lukket for nye ansatte i 2006.

Ansatte i SpareBank 1 Økonomihuset AS

Alle ansatte (55) er tilsluttet ITP.

Ansatte i SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS

Alle ansatte (4) er tilsluttet ITP.

De øvrige ansatte inngår i en innskuddsbasert ordning.

Lukkede ytelsespensjoner	MORBANK	KONSERN
Ansatte	81	90
Pensjonister	83	83

Innskuddspensjon	MORBANK	KONSERN
Ansatte	73	156

Til grunn for beregning av kostnader og forpliktelser for lukket pensjonsordning ligger følgende forutsetninger:

Økonomiske forutsetninger	01.01.2016	01.01.2015
Diskonteringsrente	2,70 %	2,30 %
Forventet avkastning på midlene	2,70 %	2,30 %
Forventet fremtidig lønnsutvikling	2,50 %	2,75 %
Forventet G-regulering	2,25 %	2,50 %
Forventet pensjonsregulering	2,25 %	2,50 %
Arbeidsgiveravgift	14,10 %	14,10 %
Forventet frivillig avgang	5 % nedtrappes til 0 % fra 50 år	5 % nedtrappes til 0 % fra 50 år
Forventet AFP-uttak fra 62 år	Ulike for de ulike «ordningene»	Ulike for de ulike «ordningene»
Benyttet uførhetstabell	IR2003	IR2003
Benyttet dødelighetstabell	K2013BE	K2013BE

De tidspunkt som er angitt ovenfor angir fra hvilket tidspunkt forpliktelsen beregnes med endrede forutsetninger. Dette innebærer eksempelvis at pensjonsforpliktelsen per 31.12.2015 er neddiskontert med de forutsetninger som gjelder 01.01.2016, mens årskostnaden for 2015 er basert på de forutsetninger som gjaldt ved årets begynnelse.

Rente for obligasjoner med fortrinnsrett er benyttet som diskonteringsrente i både 2014 og 2015 i samsvar med anbefalingen fra Norsk Regnskapsstiftelse. Banken har valgt å benytte en styrket versjon av K2013, K2013BE. Tabellen gir styrkede forutsetninger for levetid enn K2013, men er mer forsiktig enn finanstillsynets dødelighetsmodell K2013FT.

Netto pensjonsforpliktelse i balansen

MORBANK (Hele tusen kroner)	31.12.2015			31.12.2014		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Påløpte pensjonsforpliktelse	-270 089	-35 642	-305 731	-288 562	-38 766	-327 328
Verdi pensjonsmidlene	228 560	-	228 560	208 292	-	208 292
Netto pensjonsforpliktelse	-41 529	-35 642	-77 172	-80 270	-38 766	-119 036
Ikke-resultatførte estimatavvik	-	-	-	-	-	-
Arbeidsgiveravgift	-5 856	-5 026	-10 881	-11 318	-5 466	-16 784
Balanseførte pensjonsforpliktelse	-47 385	-40 668	-88 053	-91 588	-44 232	-135 820

KONSERN (Hele tusen kroner)	31.12.2015			31.12.2014		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Påløpte pensjonsforpliktelse	-277 391	-35 642	-313 033	-296 256	-38 766	-335 022
Verdi pensjonsmidlene	235 925	-	235 925	215 065	-	215 065
Netto pensjonsforpliktelse	-41 466	-35 642	-77 108	-81 191	-38 766	-119 957
Ikke-resultatførte estimatavvik	-	-	-	-	-	-
Arbeidsgiveravgift	-5 856	-5 026	-10 881	-11 448	-5 466	-16 914
Balanseførte pensjonsforpliktelse	-47 321	-40 668	-87 989	-92 639	-44 232	-136 871

Årets pensjonskostnad

MORBANK (Hele tusen kroner)	31.12.2015			31.12.2014		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	7 231	1 490	8 721	6 399	1 300	7 699
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	1 305	942	2 246	898	1 467	2 365
Planendring	-	-	-	-	-3 126	-3 126
Arbeidsgiveravgift	-181	-69	-251	-478	-158	-636
Sum ytelsesbaserte ordninger	8 354	2 363	10 717	6 819	-517	6 302
Innskuddsbaserte pensjonsordninger	-	3 394	3 394	-	3 089	3 089
Netto pensjonskostnader	8 354	5 756	14 110	6 819	2 572	9 391

KONSERN (Hele tusen kroner)	31.12.2015			31.12.2014		
	Sikret	Usikret	Sum	Sikret	Usikret	Sum
Nåverdi av årets pensjonsopptjening	7 713	1 490	9 204	6 901	1 300	8 201
Rentekostnad på pensjonsforpliktelsen	1 317	942	2 259	906	1 467	2 373
Planendring	-	-	-	-	-3 126	-3 126
Arbeidsgiveravgift	-177	-69	-247	-521	-158	-679
Sum ytelsesbaserte ordninger	8 853	2 363	11 216	7 286	-517	6 769
Innskuddsbaserte pensjonsordninger	-	4 758	4 758	-	3 901	3 901
Netto pensjonskostnader	8 853	7 121	15 974	7 286	3 384	10 670

Sensitivitet konsern 2015	+1 % poeng dis- konterings- rente	-1 % poeng dis- konterings- rente	+1 % poeng lønns- justering	-1 % poeng lønns- justering	+1 % poeng pensjons- regulering
--------------------------------------	--	--	-----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------

Endring i pensjonsforpliktelse (hele mill. kroner)	-47	60	20	-16	46
--	-----	----	----	-----	----

Negativt fortegn indikerer at pensjonsforpliktelsen minsker ved endring i økonomisk forutsetning.

Sensitivitet konsern 2014	+1 % poeng dis- konterings- rente	-1 % poeng dis- konterings- rente	+1 % poeng lønns- justering	-1 % poeng lønns- justering	+1 % poeng pensjons- regulering
--------------------------------------	--	--	-----------------------------------	-----------------------------------	---------------------------------------

Endring i pensjonsforpliktelse (hele mill. kroner)	-53	69	24	-19	51
--	-----	----	----	-----	----

Negativt fortegn indikerer at pensjonsforpliktelsen minsker ved endring i økonomisk forutsetning.

Note 24 Skatt

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(hele tusen kroner)	2015	2014
320 714	242 056	Resultat før skattekostnad	287 768	362 288
-65 199	-31 630	+/- permanente forskjeller *	-57 538	-96 318
68 982	-27 946	+/- endring midlertidige forskjeller i henhold til spesifikasjon	-28 945	69 631
-65 171	45 738	- herav ført direkte mot egenkapitalen	45 452	-65 171
259 326	228 219	Årets skattegrunnlag/skattepliktig inntekt	246 737	270 430
70 018	61 619	Herav betalbar skatt 27 %	66 619	73 016
70 018	61 619	Betalbar skatt i balansen	66 619	73 016
-37	115	For mye/lite skatt avsatt tidligere år	115	-37
69 981	61 734	Sum betalbar skatt	66 734	72 979
70 018	61 619	Betalbar skatt av årets overskudd	66 619	73 016
-18 625	7 544	+/- endring i utsatt skatt	7 614	-19 084
17 596	-12 349	+/- øvrige endringer utsatt skatt	-12 349	17 596
-37	115	+/- for mye/lite avsatt betalbar skatt tidligere år	115	-37
298	-	+/- andre endringer	-	298
69 250	56 929	Årets skattekostnad	61 999	71 789

2014	2015	Utsatt skattefordel og utsatt skatt i balansen vedrører følgende midlertidige forskjeller	2015	2014
14 155	11 324	Gevinst-/tapskonto	11 324	14 155
13 566	64	Finansielle instrumenter	64	13 566
27 721	11 387	Sum positive skatteøkende midlertidige forskjeller	11 387	27 721
7 485	2 847	Utsatt skatt	2 847	7 485
14 899	18 387	Driftsmidler	18 448	16 238
135 820	88 053	Netto pensjonsforpliktelse	88 053	135 820
-	7 604	Andre poster	7 780	-
150 719	114 044	Sum negative skattereduserende midlertidige forskjeller	114 281	152 058
40 694	28 511	Utsatt skattefordel	28 570	41 056
33 209	25 664	Netto bokført utsatt skattefordel	25 723	33 571
2014	2015	Utsatt skatt i resultatregnskapet vedrører endring i følgende midlertidige forskjeller	2015	2014
5 007	708	Gevinst-/tapskonto	708	5 007
-1 684	3 376	Finansielle instrumenter	3 376	-1 684
168	872	Varige driftsmidler	872	343
15 133	-11 942	Netto pensjonsforpliktelse	-11 942	15 133
-	-559	Andre midlertidige forskjeller	-629	284
18 625	-7 545	Netto endring utsatt skatt	-7 615	19 084
2014	2015	Avstemming av resultatført periodeskatt med resultat før skatt	2015	2014
86 593	65 355	27 % av resultat før skatt	77 697	97 818
7 866	5 332	Ikke skattepliktige resultatposter (permanente forskjeller) *	-1 663	-692
-16 808	-8 187	Aksjeutbytte	-8 187	-16 936
-9 170	-2 574	Gevinst verdipapirer under fritaksmetoden	-2 574	-9 170
508	246	Tilbakeføring av 3 % av skattefrie inntekter etter fritaksmodellen	246	508
-	2 566	Effekt av endret skattesats fra 27 % til 25 %	2 636	-
298	-5 923	Andre endringer	-6 270	298
-37	115	For mye/lite avsatt betalbar skatt tidligere år	115	-37
69 250	56 929	Resultatført periodeskatt	61 999	71 789
22 %	24 %	Effektiv skattesats i %	22 %	20 %

* Inkluderer ikke skattepliktige resultatposter samt fradrag for resultatandel knyttet til tilknyttede og felleskontrollerte selskaper (resultatandeler trekkes ut ettersom de allerede er skattlagt hos det enkelte selskap).

Note 25

Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter

Vurdering av virkelig verdi på finansielle instrumenter skal presenteres per nivå med følgende nivåinndeling for måling av virkelig verdi:

- notert pris i et aktivt marked for en identisk eiendel eller forpliktelse (nivå 1)
- verdsettelse basert på andre observerbare faktorer enn notert pris (brukt i nivå 1) enten direkte (pris) eller indirekte (utledet fra priser) for eiendelen eller forpliktelsen, (nivå 2)
- verdsettelse basert på faktorer som ikke er hentet fra observerbare markeder (ikke observerbare forutsetninger) (nivå 3)

Konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi pr. 31.12.2015

Eiendeler (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	48 009	-	48 009
- Obligasjoner og sertifikater	-	1 150 600	-	1 150 600
- Egenkapitalinstrumenter og verdipapirfond	6 502	-	4 501	11 002
- Fastrentelån	-	-	1 459 147	1 459 147
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	473 402	473 402
Sum eiendeler	6 502	1 198 609	1 937 050	3 142 161

Forpliktelser (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	36 630	-	36 630
Sum forpliktelser	-	36 630	-	36 630

Konsernets eiendeler og gjeld målt til virkelig verdi pr. 31.12.2014

Eiendeler (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	55 153	-	55 153
- Obligasjoner og sertifikater	-	1 157 875	-	1 157 875
- Egenkapitalinstrumenter og verdipapirfond	25 250	-	6 429	31 679
- Fastrentelån	-	-	994 633	994 633
Finansielle eiendeler tilgjengelig for salg				
- Egenkapitalinstrumenter	-	-	406 353	406 353
Sum eiendeler	25 250	1 213 028	1 407 415	2 645 693

Forpliktelser (hele tusen kroner)	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Totalt
Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet				
- Derivater	-	33 896	-	33 896
Sum forpliktelser	-	33 896	-	33 896

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som handles i aktive markeder er basert på markedspris på balanse-dagen. Et marked er betraktet som aktivt dersom markedskursene er enkelt og regelmessig tilgjengelige fra en børs, handler, megler, næringsgruppering, pris-settningstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse prisene representerer faktiske og regelmessige forekommende markedstransaksjoner på en armlengdes avstand. Markedsprisen som benyttes for finansielle eiendeler er gjeldende kjøpskurs; for finansielle forpliktelser benyttes gjeldende salgskurs. Disse instrumentene er inkludert i nivå 1. Instrumenter inkludert i nivå 1 omfatter kun egenkapitalinstrumenter notert på Oslo Børs.

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke handles i et aktivt marked (for eksempel enkelte OTC derivater) bestemmes ved å bruke verdsettelsesmetoder. Disse verdsettelsesmetodene maksimerer bruken av observerbare data der det er tilgjengelig, og belager seg minst mulig på konsernets egne estimater. Dersom alle vesentlige data som kreves for å fastsette virkelig verdi av et instrument er observerbare data, er instrumentet inkludert i nivå 2. Instrumenter inkludert i nivå 2 omfatter renteswapper og obligasjoner og sertifikater som inngår i likviditetsporteføljen.

Dersom en eller flere vesentlige data ikke er basert på observerbare markedsdata, er instrumentet inkludert i nivå 3.

Virkelig verdi av finansielle instrumenter som ikke er basert på observerbare markedsdata bestemmes ved å bruke en av følgende eller en kombinasjon av følgende verdsettelsesmetoder:

- siste kjente transaksjonskurs
- resultat per aksje
- utbytte per aksje
- rapportert EBITDA for underliggende aksjeselskap
- siste kjente transaksjonskurs på sammenlignbare instrumenter

Instrumenter inkludert i nivå 3 som verdsettes etter disse verdsettelsesmetoder omfatter unoterte egenkapitalinstrumenter, som vurderes til virkelig verdi over resultatet. Eierandelene i SpareBank 1 Boligkreditt og SpareBank 1 Næringskreditt verdivurderes til gjennomsnittlig emisjonskurs.

Fastrentelån klassifisert i nivå 3 verdivurderes månedlig basert på en neddiskontert nåverdi av fremtidige konstanstrømmer fra porteføljen. Diskonteringsrenten settes lik en stipulert markedsrente for porteføljen. Verdien tilsvarer bankens beste estimat på prisen en markedsdeltaker vil være villig til å betale for fastrenteutlånsporteføljen i et annenhåndsmarked for fastrenteutlån.

Endringer i instrumentene klassifisert i nivå 3 pr. 31.12.2015

	Fastrentelån	Egenkapital-instrumenter	Sum
Inngående balanse	994 633	412 782	1 407 415
Investeringer i perioden	-	47 998	47 998
Tilbakebetaling av kapital	-	-	-
Salg i perioden (til bokført verdi)	-	-1 602	-1 602
Netto volumendring i perioden	469 574	-	469 574
Gevinst eller tap ført i resultatet	-5 060	-1 755	-6 815
Gevinst eller tap ført direkte mot utvidet resultat	-	20 481	20 481
Utgående balanse	1 459 147	477 903	1 937 050

Verdsettelsen av fastrentelånene er basert på endringer i markedsrenten og endringer i porteføljens kunderente hensyntatt gjennomsnittlig gjenværende løpetid på porteføljen. Gjennomført sensitivitetsanalyse indikerer at en økning i markedsrenten på 10 basispunkter ville

medført en brutto negativ resultat-effekt på 5,7 mill kroner. Tilsvarende ville en reduksjon i markedsrenten på 10 basispunkter medført en brutto positiv resultateffekt på 5,7 mill kroner.

Note 26

Virkelig verdi av finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost

MORBANK (hele tusen kroner)	Bokført verdi 31.12.15	Virkelig verdi 31.12.15	Bokført verdi 31.12.14	Virkelig verdi 31.12.14
Eiendeler				
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	634 447	634 447	1 456 714	1 456 714
<i>Netto utlån til og fordringer på kunder:</i>				
Utlån	16 720 298	16 720 298	15 469 014	15 469 014
Sum finansielle eiendeler	17 354 745	17 354 745	16 925 729	16 925 729
Forpliktelser				
Innskudd fra og gjeld til kunder	12 391 492	12 391 492	11 592 808	11 592 808
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	2 595 878	2 575 173	2 824 357	2 855 119
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer, virkelig verdi-sikret	1 594 827	1 582 217	1 711 689	1 736 724
Ansvarlig lånekapital	200 263	195 023	200 349	199 109
Sum finansielle forpliktelser	16 782 459	16 743 904	16 329 203	16 383 760

KONSERN (hele tusen kroner)	Bokført verdi 31.12.15	Virkelig verdi 31.12.15	Bokført verdi 31.12.14	Virkelig verdi 31.12.14
Eiendeler				
Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner	634 449	634 449	1 456 720	1 456 720
<i>Netto utlån til og fordringer på kunder:</i>				
Utlån	16 718 411	16 718 411	15 466 972	15 466 972
Sum finansielle eiendeler	17 352 860	17 352 860	16 923 693	16 923 693
Forpliktelser				
Innskudd fra og gjeld til kunder	12 370 473	12 370 473	11 583 932	11 583 932
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer til amortisert kost	2 622 499	2 601 794	2 846 999	2 877 761
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer, virkelig verdi-sikret	1 568 205	1 555 596	1 689 047	1 714 082
Ansvarlig lånekapital	200 263	195 023	200 349	199 109
Sum finansielle forpliktelser	16 761 440	16 722 886	16 320 327	16 374 885

Virkelig verdivurdering av poster ført til amortisert kost

Ved virkelig verdivurdering av poster ført til amortisert kost har vi delt inn i følgende: utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til kunder personmarked og bedriftsmarked, innskudd fra og gjeld til kunder, gjeld til kredittinstitusjoner, gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital.

Utlån til kunder og kredittinstitusjoner prises på ulike måter. Her følger en oversikt over ulike prismodeller fordelt på de ulike kategoriene:

- Utlån til og fordringer på kredittinstitusjoner prises med utgangspunkt i nibor.
- Utlån til kunder personmarked prises med flytende og fast kunderente.
- Utlån til kunder bedriftsmarked prises med flytende

og fast kunderente samt en del lån prises med utgangspunkt i NIBOR.

Alle fastrente utlån bokføres til virkelig verdi i bankens regnskap.

Banken vurderer at lån i personmarkedet med flytende rente har en riktig markedspris til enhver tid. Lån til bedriftsmarkedet med flytende rente har også etter vår vurdering en riktig markedspris på balansetidspunktet. Begrunnelsen for dette er at den flytende renten kontinuerlig vurderes og justeres i henhold til rentenivået i kapitalmarkedet og endringer i konkurransesituasjonen.

NIBOR-lån på til sammen 3.787 mill kroner (hovedsakelig bedriftsmarkedet) per 31.12.2015 er inngått med forskjellige marginer og med ulike tidsintervall for

renteregulering. Alle disse NIBOR-lånene kan refohandles kontinuerlig. Banken tilstreber at disse lånene har rett markedspris til enhver tid.

Gjeld til kredittinstitusjoner og innskudd til kunder

For innskudd til kunder og gjeld til kredittinstitusjoner estimeres virkelig verdi lik bokført verdi siden disse i all hovedsak har flytende rente. Basert på overnevnte vurderinger blir det ingen forskjell mellom bokført verdi og virkelig verdi i tabellen over.

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital

Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer og ansvarlig lånekapital blir verddivurdert ved teoretisk markedsverdivurdering basert på rente- og spreadkurve fra Verdipapirfondenes forening.

Note 27 Sertifikater og obligasjoner

MORBANK		Sertifikater og obligasjoner fordelt på utstedersektor	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Stat		
120 000	175 000	- pålydende	175 000	120 000
120 744	175 214	- virkelig verdi	175 214	120 744
		Annen offentlig utsteder		
1 730	1 540	- pålydende	1 540	1 730
1 742	1 504	- virkelig verdi	1 504	1 742
		Finansielle foretak		
985 540	949 540	- pålydende	949 540	985 540
993 809	946 608	- virkelig verdi	946 608	993 809
		Ikke-finansielle foretak		
39 000	25 000	- pålydende	25 000	39 000
39 431	25 016	- virkelig verdi	25 016	39 431
1 146 270	1 151 080	Sum rentepapirer, virkelig verdi	1 151 080	1 146 270
2 148	2 258	- påløpte renter	2 258	2 148
1 157 875	1 150 600	Sum rentepapirer, virkelig verdi over resultatet	1 150 600	1 157 875

MORBANK		Sertifikater og obligasjoner fordelt på risikoklasse	KONSERN	
2014	2015	Virkelig verdi i hele tusen kroner	2015	2014
1 068 581	1 119 830	Risikoklasse 1 (Rating AAA til AA-)	1 119 830	1 068 581
10 068	10 012	Risikoklasse 2 (Rating A+ til A-)	10 012	10 068
77 076	18 500	Risikoklasse 3 (Rating BBB+ til BBB- og rentepapirer uten rating)	18 500	77 076
1 155 726	1 148 342	Sum sertifikater og obligasjoner	1 148 342	1 155 726
2 148	2 258	- påløpte renter	2 258	2 148
1 157 875	1 150 600	Sum rentepapirer, virkelig verdi over resultatet	1 150 600	1 157 875

Rating av sertifikater og obligasjoner er hentet fra Standard & Poor's. Risikoklassene er i henhold til Finanstilsynets grupperinger og kapitalkravsforskriften.

Note 28

Finansielle derivater

Generell beskrivelse

Oppstillingen nedenfor viser virkelig verdi av bankens finansielle derivater bokført som eiendeler og gjeld samt nominelle verdier av kontraktene. Positiv markedsverdi av kontrakter blir bokført som eiendel, mens negativ markedsverdi blir bokført som gjeld. Kontraktsvolumet, oppført brutto, viser størrelsen av derivatenes underliggende eiendeler, og er grunnlaget

for måling av endringer i virkelig verdi av bankens derivater. Det oppgitte volumet viser utestående volum av transaksjoner ved årets slutt og gir ingen indikasjon på markedsrisiko eller kredittrisiko.

Banken har ingen kontrakter som kvalifiserer for kontantstrømsikring.

Morbank og konsern

Alle beløp er like for morbank og konsern. Tall i hele tusen kroner.

Til virkelig verdi over resultatet	2015			2014		
	Kontraktssum	Virkelig verdi		Kontraktssum	Virkelig verdi	
Renteinstrumenter		Eiendeler	Forpliktelser		Eiendeler	Forpliktelser
Renteswapper fastrente utlån	1 217 586	-	36 433	737 152	-	34 244
Sum renteinstrumenter	1 217 586	-	36 433	737 152	-	34 244
Sikring av innlån						
Rentebytteavtaler (inkl. renteswap)	1 520 000	48 009	-	1 766 500	54 970	-348
Sum renteinstrumenter sikring	1 520 000	48 009	-	1 766 500	54 970	-348
Andre finansielle derivater						
Garanti Eksportfinans	-	-	197	-	183	-
Sum andre finansielle derivater	-	-	197	-	183	-
Sum finansielle derivater						
Sum renteinstrumenter	2 737 586	48 009	36 433	2 503 652	54 970	33 896
Sum andre finansielle derivater	-	-	197	-	183	-
Sum finansielle derivater	2 737 586	48 009	36 630	2 503 652	55 153	33 896

Virkelig verdisikring

Netto tap resultatført knyttet til sikringsinstrumentene ved virkelig verdisikring av bankens fastrente innlån var 14,4 mill. kroner pr 31.12.2015 mot gevinst 30,9 mill. kroner i 2014. Netto gevinst på sikringsobjekter knyttet til den sikrede risikoen var 13,0 mill. kroner pr 31.12.2015 mot tap 29,4mill. kroner i 2014.

Garanti Eksportfinans AS

Banken deltar som eier i Eksportfinans AS i et garanti-syndikat for nedskrivninger i obligasjonsbeholdningen til

Eksportfinans AS. Startdato for garantien er 29.02.2008. Fra og med februar 2011 har det blitt gjennomført årlige utvekslinger av sikkerhet i henhold til avtalen med utgangspunkt i verdien av obligasjonsbeholdningen i Eksportfinans AS ved utgangen av februar. Avtalen forventes å forfalle i desember 2023. Garantiaftalen er klassifisert som et finansielt derivat i balansen og resultatføres under netto resultat fra andre finansielle investeringer. Bankens garanti er maksimert til 4,5 mill. kroner.

Note 29

Aksjer, andeler og andre egenkapitalinteresser

MORBANK		Aksjer og andeler	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
27 823	8 902	Til virkelig verdi over resultat	8 902	27 823
21 810	6 502	- Børsnoterte selskaper	6 502	21 810
3 439	-	- Børsnoterte egenkapitalbevis	-	3 439
-	-	- Børsnoterte aksjefond	-	-
-	-	- Unoterte fond	-	-
2 574	2 400	- Unoterte selskaper	2 400	2 574
410 207	475 503	Tilgjengelig for salg	475 503	410 208
-	-	- Børsnoterte aksjer egenkapitalbevis og andeler	-	-
6 611	4 856	- Unoterte fond	4 856	6 611
403 597	470 647	- Unoterte selskaper	470 648	403 598
438 030	484 405	Sum aksjer og andeler	484 405	438 032
25 250	6 502	Sum børsnoterte selskaper	6 502	25 250
412 781	477 903	Sum unoterte selskaper	477 903	412 782

Note 30

Goodwill og andre immaterielle eiendeler

MORBANK		Aksjer og andeler	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
-	-	Goodwill	50 275	16 632
33 209	25 664	Utsatt skatt, se note 24	25 723	33 571
11 489	6 783	Andre immaterielle eiendeler	18 534	11 489
44 698	32 447	Sum goodwill og andre immaterielle eiendeler 31.12	94 533	61 691

MORBANK		Aksjer og andeler	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Goodwill		
-	-	Anskaffelsekost 01.01	16 632	16 707
-	-	Avgang	33 772	-
-	-	Tilgang	-128	-75
-	-	Anskaffelsekost 31.12	50 275	16 632
-	-	Akkumulerte nedskrivninger 01.01	-	-
-	-	Årets nedskrivninger	-	-
-	-	Akkumulerte nedskrivninger 31.12	-	-
-	-	Balansført goodwill 31.12	50 275	16 632

Eksisterende balansført goodwill i konsernet knytter seg hovedsakelig (16,2 mill. kroner) til datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS i forbindelse med morbankfusjonen mellom tidligere Ringerike Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Gran Sparebank i 2010. Tilgang goodwill 2015 knytter seg til oppkjøp av datterselskapet SpareBank 1 Økonomihuset AS og SpareBank1 Økonomihuset IT-Nett AS i 2015. Rest goodwill knytter seg til oppkjøpet av datterdatter (Eiendomsmegler 1

Gjøvik AS) i 2010 som samme år ble fusjonert inn i Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS (datterselskap).

Det er ikke foretatt nedskrivning av goodwill i 2015 da det ikke har forekommet hendelser som tilsier at vurderinger som ble lagt til grunn ved verdsettelse ved fusjonen i 2010 ikke er relevante per 31.12.15.

MORBANK		Aksjer og andeler	KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Andre immaterielle eiendeler		
38 200	39 583	Anskaffelsekost 01.01	39 583	38 200
1 383	-	Tilgang	11 751	1 383
-	-	Avgang	-	-
39 583	39 583	Anskaffelsekost 31.12	51 334	39 583
22 283	28 094	Akkumulerte av- og nedskrivninger 01.01	28 094	22 283
-	-	Avgang akkumulerte av- og nedskrivninger	-	-
5 811	4 706	Årets av- og nedskrivninger	4 706	5 811
28 094	32 800	Akkumulerte av- og nedskrivninger 31.12	32 800	28 094
11 489	6 783	Andre immaterielle eiendeler 31.12	18 534	11 489

Andre immaterielle eiendeler består av identifisert og beregnet merverdi på kunderelasjoner tilhørende tidligere Sparebank Jevnaker Lunner per 01.07.10. Disse avskrives over 7 år.

Tilgang andre immaterielle eiendeler i konsern består av identifisert og beregnet merverdi på kundeportefølje og merkevarer ved oppkjøpet av Økonomihuset, se note 38.

Note 31

Eiendom, anlegg og utstyr

MORBANK				KONSERN			
Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	(Hele tusen kroner)	Bygg, tomter og annen fast eiendom	Maskiner, inventar og transportmidler	Totalt	
98 727	51 520	150 247	Anskaffelseskost 01.01.2014	104 403	53 383	157 786	
15 794	3 944	19 738	Tilgang	15 794	4 805	20 599	
2 192	5 954	8 146	Avgang	2 192	5 954	8 146	
112 329	49 510	161 839	Anskaffelseskost 31.12.2014	118 005	52 234	170 238	
33 659	35 965	69 624	Akkumulert av-og nedskrivning 01.01.2014	35 943	36 991	72 934	
5 633	5 584	11 216	Årets avskrivning	5 633	5 904	11 537	
-	-	-	Årets nedskrivning	-	-	-	
1 079	5 802	6 882	Årets avgang	1 079	5 802	6 882	
38 212	35 747	73 959	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.2014	40 496	37 093	77 589	
74 116	13 763	87 880	Balanseført verdi 31.12.2014	77 508	15 141	92 650	
112 329	49 510	161 839	Anskaffelseskost 01.01.2015	118 005	52 234	170 238	
517	1 249	1 766	Tilgang	517	2 845	3 362	
486	5 710	6 196	Avgang	486	5 776	6 262	
112 359	45 049	157 408	Anskaffelseskost 31.12.2015	118 035	49 303	167 338	
38 212	35 747	73 959	Akkumulert av-og nedskrivning 01.01.2015	40 496	37 093	77 589	
6 380	5 086	11 466	Årets avskrivning	6 380	5 731	12 111	
-	-	-	Årets nedskrivning	-	-	-	
486	5 594	6 080	Årets avgang	486	5 594	6 080	
44 106	35 239	79 345	Akkumulert avskrivning og nedskrivning 31.12.2015	46 390	37 230	83 620	
68 253	9 811	78 064	Balanseført verdi 31.12.2015	71 645	12 073	83 718	

Avskrivning

Prosentstørrelse for ordinære avskrivninger er 2–5 % for bankbygg og annen fast eiendom, tomter 0 %, innredning og inventar 10–30 %, maskiner- og IT-utstyr 15–30 % og transportmidler 20–25 %.

Sikkerhetsstillelse

Banken har ikke pantsatt eller akseptert andre rådighetsbegrensninger for sine anleggsmidler.

Note 32

Andre eiendeler

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
12 000	12 000	Kapitalinnskudd pensjonskasse	12 000	12 000
19 023	23 299	Opptjente ikke mottatte inntekter	23 299	19 023
7 175	7 973	Forskuddsbetalte ikke påløpte kostnader	7 973	7 175
8 802	1 777	Øvrige eiendeler	38 545	31 128
47 000	45 049	Andre eiendeler	81 817	69 325

Note 33

Innskudd fra og gjeld til kunder

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
9 886 854	10 564 709	Innskudd fra og gjeld til kunder uten avtalt løpetid	10 543 691	9 884 484
1 705 954	1 826 782	Innskudd fra og gjeld til kunder med avtalt løpetid	1 826 782	1 699 448
11 592 808	12 391 492	Sum innskudd fra og gjeld til kunder	12 370 473	11 583 933
2,22 %	1,58 %	Gjennomsnittlig rente	1,58 %	2,22 %

2014	2015	Innskudd fordelt på sektor og næring	2015	2014
8 106 059	8 674 802	Lønnstakere o.l	8 674 802	8 106 059
349 487	269 011	Offentlig sektor	269 011	349 487
287 562	344 363	Primærnæringen	344 363	287 562
170 131	129 328	Industri	129 328	170 131
362 873	440 324	Bygg- og anleggsvirksomhet	440 324	362 873
341 916	349 670	Varehandel	349 670	341 916
103 194	155 417	Transport og lagring	155 417	103 194
56 921	41 854	Hotell og restaurantdrift	41 854	56 921
767 269	810 549	Forretningsmessig tjenesteyting	804 193	767 269
674 283	704 345	Omsetning/drift eiendommer	689 682	665 407
370 290	469 539	Diverse næringer	469 539	370 290
2 822	2 290	Påløpte renter	2 290	2 822
11 592 808	12 391 492	Sum innskudd fordelt på sektor og næring	12 370 473	11 583 933

2014	2015	Innskudd fordelt på geografiske områder	2015	2014
4 749 660	4 991 689	Buskerud	4 970 671	4 740 785
4 229 132	4 551 229	Oppland	4 551 229	4 229 132
1 107 848	1 114 226	Akershus	1 114 226	1 107 848
1 039 985	1 277 965	Oslo	1 277 965	1 039 985
375 456	368 790	Landet for øvrig	368 789	375 442
90 726	87 593	Utlandet	87 593	90 726
11 592 808	12 391 492	Sum innskudd fordelt på geografiske områder	12 370 473	11 583 933

Note 34

Gjeld ved utstedelse av verdipapirer

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
4 443 500	4 110 000	Obligasjonsgjeld - pålydende verdi	4 110 000	4 443 500
4 536 046	4 190 705	- bokført verdi	4 190 705	4 536 046
4 443 500	4 110 000	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer, pålydende verdi	4 110 000	4 443 500
4 536 046	4 190 705	Sum gjeld ved utstedelse av verdipapirer, bokført verdi	4 190 705	4 536 046
3,28 %	2,89 %	Gjennomsnittlig rente obligasjonsgjeld	2,89 %	3,28 %

2014	2015	Obligasjonsgjeld fordelt på forfallstidspunkt	2015	2014
1 093 500	-	2015	-	1 093 500
575 000	417 000	2016	417 000	575 000
1 075 000	1 045 000	2017	1 045 000	1 075 000
1 100 000	1 628 000	2018	1 628 000	1 100 000
600 000	820 000	2019	820 000	600 000
-	-	2020	-	-
-	200 000	2021	200 000	-
4 443 500	4 110 000	Sum obligasjonsgjeld, pålydende verdi	4 110 000	4 443 500

2014	2015	Verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	2015	2014
4 443 500	4 110 000	NOK	4 110 000	4 443 500
4 443 500	4 110 000	Sum verdipapirgjeld fordelt på vesentlige valutaer	4 110 000	4 443 500

MORBANK OG KONSERN

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2015	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2014
Sertifikatgjeld, nominell verdi	-	-	-	-	-
Obligasjonsgjeld, nominell verdi	4 110 000	948 000	540 000	741 500	4 443 500
Påløpte renter	32 340	-	-	-	30 653
Verdijusteringer	48 365	-	-	-	61 893
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 190 705	948 000	540 000	741 500	4 536 046

Endring i verdipapirgjeld	31.12.2014	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2013
Obligasjonsgjeld, nominell verdi	4 443 500	950 000	726 000	336 500	4 556 000
Påløpte renter	30 653	-	-	-	31 731
Verdijusteringer	61 893	-	-	-	32 010
Sum gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer	4 536 046	950 000	726 000	336 500	4 619 741

Note 35

Ansvarlig lånekapital

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Ansvarlig lånekapital		
200 000	200 000	- tidsbegrenset ansvarlig lånekapital ¹	200 000	200 000
349	263	- påløpte renter	263	349
200 349	200 263	Sum ansvarlig lånekapital	200 263	200 349

1. Ansvarlig lån har en løpetid på 10 år med mulighet for call etter 5 år.

MORBANK OG KONSERN

Endring i ansvarlig lånekapital	31.12.2015	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2014
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, nominell verdi	200 000	-	-	-	200 000
Påløpte renter	263	-	-	-	349
Sum ansvarlig lånekapital	200 263	-	-	-	200 349

MORBANK OG KONSERN

Endring i ansvarlig lånekapital	31.12.2014	Emittert	Forfalt/ innløst	Tilbake-kjøp	31.12.2013
Tidsbegrenset ansvarlig lånekapital, nominell verdi	200 000	200 000	-	-	-
Påløpte renter	349	-	-	-	-
Sum ansvarlig lånekapital	200 349	200 000	-	-	-

Note 36

Annen gjeld og forpliktelseser

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
Annen gjeld og balanseførte forpliktelseser				
135 820	88 053	Netto pensjonsforpliktelse (note 23)	88 053	136 871
1 271	715	Individuell nedskrivning garantiansvar	715	1 271
18 301	19 921	Andre avsetninger	26 424	23 083
8 839	8 809	Påløpte feriepenger	18 489	11 989
3 780	1 490	Leverandørgjeld	3 351	4 702
91 167	80 791	Annen gjeld	99 508	101 638
259 177	199 779	Sum annen gjeld og balanseførte forpliktelseser	236 539	279 553
Stilte garantier mv. (avtalte garantibeløp)				
79 938	152 810	Betalingsgarantier	152 810	79 938
82 070	129 517	Kontraktsgarantier	129 517	82 070
4 083	4 608	Lånegarantier	4 608	4 083
179	149	Garantier for skatter	149	179
349 909	391 639	Annet garantiansvar	391 639	349 909
516 179	678 723	Sum stilte garantier (ikke balanseført)	678 723	516 179
Andre ikke balanseførte forpliktelseser				
1 537 362	1 812 666	Ubenyttede kreditter	1 802 666	1 533 867
693 123	658 003	Innvilgede lånetilsagn (ikke diskontert)	658 003	693 123
2 230 485	2 470 669	Sum andre ikke balanseførte forpliktelseser	2 460 669	2 226 990
3 039 665	3 349 172	Totale forpliktelseser	3 375 931	3 056 547

Bygg	Verdipapir	Sum	Pantstillelser	Bygg	Verdipapir	Sum
-	713 428	713 428	Pantstillelse 2015	-	713 428	713 428
-	-	-	Tilhørende forpliktelse 2015	-	-	-
-	369 797	369 797	Pantstillelse 2014	-	369 797	369 797
-	-	-	Tilhørende forpliktelse 2014	-	-	-

Note 37

Bundne midler

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
		Bundne midler		
3 832	3 888	Skattetrekk	3 888	3 832
3 832	3 888	Sum bundne midler	3 888	3 832

Klientmidler

Datterselskapet Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS oppbevarer klientmidler på egne bankkonti og har klientansvar i forbindelse med eiendomsmeglingen. I konsernregnskapet fremkommer dette som en netto fordring knyttet til provisjon.

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
-	-	Bokført klientansvar per 31.12.	-106 278	-86 115
-	-	Innestående klientmidler bank per 31.12.	129 304	107 948
-	-	Avsetning til tap på fordringer	-490	-490
-	-	Bokførte klientfordringer per 31.12.	22 651	21 343

Note 38

Investeringer i eierinteresser

Firma	Anskaffelseskost.	Forretningskontor	Eierandel i prosent
Investering i datterselskaper			
Aksjer eid av morbanken			
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	15 983	Hønefoss	80 %
SpareBank 1 Økonomihuset AS	42 000	Hønefoss	100 %
SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS	6 000	Hønefoss	100 %
	<u>63 983</u>		
Investeringer i felleskontrollert virksomhet			
Samarbeidende Sparebanker AS	142 970	Oslo	15,6 %
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	23 344	Oslo	20,8 %
	<u>166 314</u>		

Aksjer i datterselskaper morbank

Investeringer er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Det foretas full konsolidering i konsernregnskapet.

(Hele tusen kroner)	Sel- skapets aksje- kapital	Antall aksjer	Pålyd- ende verdi	Eiendeler	Gjeld	Sum inntekter	Sum kost- nader	Sel- skapets års- resultat	Bokført verdi 2015
2015									
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	1 000	800	803	43 303	33 807	88 866	76 082	9 783	15 983
SpareBank 1 Økonomihuset AS	1 000	1 000	1 000	18 322	16 610	53 244	48 118	5 127	42 000
SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS	500	500	1 000	2 655	2 111	7 833	7 833	934	6 000
Sum investering i datterselskaper	-	-	-	-	-	-	-	-	63 983
Sum investeringer i konsernselskap morbank	-	-	-	-	-	-	-	-	63 983

(Hele tusen kroner)	Sel- skapets aksje- kapital	Antall aksjer	Pålyd- ende verdi	Eiendeler	Gjeld	Sum inntekter	Sum kost- nader	Sel- skapets års- resultat	Bokført verdi 2015
2014									
Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	1 000	800	800	36 770	28 418	77 963	71 125	6 837	15 983
Sum investering i datterselskaper	-	-	-	-	-	-	-	-	15 983
Sum investeringer i konsernselskap morbank	-	-	-	-	-	-	-	-	15 983

Inntekter fra investeringer i datterselskap

	2015	2014
Utbytte fra Eiendomsmegleren Ringerike Hadeland AS	4 800	4 160
Utbytte fra SpareBank 1 Økonomihuset AS	-	-
Utbytte fra SpareBank 1 Økonomihuset IT-Nett AS	-	-

Kjøp av virksomhet

Det ble 29. januar 2015 inngått avtale om kjøp av samtlige aksjer i selskapene Økonomihuset Regnskap AS og Økonomihuset IT-Nett AS. Selskapene driver virksomhet innen regnskapsføring, rådgivning, ASP-drift og installasjon av IKT-utstyr og hadde 61 ansatte (54 årsverk) per 31. desember 2015. Konsernet utvider med dette kjøpet sitt tjenestespekter og det forventes å bidra til økt langsiktig lønnsomhet. Virksomheten vil bli drevet videre under merkevarenavnet SpareBank 1 Økonomihuset. De to selskapene omsatte i 2014 for til sammen 51,4 mill. kroner og resultat før skatt var 7,1 mill. kroner.

Transaksjonsdato var 20. mars 2015 og selskapenes balanse konsolideres fra og med 31. mars 2015. Resultatregnskapene er konsolidert fra og med 2. kvartal 2015.

Hvis de to oppkjøpte selskapene hadde vært konsolidert fra 1. januar 2015 ville resultatregnskapet i konsernet for hele 2015 vist andre driftsinntekter på 127,7 mill. kroner, sum driftskostnader på 340,7 mill. kroner og resultat etter skatt på 227,9 mill. kroner (pro forma tall). Transaksjonskostnader på 1,1 mill. kroner er ført på linjen andre driftskostnader i resultatregnskapet for 1. halvår 2015 og 0,8 mill. kroner i 4. kvartal 2014.

Det er gjennomført en foreløpig merverdianalyse i henhold til IFRS 3R av de to oppkjøpte og konsoliderte selskapene per 31. mars 2015 (i 1.000 kroner):

	Balanseført verdi i oppkjøpte selskap	Identifisert netto merverdi	Balanseført verdi i konsernet
Kontanter og bankinnskudd	11 629	-	11 629
Kundefordringer og andre fordringer	11 280	-	11 280
Varige driftsmidler	767	-	767
Goodwill	193	-193	-
Merkenavn	-	1 912	1 912
Ansatte (vil regnskapsmessig inngå i goodwill)	-	19 970	19 970
Kunderelasjoner	-	9 750	9 750
Andre immaterielle eiendeler	133	-	133
Utsatt skattefordel	54	-	54
Leverandørgjeld og annen gjeld	-19 461	-	-19 461
Utsatt skattegjeld	-	-3 149	-3 149
Netto identifiserte eiendeler og gjeld	4 595	28 290	32 885
Goodwill ved oppkjøpene	-	-	16 950
Kjøpesum	-	-	49 835

I kjøpesummen er innregnet neddiskontert verdi av forventet betinget vederlag med 1,8 mill. kroner. Betinget vederlag opptjenes i henhold til aksjekjøpsavtalen på grunnlag av selskapenes resultater for 2015, 2016 og 2017. Betinget vederlag vil maksimalt kunne utgjøre 4,9 mill. kroner (neddiskontert).

Det regnskapsmessige goodwill-beløpet i konsernregnskapet forventes ikke å gi skattemessig fradrag.

Investeringer i felleskontrollert virksomhet

Tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet er bokført til anskaffelseskost i morbanken. Konserntall er presentert etter egenkapitalmetoden.

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
249 266	166 314	Balanseført verdi per 01.01.	288 339	339 888
(82 952,00)	-	Tilbakebetaling av kapital	-	(82 952)
-	-	EK-endringer	7 426	(2 963)
-	-	Resultatandel	43 938	63 054
-	-	Utbetalt utbytte	-12 106	(28 689)
166 314	166 314	Balanseført verdi per 31.12.	327 589	288 339

Inntekter fra investeringer i felleskontrollert virksomhet

MORBANK			KONSERN	
2014	2015	(Hele tusen kroner)	2015	2014
-	-	Resultatandel fra Samarbeidende Sparebanker AS	38 830	51 517
-	-	Resultatandel fra Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	5 108	11 537
20 930	2 345	Utbytte fra Samarbeidende Sparebanker AS	-	-
7 759	9 761	Utbytte fra Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	-	-
28 689	12 105	Sum inntekt	43 938	63 054

Konsernets eierandeler i felleskontrollert virksomhet

(Hele tusen kroner)

2015	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultat	Bokført verdi 2015	Eierandel	Antall aksjer
Samarbeidende Sparebanker AS	259 091	65 312	55 962	17 132	38 830	202 084	15,6 %	137 922
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	145 819	17 852	5 770	651	5 120	125 523	20,8 %	2 249
	404 910	83 163	61 732	17 782	43 950	327 607	-	-

2014	Eiendeler	Gjeld	Inntekter	Kostnader	Resultat	Bokført verdi 2014	Eierandel	Antall aksjer
Samarbeidende Sparebanker AS	240 747	90 184	67 104	15 587	51 517	158 387	15,6 %	137 922
Samarbeidende Sparebanker Bankinvest AS	153 644	211 117	11 724	122	11 537	129 952	20,8 %	2 249
	394 391	301 301	78 828	15 709	63 054	288 339	-	-

Note 39

Vesentlige transaksjoner med nærstående selskaper

Transaksjoner mellom nærstående parter. Med nærstående parter menes her tilknyttede selskaper, felleskontrollerte virksomheter og datterselskaper. Se note 38 for investeringer i eierinteresser. Bankens mellomværende med ansatte og tillitsvalgte vises i note 21.

	Datterselskaper		Felleskontrollerte virksomheter	
	2015	2014	2015	2014
Lån (Hele tusen kroner)				
Lån utestående pr. 1.1.	2 042	2 189	131 850	7 988
Lån innvilget i perioden	-	-	10 000	123 862
Tilbakebetaling	155	147	30 926	-
Utestående lån per 31.12.	1 887	2 042	110 924	131 850
Renteinntekter	157	182	3 745	1 347
Tap ved utlån	-	-	-	-
Innskudd (Hele tusen kroner)				
Innskudd per 1.1.	8 875	3 922	-	-
Nye innskudd i perioden	13 580	4 953	-	-
Uttak	-	-	-	-
Innskudd per 31.12.	22 455	8 875	-	-
Rentekostnader	90	34	-	-

Alle lån til nærstående parter er bokført i morbanken.

Note 40

Eierandelskapital- og eierstruktur

Egenkapitalbeviskapital

Bankens egenkapitalbeviskapital utgjør 1.394.665.200 kroner fordelt på 13.946.652 egenkapitalbevis, hvert pålydende 100 kroner. Per 31.12.2015 var det 2.246 egenkapitalbevisiere (2.117 per 31.12.2014). Eierandelskapitalen er tatt opp på følgende måte:

År	Endring	Endring i egenkapitalbeviskapital	Total eierandelskapital	Antall egenkapitalbevis
1996	Emisjon ifbm børsnotering	50 000 000	50 000 000	500 000
2010	Kapitalutvidelse ifbm fusjon	1 344 665 200	1 394 665 200	13 446 652

MORBANK

(Hele tusen kroner)

	01.01.2016	01.01.2015	01.01.2014
Eierandelskapital	1 394 665	1 394 665	1 394 665
Overkursfond	361 134	361 134	361 134
Utjevningsfond eksklusive utbytte og fond for urealiserte gevinster	553 963	446 644	387 782
A. Sum egenkapitalbevisierenes kapital	2 309 762	2 143 581	2 044 714
Grunnfondskapital eksklusive gaver og fond for urealiserte gevinster	65 993	62 886	61 180
Kompensasjonsfond	885	885	885
B. Sum samfunnseid kapital	66 878	62 065	59 203
Egenkapital eksklusiv utbytte, fond for urealiserte gevinster og annen egenkapital	2 376 640	2 205 646	2 103 917
Eierandelsbrøk (A/(A+B))	97,19 %	97,19 %	97,19 %

De 20 største egenkapitalsbevisiere

	Antall	Andel
1 Sparebankstiftelsen Ringerike	4 183 993	30,00 %
2 Sparebankstiftelsen Gran	2 789 330	20,00 %
2 Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal	2 789 330	20,00 %
4 Fres AS	450 000	3,23 %
5 MP Pensjon PK	293 434	2,10 %
6 Wenaasgruppen AS	194 475	1,39 %
7 Ringeriks Kraft AS	153 167	1,10 %
8 Nordenfjelske Bykreditts Stiftelse	130 000	0,93 %
9 Verdipapirfondet Eika	122 279	0,88 %
10 Wenaas Kapital AS AK	62 007	0,44 %
11 First Partners Holding 5 AS	57 480	0,41 %
12 Allumgården	54 987	0,39 %
13 G.A.S. Holding AS	44 702	0,32 %
13 Rg Holding AS	41 338	0,30 %
15 Pensjonsordningen For Apotekervirksomhet	41 072	0,29 %
16 Lunner Almenning	40 322	0,29 %
17 Stiksrud Holding AS	33 000	0,24 %
18 Gruer Øivind	30 088	0,22 %
19 Larre Eiendom 2 AS	29 160	0,21 %
20 Bjørn Staavi	26 402	0,19 %
Sum 20 største eiere	11 566 566	82,93 %
Øvrige eiere	2 380 086	17,07 %
Utstedte egenkapitalbevis	13 946 652	100 %

Intervall	Antall eiere	%	Antall EKB	%
10.001–	65	3 %	12 249 779	88 %
5.001–10.000	68	3 %	519 314	4 %
1.000–5.000	291	13 %	706 880	5 %
201–1.000	759	34 %	371 392	3 %
0–200	1 063	47 %	99 287	1 %
	2 246	100 %	13 946 652	100 %

Kommune	Antall eiere	%	Antall EKB	%
Ringerike	584	26 %	5 109 868	37 %
Jevnaker	134	6 %	2 944 234	21 %
Gran	143	6 %	2 978 935	21 %
Hole	104	5 %	626 251	4 %
Oslo	147	7 %	827 900	6 %
Bærum	47	2 %	124 249	1 %
Drammen	15	1 %	94 130	1 %
Sum	1 174	52 %	12 705 567	91 %
Øvrige	1 072	48 %	1 241 085	9 %
Totalt	2 246	100 %	13 946 652	100 %

Note 41

Hendelser etter balansedagen

Det har ikke inntruffet vesentlige hendelser etter balansedagen som påvirker konsernets regnskap.

EGENKAPITALBEVIS

SpareBank 1 Ringerike Hadeland hadde ved utgangen av 2015 en egenkapitalbeviskapital på 1.394,7 mill. kroner fordelt på 13.946.652 egenkapitalbevis hvert pålydende 100 kroner. Banken hadde ingen egenbeholdning av egenkapitalbevis.

For øvrig består egenkapitalbeviserens kapital per 31. desember 2015 av utjevningfondet på 554,0 millioner kroner og overkursfondet på 361,1 millioner kroner. Kapital tilhørende egenkapitalbeviserne utgjorde samlet 2.309,8 millioner kroner (morbank) samt avsatt utbytte på 110,7 millioner kroner.

Utbyttepolitikk

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som økonomisk mål for sin virksomhet å oppnå resultater som gir god og stabil avkastning på bankens samlede egenkapital. Banken vil skape verdier for egenkapitalbeviserne ved konkurransedyktig avkastning i form av utbytte og verdistigning på egenkapitalbevisene.

Det legges vekt på at soliditeten er på et tilfredsstillende nivå. Banken skal til enhver tid ha en egenkapital som er tilpasset finansielle mål, vekststrategi og ønsket risiko-profil, og som kan danne grunnlag for økende inntjening over tid.

Årsoverskuddet blir fordelt mellom eierkapitalen (egenkapitalbeviserne) og grunnfondskapitalen (tidligere sparebankens fond) i samsvar med deres andel av bankens egenkapital.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av eierkapitalens andel av overskuddet i konsernet utbetales som kontantutbytte. Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital.

Overskuddsdisponering

Det er morbankens regnskap som danner grunnlag for disponering av årsoverskuddet. Morbankens resultat inkluderer mottatt utbytte fra datterselskaper og felleskontrollert virksomhet.

I konsernregnskapet foretas full konsolidering av datterselskaper, mens resultatandel fra felleskontrollert virksomhet konsolideres etter egenkapitalmetoden. Utbytte inkluderes derfor ikke i konsernresultatet.

Årsoverskudd til disponering for 2015 fremkommer etter endringer i fond for urealiserte gevinster på 3,8 millioner

kroner. Samlet beløp til disponering er med dette 189 millioner kroner.

Basert på bankens utbyttepolitikk foreslår styret å utbetale et kontantutbytte på 7,80 kroner per egenkapitalbevis. Dette gir en utdelingsgrad på 50 % av egenkapitalbeviserens andel av konsernets resultat i 2015.

Investorpolitikk

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger betydelig vekt på at korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater skal skape tillit overfor investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom investorpresentasjoner, hjemmesider på internett, pressemeldinger og regnskapsrapporter.

Det avholdes regelmessige presentasjoner overfor eiere, långivere og andre samarbeidspartnere.

Banken vil likebehandle sine eiere og vil ikke gi noen egenkapitalbevisere urimelige fordeler på andre eieres eller selskapets bekostning.

Banken har som mål at det skal være god likviditet i egenkapitalbevisene og god spredning blant eiere som representerer sparebankstiftelsene, kunder, regionens investorer samt øvrige investorer. Banken vil bidra til tiltak som fremmer dette målet.

Informasjonsadresser

SpareBank 1 Ringerike Hadeland distribuerer informasjon til markedet via bankens hjemmeside på www.rhbank.no (Investor Relations) og via Newsweb (www.newsweb.no).

Finansiell kalender for 2016

Ex utbytte dato:	17.03.2016
1. kvartal:	27.04.2016
2. kvartal:	10.08.2016
3. kvartal:	26.10.2016

Foreløpige årsregnskapstall for 2016 blir offentliggjort i februar 2017.

Skjermingsfradrag

For å hindre dobbeltbeskatning av banken og eierne gjelder regler om Fradrag for Skjerming (Skattelovens § 10-12, erstattet tidligere regler om RISK-fradrag). Skjermingen beregnes for det enkelte egenkapitalbevis, og settes til egenkapitalbevisets skjermingsgrunnlag multiplisert med en skjermingsrente.

Skjermingsgrunnlaget settes til egenkapitalbevisets inngangsverdi. Skjermingsrenten fastsettes av departementet i forskrift. Skjermingen tilordnes eier av egenkapitalbeviset per 31. desember i inntektsåret.

Markedsutvikling for bankens egenkapitalbevis 2015

Markedskursen for SpareBank 1 Ringerike Hadelands egenkapitalbevis (RING) var ved årsskiftet 175,50 kroner per bevis. Per 31. desember 2014 var kursen 155,00 kroner. Kursstigningen i 2015 var således 13 %. Med et kontantutbytte på 7,80 kroner for 2015 blir direkteavkastningen for egenkapitalbeviset 4,4 %.

SAMFUNNSANSVAR

Lokalsamfunn og bank – et skjebnefellesskap

SpareBank 1 Ringerike Hadeland ønsker å bidra til samfunnets verdiskapning gjennom å sikre lønnsom og sunn bankdrift, forsvarlig kapitalallokering og bærekraftig forvaltning av verdiene. Sunn vekst gjør banken i stand til å tiltrekke seg gode kunder, dyktige ansatte og kunne bidra til utvikling av regionen banken er en del av.

Siden 1833 har banken vært en engasjert og ansvarlig samfunnsaktør, hvor sparebankkulturen er godt forankret i den daglige drift. Det gjøres vurderinger rundt økonomi og risiko i kombinasjon med at vi har et samfunnsoppdrag, basert på god lokalkunnskap og nærhet til kundene. Vi setter spor i lokalsamfunnet!

Etterlevelse og oppmerksomhet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland benytter konsernets samlede kunnskap og ressurser til å bidra til en bærekraftig utvikling for samfunnet vi er en del av. Vi skal skape verdier i regionen og tar beslutninger basert på langsiktighet. Dette innebærer at banken ikke søker kortsiktige gevinster dersom dette kan skade eller gå på bekostning av en samfunnsriktig utvikling. Hensynet til samfunnet er integrert i alle deler og på alle nivåer i konsernets virksomhet, herunder de momenter som berøres av regnskapslovens § 3-3c som omhandler menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, sosiale forhold, ytre miljø og bekjempelse av korrupsjon. Slik sikres at etikk, miljø og viktige samfunnsproblemer til enhver tid står på dagsorden. Bankens holdning er at aktivt samfunnsengasjement er direkte verdiskapende ved at det reduserer risiko, gir forretningsmuligheter, skaper motiverte medarbeidere og ikke minst bidrar til et godt omdømme.

Styret ser økonomisk verdiskapning som en viktig del av det å ta samfunnsansvar. Verdiskapningen knyttes til bankens evne til å allokere kapital til finansiering av boliger og utvikle lokalt næringsliv.

Strategi for samfunnsansvar sier at banken skal være attraktiv for kunder, egenkapitalbeveiseiere, medarbeidere

og lokalsamfunn. Videre legger den føringer for nærhet til kunder og utvikling av relasjoner. Samspillet med interessentene vektlegges og måles.

Nær – Dyktig – Engasjert – Fremtidsrettet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland bruker bankens vedtatte verdier som rettesnor i virksomheten og i kontakt med bankens interessenter: eiere, kunder, ansatte, myndigheter, lokalsamfunn.

I strategi for samfunnsansvar synliggjør banken 4 prioriterte områder: Økonomi, Samfunn, Arbeidsliv/HR og Miljø. Å finne riktig balanse mellom etikk/samfunnsansvar og det forretningsmessige er av stor betydning for bankens interessenter.

Etisk adferd

Bankens vedtatte retningslinjer for etisk adferd bygger på bankens verdier. Kunders tillit og utvikling av bankens gode omdømme forutsetter høy oppmerksomhet rundt etisk adferd. Dette arbeidet støtter opp under likeverd, likestilling, gjensidig respekt og anerkjennelse. De etiske retningslinjene er en del av Personelhåndboken, og dermed en del av ansettelsesavtalen. Etikk er et sentralt tema i autorisasjons- og godkjenningsordningene for finansbransjen.

Bankens reviderte retningslinjer fra 2014 fungerer som rettesnor for ansatte på alle nivåer inkludert midlertidige ansatte og ansatte i datterselskap. De etiske retningslinjene gjelder også bankens tillitsvalgte, representantskap, styre og kontrollkomité.

Eierstyring og selskapsledelse

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er avhengig av tillit fra kunder, lokalsamfunn og offentlige myndigheter. Eierstyring og selskapsledelse i SpareBank 1 Ringerike

Hadeland omfatter de mål og overordnede prinsipper som banken styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeviser, kundenes, medarbeidernes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 2014 og retter seg etter dens anbefalinger så langt det passer for en sparebank med egenkapitalbevis. Formålet med anbefalingene for eierstyring og selskapsledelse

Status 2012–2015

		2015	2014	2013	2012	
Strategi / økonomi	Overordnet strategi	Videreført	Oppdatert	Videreført	Videreført	
	Strategi samfunnsansvar	Videreført	Videreført	Etablert		
	HR strategi	Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	
	Resultat før skatt (mill)	287,8	360,3	294,7	221,4	
	Forvaltningskapital inkl. Boligkreditt (mill)	25.449	24.300	22.807	20.941	
	Ren kjernekapitaldekning	16,5 %	17,3 %	17,5 %	18,4 %	
	Børskurs EK bevis 31.12	175,50	155,00	122,50	113,50	
	Børsverdi per 31.12 (mill)	2.448	2.162	1.708	1.583	
	Antall eiere	2.246	2.117	2.235	2.444	
	Etiske regler	Videreført	Oppdatert	Videreført	Videreført	
	Anskaffelsesstrategi SpB 1	Videreført	Videreført	Videreført	Etablert	
	Samfunn / sosiale forhold inkl. arbeidsliv / HR	Antall årsverk - konsern	223,4	172,6	172,1	176,4
		Antall årsverk – Em1 RH	32,7	31,7	29,6	30,4
Antall årsverk – SpB 1 Økonomihuset		54,0				
Morbank:						
Antall årsverk		136,7	140,9	142,5	146,0	
Andel kvinner		65	65	65	66	
Andel kvinner i ledergruppen		57	57	57	57	
Gjennomsnittsalder		47,5	46,8	46,4	46,2	
Ansattes tilfredshet (ATI)			837	804	772	
Avtale om inkluderende arbeidsliv		Videreført	Videreført	Etablert		
Sykefravær totalt		5,73	3,48	3,26	5,90	
Sykefravær > 16 dg		4,36	2,00	1,83	4,64	
Livsfasepolitikk		Videreført	Videreført	Etablert		
Program for lederutvikling		Videreført	Videreført	Videreført	Videreført	
Program for talentutvikling		Videreført	Videreført	Etablert		
Program for trainee		Avsluttet	Etablert			
Lønnpolicy		Videreført	Etablert			
Antall kontorer		8	8	9	9	
Antall kunder		57.500	57.400	56.500	56.100	
Kundetilfredshet (indeks) Privatkunder			66		73	
Kundetilfredshet (indeks) Bedriftskunder		74		69		
Strategi sponsorvirksomhet	Videreført	Videreført	Videreført	Etablert		
Sponsorvirksomhet (mill)	8,8	8,5	8,5	8,0		
SpB. 1 Ringerike Hadeland Næringsstiftelse (mill)	1,9	4,5	2,6	1,3		
Gavevirksomheten fra 3 x Sparebankstiftelser (mill)	52,9	29,9	27,4	22,0		
Julegaver til kunder og forbindelser	Frelsesarmeen	Frelsesarmeen	Store kunder	Store kunder		
Skattekostnad (mill)	62,3	71,8	61,0	47,6		
Miljø	Innkjøp av papir (tonn)	3,9	6,5	7,3		
	Retur av teknologisk avfall (skrivere, tonere)	Gjenvinnes	Gjenvinnes	Gjenvinnes	Gjenvinnes	
	Kildesortering	Delvis	Delvis	Delvis	Delvis	

er at selskaper notert på regulerte markeder skal ha eierstyring og selskapsledelse som klargjør rolledeling mellom egenkapitalbeveiere, styre og daglig ledelse utover det som følger av lovgivningen. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Arbeidsliv

SpareBank 1 Ringerike Hadeland - Banken

Banken skal tiltrekke seg, beholde og utvikle faglig dyktige medarbeidere ved å være en attraktiv og konkurransedyktig arbeidsplass. Alle ansatte skal gis de samme mulighetene for faglig og personlig utvikling, og skal stilles likt uavhengig av kjønn. Banken har en lønnspolicy og livsfasepolitikk som legger til rette for karriereveier, samt lønnet utdanningsløp for medarbeidere som gjennomfører videreutdanning. Livsfasepolitikken legger til rette for at medarbeidere kan anvende og utvikle sin kompetanse best mulig også i faser av livet hvor man står overfor spesielle utfordringer. I 2015 har 8 ansatte, 4 kvinner og 4 menn, gjennomført studier på bachelor- og masternivå.

Stab skiller seg ut med tydelig lønnsforskjell mellom kvinner og menn. Dette skyldes hovedsakelig at det er flest kvinner i saksbehandler-/konsulentstillinger, der lønnsnivået er lavere enn for fagsjef-/spesialiststillinger. For øvrige grupper er det mindre avvik som skyldes at én eller noen få har et høyere lønnsnivå av historiske årsaker, eller andre grunner. Dette er ikke et uttrykk for systematiske lønnsforskjeller med hensyn til lønn.

Blant bankens kvinnelige medarbeidere er det 29,9 % som arbeider deltid. Tilsvarende tall for mannlige medarbeidere er 7,8 %. Deltidsstillingene er i hovedsak frivillige og innvilget etter søknad. I tillegg er det noen stillinger som er normert til lavere stillingsprosenter. I hovedsak gjelder dette for driftspersonell.

I løpet av 2015 er det avviklet 190 uker med foreldrepermisjon. Menn står for 27,4 % av disse. Siden 65 % av de ansatte er kvinner er det naturlig at det også er en større andel kvinner som tar ut foreldrepermisjon. Samtidig er den obligatoriske fedrekvoten redusert, og det er fremdeles mange som velger at mor skal ha den største delen av permisjonen. Fravær i forbindelse med barn eller barnepassers sykdom fordeler seg med henholdsvis 49 % på kvinner og 51 % på menn.

Det er et flertall av kvinnelige ledere eller lik fordeling mellom kvinnelige og mannlige ledere, på alle nivåer. I bankens styre er det 43 % kvinner.

Status for likestilling i banken vurderes som god, og hverken arbeidsgiver eller tillitsvalgte har derfor sett behov for handlingsplaner for å fremme likestilling.

Gjennomsnittlig avvik lønnsnivå for kvinner vs. menn

Stilling/funksjon	2015	2014
Personmarked rådgivere	- 4,08	- 2,63
Bedriftsmarked, rådgivere	- 2,21	1,99
Kundebehandlere	- 3,56	- 3,56
Stab (unntatt driftspersonell)	-18,3	-16,95
Ledere	- 5,17	4,5
Totalt alle ansatte	-14,11	-12,76

Banken har nedfelt i sin personalpolitikk at arbeidsmiljøet skal være inkluderende og preget av mangfold, respekt og omtanke. I henhold til etiske retningslinjer tolereres ikke diskriminering, trakassering eller annen utilbørlig adferd. Det har i 2015 ikke vært varslet om kritikkverdige forhold.

Sykefraværet har i 2015 steget til totalt 5,73 %. Dette skyldes hovedsakelig økning av langtidsfraværet, som i 2015 utgjør 4,36 % av det totale fraværet. Korttidsfraværet er over tid stabilt. Som IA-bedrift har banken retningslinjer for oppfølging av sykefravær som er i tråd med beste praksis. Det tilrettelegges for langtidssykmeldte medarbeidere slik at restarbeidsevne kan benyttes. I dette arbeidet samarbeider banken med bedriftshelsetjenesten, Arbeidslivssenteret og andre aktører innenfor yrkeskvalifisering.

Helseforebyggende tiltak prioriteres for å forebygge uheldige konsekvenser av stillesittende arbeid. Banken motiverer til forebyggende aktiviteter i arbeidstiden, aktiviteter i regi av bedriftsidrettslag og økonomiske tilskudd til trening.

Det er ikke rapportert om arbeidsrelaterte skader eller ulykker i 2015.

SpareBank 1 Økonomihuset AS

Det er vår oppfatning at arbeidsmiljøet og den generelle trivsel på arbeidsplassen er god. Samarbeidet med de ansatte har vært godt og bidratt positivt til driften.

Selskapets ansatte består av 36 kvinner og 22 menn. Styret består av 3 menn og 1 kvinne. Det er styrets vurdering at det i selskapet ikke er forskjellsbehandling eller diskriminering mellom kjønnene med hensyn til lønn, avansement og rekruttering. Styret har ut fra en

vurdering av antall ansatte og stillingskategorier ikke funnet det nødvendig å iverksette spesielle tiltak med hensyn til likestilling.

I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører selskapet oversikt over totalt sykefravær blant selskapets ansatte. Det totale sykefraværet har vært ca 5,5 % i 2015, hvorav langtidsfravær utgjør ca 3,5 %.

Eiendomsmeglern Ringerike Hadeland AS

I henhold til gjeldende lover og forskrifter fører selskapet oversikt over totalt sykefravær blant selskapets ansatte. Det totale sykefraværet har vært lavt i 2015: 2,9 %, hvorav korttidsfravær 0,6 % og langtidsfravær 2,3 %.

Det er vår oppfatning at arbeidsmiljøet og den generelle trivsel på arbeidsplassen er god. Samarbeidet med de ansatte har vært godt og bidratt positivt til driften. Selskapet hadde igjen en meget høy score på medarbeidertilfredshetsundersøkelsen foretatt av Great Place to Work.

Selskapets ansatte består av 19 kvinner og 15 menn, 2 mer enn i 2014. Styret består av 2 kvinner og 3 menn. Det er styrets vurdering at det i selskapet ikke er forskjellsbehandling eller diskriminering mellom kjønnene med hensyn til lønn, avansement og rekruttering. Styret har ut fra en vurdering av antall ansatte og stillingskategorier ikke funnet det nødvendig å iverksette spesielle tiltak med hensyn til likestilling.

Menneskerettigheter

Banken har sin virksomhet i Norge, hovedsakelig Ringerike, Hadeland og Nittedal. Banken har ikke utarbeidet egne retningslinjer for ivaretagelse av menneskerettigheter. Ved å følge norske lover og regler mener vi risikoen for å bryte rettighetene er minimale. Banken følger SpareBank 1-alliansens anskaffelsesstrategi som stiller krav om forhold som lønn, hvitvasking, korrupsjon, arbeidstid, barnearbeid, diskriminering og miljø.

Menneskerettigheter i forhold til bankens interne virksomhet er i første rekke knyttet til arbeidstakerrettigheter rundt diskriminering og likestilling.

Ytre Miljø

Bankvirksomhetens påvirkning på ytre miljø er først og fremst energibruk (strøm), vannforbruk, transport/reisevirksomhet, innkjøp/materialvalg og avfall. Banken har ikke utarbeidet egne retningslinjer eller målsettinger for miljø. Banken følger de retningslinjer

for avfallshåndtering som gjelder for kommunene i regionen inkludert retur av teknologisk avfall. Skype Business er i 2015 installert på alle pc-er/terminaler både i bankens lokalkontorer og i hele SpareBank 1 med formål å redusere reiseaktivitet.

SpareBank 1-alliansens Anskaffelsesstrategi ligger til grunn for innkjøp. Det er bevissthet rundt innkjøp av miljøvennlige produkter. Av energisparende tiltak i 2015 er det gjennomført total utskiftning av ventilasjonsanlegget ved hovedkontoret. Effekten er gjenvinning av varme og reduksjon av strømforbruket.

I 2015 har banken gjennomført energi- og klimaregnskap etter de internasjonale standardene «The Greenhouse Gas Protocol» og ISO 14064. Dette tar for seg forbruk som fører til klimagassutslipp som f.eks. reiser, avfallshåndtering og energiforbruk. Ved å gjøre en slik kartlegging identifiseres hvilke av bankens kilder som påvirker det ytre miljø, og kan dermed gjøre noe aktivt for å minimere de. Med dette miljøledelsessystemet på plass vil de ansatte få et bevisst forhold til bankens miljøpåvirkning.

Det er et viktig prinsipp at alle bedrifter, store og små, reduserer sine utslipp og på den måte bidrar til å forhindre en global oppvarming på mer enn 2 grader. SpareBank 1 Ringerike Hadeland hadde et totalt CO²-utslipp på 136 tonn, og en energibruk på 1452 MWh.

Konsernet utvikler stadig nye produkter som reduserer belastningen på miljøet. Boliglån på nett, mobilbank, SMS-tjenester og elektronisk distribusjon av brev og publikasjoner, reduserer transportbehov og papirforbruk.

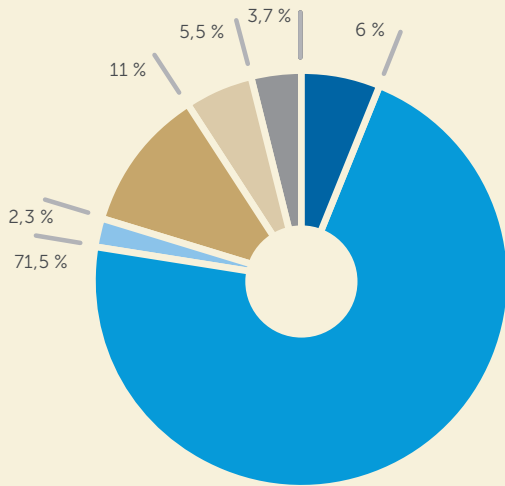
Bankens strategi og retningslinjer for samfunnsansvar prioriterer økt intern bevissthet om miljøriktige aktiviteter og første steg for dette i 2016 er å utarbeide retningslinjer for miljø.

Anti-korrupsjon

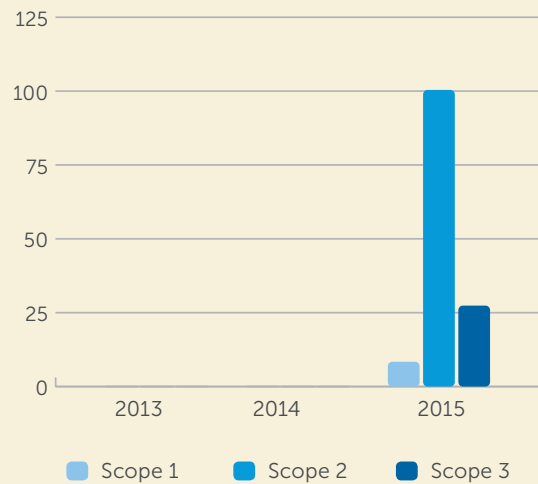
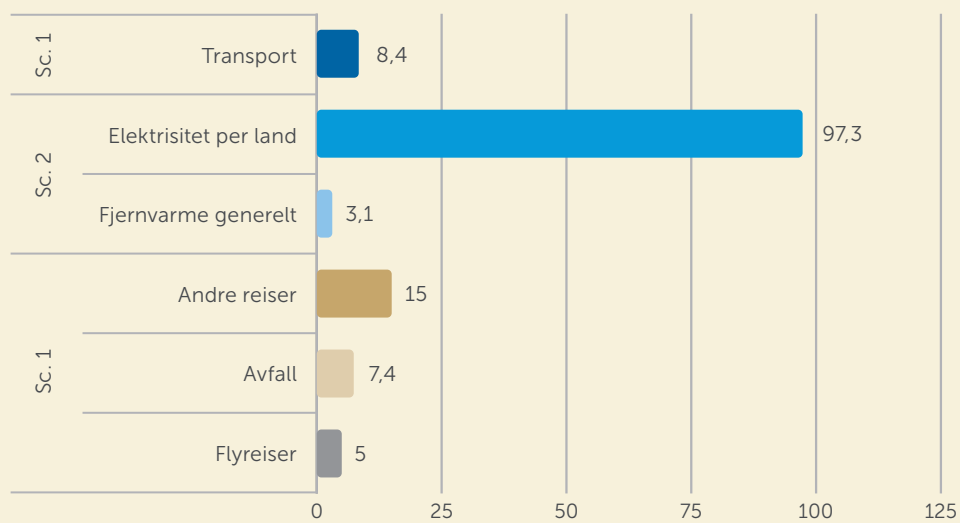
Ansatte i SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal under ingen omstendighet benytte sin stilling til å oppnå personlige fordeler eller opptre på en slik måte at det kan skade konsernets omdømme eller være i strid med norsk lov.

Styret er tydelig på bankens rolle i bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering ved å sørge for at banken ikke misbrukes til dette formålet. Vårt arbeid mot korrupsjon og anti hvitvasking tar utgangspunkt i bankens årlige risikoanalyse hvor vi prioriterer tiltak mot det som har

Klimagassutslipp (prosentvis) Total 136,3 tonn CO₂e

- Transport
- Fjernvarme generelt
- Avfall
- Elektrisitet per land
- Andre reiser
- Flyreiser

Klimagasser (årlig) Utslipp per scope (tCO₂e)**Klimagasser (per kategori)**Utslipp per scope og kategori (tCO₂e)

størst risiko. Våre tiltak er basert på overvåking samt aktsomhet fra de ansatte.

Kontroll av etterlevelse av bankens retningslinjer med oppfølgende tiltak har høy prioritet. Alle ansatte skal hvert tredje år gjennomføre en e-læring og kunnskaps-test på tema, sist i 2015.

Samfunnsmessige og sosiale ringvirkninger

SpareBank 1 Ringerike Hadelands engasjement i lokalsamfunn og region legges merke til av kunder, forbindelser og markedet ellers. Initiativene banken direkte eller indirekte tar skal motivere til god dugnadsånd og frivillig arbeid i lag og foreninger og til utvikling av lokalt næringsliv.

Bankens overordnede strategi stadfester ambisjonen om å bli den anbefalte banken gjennom å bidra til vekst og verdiskapning i distriktet ved solid bankhåndverk, bredt produktspekter, gode tekniske løsninger og godt arbeidsmiljø blant kompetente medarbeidere. Videre skal banken ha tett samspill med sparebankstiftelsene til utvikling og glede for lokalsamfunnene.

3 sparebankstiftelser

3 sparebankstiftelser ble etablert i 2010: Gran, Jevnaker Lunner Nittedal og Ringerike. Disse bidrar til aktivitet og utvikling lokalt og sikrer at kapitalen som er opparbeidet i de tre sparebankene gjennom nesten 200 år forblir i de respektive lokalsamfunnene. Sparebankstiftelsene forvalter midlene og sørger for å bidra til kreativitet og vekst lokalt. Stiftelsenes eierandel i banken er 70 %. Utbytte fra bankens årlige overskudd brukes bl.a. til gaver til allmenntilretteleggende formål i bankens markedsområde.

For 2015 bevilget stiftelsene totalt 52,9 mill. kroner til lokale, allmenntilretteleggende initiativ. Av disse var 2,7 mill. kroner breddegaver til lokale lag og foreninger som driver aktiviteter for barn og ungdom.

Oppmerksomheten rundt sparebankstiftelsenes virksomhet er svært stor i bankens markedsområde og tilbakemeldinger fra gavemottakere er at midlene skaper verdifullt grunnlag for positiv aktivitet i lokalsamfunnet.

Næringsstiftelse

I tillegg til bankvirksomhetens deltakelse og engasjement i lokalt næringsliv, skjer utvikling og etablering av gründervirksomhet gjennom SpareBank 1 Ringerike Hadelands Næringsstiftelse.

Stiftelsen har gjennom flere år vist sin berettigelse som viktig aktør for å hjelpe bedrifter i gang og styrke allerede etablerte foretak med tilskudd og eierandeler i bedriften.

Stiftelsen har eget styre og bevilget 1,9 mill. kroner i 2015 fordelt på 16 virksomheter.

Sponsor og samarbeidspartner

SpareBank 1 Ringerike Hadeland driver en bred sponsorvirksomhet ut fra vedtatt strategi og retningslinjer. Det er etablert avtaler med omlag 150 lag og foreninger innen utdanning, idrett og kulturformidling.

Hovedvekten av sponsoravtalene rettes mot aktiviteter hvor mange barn og unge spiller en sentral rolle. Bankens sponsorvirksomhet skal være en katalysator for positiv virksomhet og vitalisere lokalsamfunn. Virksomheten i 2015 beløp seg til 8,8 mill. kroner.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er en hjørnestensbedrift innen finans og en viktig samarbeids- og utviklingspartner for næringslivet i regionen. Kompetanseutvikling står sentralt for banken, både for å legge til rette for rekruttering til bransjen og som en del av samfunnsbidraget. Det er derfor naturlig av banken gjennom flere år har bidratt økonomisk overfor Høgskolen i Buskerud og Vestfold, Campus Ringerike. Partnerskapsavtalen har som mål at Høgskolen får universitetsstatus innen 2020.

Kompetanseformidling innen ungdoms- og videregående skoler skjer gjennom engasjement i Ungt Entreprenørskap Buskerud, Oppland og Akershus og i direkte kontakt med ungdomsskoler og videregående skoler.

Arenaer for kulturformidling, som Kistefos Museet og Ringerike Kultursenter, nyter godt av bankens samfunnsengasjement i tillegg til virksomheter som arbeider for næringsutvikling og nyskaping, som Hadelands-hagen og Ringerike Næringsforening.

Rollen som sponsor og samarbeidspartner videreføres i 2016.

Samfunnsansvar fremover – omdømmebygging hver dag

Bankens strategi legger til rette for vekst. Styret er godt fornøyd med arbeidet som legges ned i forbindelse med kvalitetsfokus og kontinuerlig forbedring for å sikre fortsatt gode økonomiske resultater.

Strategi for samfunnsansvar, vedtatt desember 2013, vil være førende for arbeidet i 2016, innen områdene Økonomi, Samfunn, Arbeidsliv/HR og Miljø.

Som nyvinning i 2016, har banken tatt initiativ til å etablere et talentstipend i samarbeid med Sparebankstiftelsene Ringerike, Gran og Jevnaker Lunner Nittedal. Stipendet introduseres i markedet i februar 2016 og retter seg mot talenter innen idrett, kultur og forskning/utdanning i aldersgruppen 15–35 år. Talentstipendet har en årlig ramme på 500.000 kroner.

Det vises til planer for 2016 under de enkelte kapitlene i rapporten.

Gjennom bevisst kostnadsstyring, tilstrekkelig vekst, risikokontroll og fokus på kontinuerlig virksomhetsforbedring mener styret at banken har godt grunnlag for også i fremtiden å oppfylle lokalsamfunnets forventninger.

REDEGJØRELSE OM FORETAKSSTYRING

Foretaksstyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland omfatter de verdier, mål og overordnede prinsipper som konsernet styres og kontrolleres etter for å sikre egenkapitalbeveiseiernes, kundenes, medarbeidernes og andre gruppers interesser i banken.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland avlegger i samsvar med regnskapsloven § 3-3b og den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30. oktober 2014 en redegjørelse for prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse.

Regnskapslovens § 3-3b, 2. ledd

Beskrivelsen nedenfor redegjør for hvordan regnskapslovens § 3-3b annet ledd er dekket i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. Nummereringen under gjengir nummereringen i paragrafen.

Redegjørelsen for prinsipper og praksis vedrørende foretaksstyring etter første ledd skal minst inneholde følgende opplysninger:

1. «*En angivelse av anbefalinger og regelverk om foretaksstyring som foretaket er omfattet av eller for øvrig velger å følge*»: Prinsipper og praksis for eierstyring og selskapsledelse i SpareBank 1 Ringerike Hadeland er basert på norsk lov og konsernet følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse, NUES, så langt det passer for sparebanker med egenkapitalbevis. Det henvises ellers til redegjørelsens punkt 1, Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse, for en nærmere beskrivelse.
2. «*Opplysninger om hvor anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1 er offentlig tilgjengelige*»: Anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse er tilgjengelig på nues.no.
3. «*En begrunnelse for eventuelle avvik fra anbefalinger og regelverk som nevnt i nr. 1*»: Eventuelle avvik fra anbefalingen er kommentert under redegjørelsen for hvordan anbefalingen etterleveres nedenfor.
4. «*En beskrivelse av hovedelementene i foretakets, og for regnskapspliktige som utarbeider konsernregnskap eventuelt også konsernets, systemer for internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen*»: Det henvises til punkt 10 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor for en beskrivelse av internkontroll og risikostyring knyttet til regnskapsrapporteringsprosessen.
5. «*Vedtektsbestemmelser som helt eller delvis utvider eller fraviker bestemmelser i allmennaksjeloven kapittel 5*»: Det henvises til punkt 6 under Norsk

anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor for en beskrivelse av etterlevelse.

6. «*Sammensetningen til styre, bedriftsforsamling, representantskap og kontrollkomité; eventuelle arbeidsutvalg for disse organene, samt en beskrivelse av hovedelementene i gjeldende instruksjoner og retningslinjer for organenes og eventuelle utvalgs arbeid*»: Se punktene 6, 7, 8 og 9 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor.
7. «*Vedtektsbestemmelser som regulerer oppnevning og utskifting av styremedlemmer*»: Se redegjørelsen for anbefalingens punkt 8 nedenfor.
8. «*Vedtektsbestemmelser og fullmakter som gir styret adgang til å beslutte at foretaket skal kjøpe tilbake eller utstede egne aksjer eller egenkapitalbevis*»: Se punkt 3 under Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse nedenfor

Norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse

Beskrivelsen nedenfor redegjør for hvordan de 15 punktene i den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30.10.2014 er fulgt opp i SpareBank 1 Ringerike Hadeland.

Den norske anbefalingen, utgitt av Norsk utvalg for eierstyring og selskapsledelse (nues), er tilgjengelig på www.nues.no.

Ny lov om finansforetak og finanskonsern

Lov om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksloven) trer i kraft 1. januar 2016. Allerede etablerte finansforetak har frem til 1. januar 2017 med å tilpasse seg det nye regelverket, men enkelte bestemmelser trer i kraft umiddelbart også for disse. Finansforetaksloven erstatter sparebankloven, forretningsbankloven, finansieringsvirksomhetsloven og banksikringsloven samt deler av forsikringsvirksomhetsloven.

Den nye finansforetaksloven omfatter regler om konsesjon, organisasjon og virksomhet, sikringsordninger, soliditetssvikt og sanksjoner for finansforetak og finanskonsern og er tilgjengelig på www.lovdatabank.no

Redegjørelsen om foretaksstyring punkt 1–15 nedenfor beskriver konsernets foretaksstyring i 2015 og henviser derfor til gjeldende lovverk per 31.12.2015. SpareBank 1 Ringerike Hadeland tilpasser seg ny finansforetakslov etter overgangsbestemmelser gitt i lovens § 23-2 «Overgangsbestemmelser». Forslag til nye vedtekter med utgangspunkt i ny finansforetakslov behandles av bankens representantskap 16.03.2016

1. Redegjørelse for eierstyring og selskapsledelse

SpareBank 1 Ringerike Hadeland følger den norske anbefalingen for eierstyring og selskapsledelse av 30.10.2014 og retter seg etter dens anbefalinger som er relevante for en sparebank med egenkapitalbevis. Det foreligger ingen vesentlige avvik mellom anbefalingen og implementeringen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har utarbeidet egne retningslinjer for samfunnsansvar og ønsker å bruke bankens samlede kunnskap og ressurser til å bidra til bærekraftig utvikling for det samfunnet vi er en del av. SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal ta økonomisk, sosialt og miljømessig ansvar ved å drive lønnsomt, etisk og bærekraftig i et langsiktig perspektiv.

Konsernets etiske retningslinjer ble sist revidert i 2014 og danner en ramme for opptreden og holdninger i henhold til de normer, regler og lover som myndigheter setter, de som gjelder i samfunnet, og mellom de enkelte medarbeiderne. De etiske retningslinjene gjelder for alle ansatte i konsernet, vikarer, ekstrahjelpere og innleide konsulenter. Retningslinjene, med unntak av ansattrelaterte avsnitt, gjelder også konsernets tillitsvalgte. Konsernets virksomhet er avhengig av tillit fra kunder, lokalsamfunn og offentlige myndigheter og de etiske retningslinjene bygger på bankens kjerneverdier:

Nær - Dyktig - Engasjert - Fremtidsrettet

Avvik fra anbefalingens pkt. 1: Ingen

2. Virksomhet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland er et selvstendig konsern i SpareBank 1-alliansen og har til formål å fremme sparing ved å ta imot innskudd fra en ubestemt krets av innskyttere, levere finansielle tjenester til publikum, næringsliv og offentlig sektor, og å forvalte på trygg måte de midler den rår over i samsvar med de lovregler som til enhver tid gjelder for sparebanker.

Bankens formål er også å yte investeringstjenester og tilknyttede tjenester innenfor rammen av verdipapirhandelloven. Sparebanken kan utføre alle vanlige bankforretninger og finansielle tjenester i samsvar med den til enhver tid gjeldende lovgivning.

Bankens vedtekter finnes på bankens hjemmeside www.rhbank.no

Bankens forretningsidé er å være en solid, lønnsom og selvstendig sparebank med hovedvekt i markedsområdene Ringeriks- og Hadelandsregionen og

Nittedalsområdet. Banken skal tilby et bredt spekter av finansielle tjenester til personkunder, små og mellomstore bedrifter og offentlig sektor.

Bankens visjon, verdier, mål og forretningsidé er vedtatt av styret og inntatt i årsrapporten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 2: Ingen

3. Selskapskapital og utbytte

SpareBank 1 Ringerike Hadeland hadde pr 31. desember 2015 en egenkapital i konsernet på 2,70 mrd. kroner. I henhold til fastsatte beregningsregler for kapitaldekning for finansinstitusjoner hadde SpareBank 1 Ringerike Hadeland en samlet kapitaldekning på 17,2 % mens ren kjernekapitaldekning var 16,5 %.

Per 31. desember 2015 er samlet krav til ren kjernekapital 11 %. Per 1.juli 2016 vil motsyklisk bufferkrav øke til 1,5 % slik at samlet krav til ren kjernekapital for SpareBank 1 Ringerike Hadeland vil være 11,5 %. Videre er konsernets Pilar 2 tillegg (ren kjernekapitalbehov for risikoer som ikke dekkes av Pilar 1) beregnet til 1,79 %. For detaljert informasjon om kapitaldekningen, se note 5 i årsrapporten.

Styret foretar løpende en vurdering av kapital situasjonen i lys av regulatoriske krav og selskapets mål, strategier og ønsket risikoprofil. Konsernets mål om ren kjernekapitaldekning på minimum 14,5 % er høyere enn det regulatoriske minstekravet (inkludert maksimalt bufferkrav) på 12,5 %, også tillagt bankens beregnede Pilar 2 tillegg på 1,79 % (til sammen 14,29 %).

Sparebankens utstedte eierandelskapital utgjør kr 1 394 665 200 fordelt på 13 946 652 egenkapitalbevis à kr 100. I tillegg har banken et overkursfond på kr 361 mill. kroner og et utjevningfond på kr 554 mill. kroner. Egenkapitalbeviserne andel av den samlede egenkapitalen per 31. desember 2015 er 97,19 %.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som mål for sin virksomhet å oppnå resultater som gir god og stabil avkastning på bankens egenkapital. Banken vil skape verdier for egenkapitalbeviserne ved konkurranse-dyktig avkastning i form av utbytte og som gir grunnlag for verdistigning på egenkapitalbevisene.

Årsoverskuddet blir fordelt mellom egenkapitalbeviserne og sparebankens fond i samsvar med deres andel av bankens egenkapital. SpareBank 1 Ringerike Hadeland har som målsetting at minst halvparten av

egenkapitalbeveiseiernes andel av årsoverskuddet etter skatt utbetales som kontantutbytte. Ved fastsettelsen av utbytte vil det bli tatt hensyn til bankens resultatutvikling, markedssituasjonen, stabilitet i utbytte samt behov for kjernekapital. Bankens investor- og utbyttepolitikk er tilgjengelig på bankens hjemmeside www.rhbank.no

Bankens representantskap har gitt styret fullmakt til å erverve og etablere pant i egne egenkapitalbevis for samlet pålydende kr 50 000 000. Fullmakten gjelder frem til neste årsmøte i representantskapet, senest 30.04.2016. Den samlede beholdning av egenkapitalbevis som banken eier og/eller har avtalepant i, kan ikke overstige 10 % av bankens eierandelskapital.

Bankens styre har per 31.12.2015 ingen fullmakt til å foreta kapitalforhøyelser.

Avvik fra anbefalingens pkt. 3: Ingen

4. Likebehandling av egenkapitalbeveiere og transaksjoner med nærstående

Styret og ledelsen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger vekt på at alle egenkapitalbeveiere skal likebehandles og ha samme mulighet for innflytelse.

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har en egenkapitalbevisklasse og alle egenkapitalbevis har lik stemmerett. Banken forholder seg til finansieringsvirksomhetslovens regler for eier- og stemmerettsbegrensninger så langt bestemmelsene gjelder for sparebanker med egenkapitalbevis.

Bankens transaksjoner i egne egenkapitalbevis skjer via Oslo Børs.

Styreinstruksen i SpareBank 1 Ringerike Hadeland slår fast at styremedlemmer og administrerende bank-sjef ikke må delta i behandlingen eller avgjørelsen av spørsmål som har slik særlig betydning for egen del eller for noen nærstående at vedkommende må anses for å ha personlig eller økonomisk særinteresse i saken. Det samme følger av bankens etiske retningslinjer. Den enkelte plikter selv å påse at han ikke er inhabil ved behandlingen av en sak.

Styreinstruksen slår videre fast at styremedlemmer på eget initiativ skal opplyse om enhver interesse den enkelte eller vedkommendes nærstående kan ha i avgjørelsen av et spørsmål. Med mindre styremedlemmet selv velger å fratre ved behandlingen eller avgjørelsen av en sak, skal styret beslutte om vedkommende skal fratre. Ved vurderingen skal det legges vekt på alle former for personlige, økonomiske eller andre interesser hos styremedlemmet og behovet for allmennhetens tillit til bankens virksomhet. Styrets vurderinger av habilitetsspørsmål protokolleres.

Det har ikke vært vesentlige transaksjoner mellom konsernet og egenkapitalbeveiere, styremedlemmer, ledelse eller nærstående parter av disse i 2015.

Avvik fra anbefalingens pkt. 4: Ingen

5. Fri omsettelighet

Bankens egenkapitalbevis er notert på Oslo Børs med ticker RING og er fritt omsettelige. Vedtektene inneholder ingen begrensninger på omsetteligheten.

Avvik fra anbefalingens pkt. 5: Ingen

6. Representantskapet

SpareBank 1 Ringerike Hadeland forholder seg til sparebanklovens bestemmelser¹ om sparebankens organer. En sparebank er i utgangspunktet en selveid institusjon og styringsstrukturen og sammensetningen av styringsorganene skiller seg fra aksjeselskaper, jfr. sparebanklovens § 7 om hvilke organer en sparebank skal ha: representantskap, kontrollkomité og styre. Sparebankens representantskap skal se til at banken virker etter sitt formål i samsvar med lov, vedtekter og representantskapets vedtak.

SpareBank Ringerike Hadeland har et representantskap bestående av 32 medlemmer med 9 varamedlemmer. De valgte medlemmer skal sammen avspeile sparebankens kundestruktur, andre interessegrupper og samfunnsfunksjonen og har følgende representasjon:

- 12 medlemmer med 4 varamedlemmer velges av innskyterne. Minst ett medlem med personlig varamedlem skal avspeile sparebankens samfunnsfunksjon.

1. Lov om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksloven) trer i kraft 1. januar 2016 med ett års frist på å oppfylle kravene i lovens kapittel 8, 9, 16 og 17. Finansforetaksloven erstatter sparebankloven, forretningsbankloven, finansieringsvirksomhetsloven og banksikringsloven samt deler av forsikringsvirksomhetsloven.

- 12 medlemmer med 3 varamedlemmer velges av egenkapitalbeviserne
- 8 medlemmer med 2 varamedlemmer velges av de ansatte.

Innskytternes valg av medlemmer med varamedlemmer til representantskapet skal skje på valg møter i samsvar med forskrifter fastsatt i medhold av sparebankloven

Egenkapitalbeviserens valg av medlemmer med varamedlemmer til representantskapet skjer i samsvar med forskrift av 29. juni 2009 om egenkapitalbevis i sparebanker, kredittforeninger og gjensidige forsikringsselskaper. Ingen kan på møte for egenkapitalbeviserne avgi stemme for egenkapitalbevis som representerer mer enn 30 % av SpareBank 1 Ringerike Hadelands totale antall utstedte egenkapitalbevis. Kunngjøring om egenkapitalbeviserens valg skjer ved brev til alle eiere av egenkapitalbevis senest 14 dager før møtet og gjennom oppslag i bankens ekspedisjonslokaler og kunngjøring i avisene Ringerikes Blad og Hadeland og på bankens hjemmeside.

De ansattes representanter velges iht. forskrift om de ansattes rett til representasjon i sparebankenes og forretningsbankenes styrende organer.

Representantskapet skal fastsette konsernets årsregnskap, oppta ansvarlig lån og gi fullmakt til kapitalforhøyelse, fordele det beløp som kan brukes til allmennyttige formål samt velge medlemmene til bankens styre, kontrollkomité og valgkomité.

Representantskapet trer sammen hvert år som bestemt i sparebankloven for å behandle styrets årsberetning, revisjonsberetningen og kontrollkomiteens melding og fastsette bankens regnskap og årlig utbytte på egenkapitalbevis.

Innkalling og saksdokumenter til representantskapets årsmøte gjøres tilgjengelig senest 8 dager før årsmøtet iht. sparebanklovens § 11 Forstanderskapet trer sammen: «Innkallingen skal skje ved brev og med minst åtte dagers varsel ...»

Det avholdes årlig ett valg møte for egenkapitalbeviserne hvor representanter til representantskapet velges og hvor det informeres om konsernets finansielle situasjon. I tillegg velges medlemmer av egenkapitalbeviserens valgkomité.

Alle egenkapitalbevisere kan delta på møtet, og det er anledning til å stemme med fullmakt.

En oversikt over representantskapets medlemmer finnes på rhbank.no.

Avvik fra anbefalingens pkt. 6: Ingen

7. Valgkomiteer

Representantskapet i SpareBank 1 Ringerike Hadeland velger en valgkomité med fem medlemmer og fem varamedlemmer og har representanter fra alle grupper som er representert i representantskapet samt et medlem og et varamedlem som er uavhengig og ikke medlem av representantskapet.

Valgkomiteen skal forberede innskytternes valg av representantskapsmedlemmer og varamedlemmer, valg av leder og nestleder i representantskapet, leder, nestleder og øvrige medlemmer og varamedlemmer til styret unntatt ansattes representanter, kontrollkomiteens leder og nestleder, medlemmer og varamedlem, samt medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen. For det styremedlem med varamedlem som skal velges blant de ansatte, avgir bare representanten for de ansatte i valgkomiteen innstilling.

Valgkomiteen har kontakt med egenkapitalbevisere, styreleder og styremedlemmer og behandler styrets egenevaluering i arbeidet med å foreslå kandidater til styret. Valgkomiteen har også møte med administrerende banksjef.

De egenkapitalbeviservalgte medlemmer av representantskapet velger en valgkomité på tre medlemmer og tre varamedlemmer. Valgkomiteen skal forberede egenkapitalbeviserens valg av medlemmer med varamedlemmer til representantskapet, samt valget av medlemmer og varamedlemmer av valgkomiteen.

De ansattes valg skjer gjennom eget valg styre iht. forskrift om de ansattes rett til representasjon i sparebankenes og forretningsbankenes styrende organer.

Avvik fra anbefalingens pkt. 7: Ingen

8. Representantskap og styre – sammensetning og uavhengighet

Det vises til pkt. 6 for informasjon om sammensetningen av en sparebanks organer.

Styret består av 7 medlemmer med 2 varamedlemmer valgt av representantskapet. Styrets leder og nestleder velges av representantskapet ved særskilte valg. 1 medlem med 1 varamedlem velges blant de ansatte.

Samtlige valgte medlemmer velges for to år og vara-medlemmene for ett år.

Alle styremedlemmer er uavhengige av bankens daglige ledelse og vesentlige forretningsforbindelser. Ingen ledende ansatte er medlem av styret.

Avvik fra anbefalingens pkt. 8: Ingen

9. Styrets arbeid

Bankens representantskap velger styrets leder og nestleder samt medlemmer og varamedlemmer.

Styret har en årlig plan for sitt arbeid med særlig vekt på mål, strategi og forretningsplaner. Styret har det overordnede ansvar for forvaltning og organisering av banken i tråd med lover, forskrifter, vedtekter og vedtak fattet i representantskapet. Styret mottar periodisk rapportering av resultatutvikling, markedsutvikling, ledelses-, personal- og organisasjonsmessig utvikling og utvikling i risikobildet og risikoeksponeringen for banken

Styrets ansvar og oppgaver gjennomgås årlig og styrearbeidet følger en fastlagt arbeidsplan. Styreinstruks vedtatt av representantskapet omhandler styrets arbeid og saksbehandling og er bindende for styrets medlemmer og deltakende varamedlemmer. Styret foretar årlig en egenevaluering av sitt virke med henblikk på arbeidsform, saksbehandling, møtestruktur og prioritering av oppgaver.

Styrets medlemmer har bred og variert erfaring fra både offentlig og privat virksomhet. Kravene til sammensetning og kompetanse anses ivaretatt

I 2015 ble det avholdt 9 ordinære styremøter. Varamedlem for ansattes representant møter fast. Fremmøteprosenten i 2015 var 92 %.

Bankens styre har 2 underutvalg: Revisjons- og Risiko-utvalg (RRU) og Godtgjørelsesutvalg.

Godtgjørelsesutvalg

Godtgjørelsesutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret i forbindelse med styrets

arbeid knyttet til godtgjørelsesordninger i konsernet.

Styret velger minimum to medlemmer til godtgjørelsesutvalget blant styrets medlemmer og oppnevner utvalgets leder. Medlemmene velges for ett år.

Utvalget møter minimum to ganger pr. år. Ytterligere møter fastsettes etter ønske fra utvalget eller utvalgets leder.

Instruks for godtgjørelsesutvalget er fastsatt av styret.

Revisjons- og Risikoutvalg

SpareBank 1 Ringerike Hadeland har et kombinert risiko- og revisjonsutvalg i overenstemmelse med Kapitalkravsforskriftens § 47-4 Risikoutvalg: *«Institusjoner som i mer enn 12 måneder har hatt en samlet forvaltningskapital på mer enn 20 milliarder kroner skal ha eget risikoutvalg. Institusjoner som etter første punktum ikke må ha eget risikoutvalg kan velge at et samlet styre utgjør risikoutvalg eller velge kombinert risiko- og revisjonsutvalg.»*

Revisjons- og risikoutvalget (RRU) er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret og med det formål å foreta mer grundige vurderinger av utpekte saksområder og rapporterer resultatet tilbake til styret. Utvalgets ansvar og oppgaver som revisjons- og risikoutvalg er regulert i sparebankloven §§ 17c – 17e og finansieringsvirksomhetsloven § 2-9b.¹

Revisjons- og risikoutvalget skal se etter at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern og intern revisjon og en tilfredsstillende regnskapsrapportering i samsvar med lover og forskrifter, samt påse at banken har gode systemer for intern kontroll og risikostyring tilpasset virksomhetens art og omfang. Videre skal utvalget sørge for at risiko- og kapitalstyringen i konsernet støtter under konsernets strategiske utvikling og måloppnåelse, derigjennom sikrer finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning.

Instruks for revisjons- og risikoutvalget (RRU) er fastsatt av styret. Styret velger tre medlemmer til RRU blant styrets medlemmer og oppnevner utvalgets leder. Medlemmene velges for ett år.

1. Lov om finansforetak og finanskonsern (finansforetaksloven) trer i kraft 1. januar 2016 med ett års frist på å oppfylle kravene i lovens kapittel 8, 9, 16 og 17. Finansforetaksloven erstatter sparebankloven, forretningsbankloven, finansieringsvirksomhetsloven og banksikringsloven samt deler av forsikringsvirksomhetsloven.

Administrerende banksjef

Adm. banksjef tilsettes av styret og står for den daglige ledelsen av bankens virksomhet i tråd med lover, vedtekter, fullmakter og instruks. Saker som etter bankens forhold er av uvanlig art eller har stor betydning legges frem for styret.

Adm. banksjef gir styret en underretning om bankens virksomhet, stilling og resultatutvikling hver måned. Fastsetting av lønn og annen godtgjørelse til adm. banksjef foretas av styret årlig etter innstilling fra godtgjørelsesutvalget. Det er utarbeidet egen instruks for adm. banksjef

Avvik fra anbefalingens pkt. 9: Ingen

10. Risikostyring og intern kontroll

Risikostyring i SpareBank 1 Ringerike Hadeland skal støtte opp under bankens strategiske utvikling og måloppnåelse samt sikre finansiell stabilitet og forsvarlig formuesforvaltning. Bankens overordnede mål og strategiske valg fastsettes gjennom regelmessige strategiprosesser.

Styret i SpareBank 1 Ringerike Hadeland har ansvaret for å påse at konsernet har en ansvarlig kapital som er forsvarlig ut fra vedtatt risikoprofil og myndighetspålagte krav. Konsernets styre fastsetter de overordnede målsettingene som risikoprofil og avkastningsmål. Konsernets rapport om kapitalkrav og risikostyring, Pilar 3-rapport, inneholder en beskrivelse av risikostyring, kapitalstyring og kapitalberegning og er tilgjengelig på rhbank.no.

Styret fastlegger også de overordnede rammer, fullmakter og retningslinjer for risikostyringen i konsernet. Styret gjennomgår kvartalsvis konsernets utvikling innenfor de viktigste risikoområder i forhold til vedtatte policyer, rammer og måltall, og foretar årlig en gjennomgang av internkontrollen.

Avdeling for risikostyring er organisert uavhengig av forretningsenhetene og rapporterer direkte til Administrerende Banksjef. Avdelingen har ansvaret for uavhengig risikovurdering, risikorapportering og den overordnede risikoovervåking i konsernet og rapporterer periodisk til styret om utviklingen i risikobildet.

Intern kontroll knyttet til finansiell rapportering

Bankens ledelse er ansvarlig for å etablere og opprettholde en forsvarlig intern kontroll knyttet til konsernets finansielle rapportering. Intern kontroll tilknyttet finansiell rapportering er en prosess som under tilsyn av adm.

banksjef og banksjef økonomi/finans er utformet for å gi rimelig sikkerhet for en pålitelig finansiell rapportering og utarbeidelse av konsernets kvartals- og årsregnskap i samsvar med IFRS slik de er vedtatt av EU.

Regnskapsprinsippene som anvendes av konsernet er også i samsvar med IFRS som utgitt av International Accounting Standards Boards (IASB). Bankens regnskaps- og økonomiavdeling er organisert under avdelingen Økonomi/ finans og utarbeider finansiell rapportering for SpareBank 1 Ringerike Hadeland-konsernet. Avdelingen påser at rapporteringen skjer i samsvar med gjeldende lovgivning, regnskapsstandarder og konsernets regnskapsprinsipper. Avdelingen har etablert prosesser som sørger for at regnskapsrapporteringen kvalitetssikres og at eventuelle feil og mangler følges opp og rettes løpende. Til all finansiell rapportering er det etablert en rekke kontrolltiltak for å sikre korrekt, gyldig og fullstendig rapportering. Tiltakene omfatter rimelighets- og sannsynlighetskontroller på vesentlige regnskapsposter. I tillegg utføres detaljerte avstemmingskontroller daglig og månedlig. Ledelsen har vurdert effektiviteten i selskapets interne kontroll knyttet til finansiell rapportering og basert på denne vurderingen har ledelsen konkludert med at SpareBank 1 Ringerike Hadelands interne kontroll knyttet til finansiell rapportering var effektiv per 31. desember 2015. Styrets Revisjons- og Risikoutvalg skal føre tilsyn med prosessen for finansiell rapportering og se etter at konsernets internkontroll, herunder intern revisjon og risikostyringssystemer, fungerer effektivt. Revisjons- og Risikoutvalget skal blant annet gjennomgå kvartals- og årsregnskaper. Utvalget skal videre påse at konsernet har en uavhengig og effektiv ekstern revisjon.

Kontrollkomité

Kontrollkomiteen er valgt av representantskapet og består av 3 medlemmer. Kontrollkomiteen skal føre tilsyn med at bankens virksomhet drives på en hensiktsmessig og betryggende måte, i samsvar med lover og forskrifter og bankens vedtekter. Kontrollkomiteen har normalt 6–7 møter per år.

Instruks for kontrollkomiteen er fastsatt av representantskapet

Ekstern revisor

Ekstern revisors hovedoppgaver er å vurdere hvorvidt bankens årsregnskap er avgitt i samsvar med lov og forskrifter. Videre skal ekstern revisor vurdere om formuesforvaltningen er ivaretatt på en betryggende måte og med forsvarlig kontroll. Ekstern revisor velges av representantskapet.

Intern revisor

Intern revisjon er et redskap for styret og administrasjonen for overvåking av at risikostyringsprosessene er målrettede, effektive og fungerer som forutsatt. Internrevisjonens rapporter og anbefalinger til forbedringer i bankens risikostyring blir gjennomgått og implementert i banken. En av hovedoppgavene til bankens intern revisor er å bekrefte at internkontrollen er sikret i et tilstrekkelig omfang og at den fungerer som forutsatt. Intern revisor rapporterer til styret.

Avvik fra anbefalingens pkt. 10: Ingen

11. Godtgjørelse til styret

Styrets medlemmer mottar en årlig kompensasjon fastsatt av representantskapet. Styremedlemmenes honorar er ikke resultatavhengige og det utstedes ikke opsjoner til styremedlemmene. Ingen av styrets medlemmer valgt av representantskapet har oppgaver for selskapet utover styrevervet eller verv avledet av dette.

Nærmere informasjon om kompensasjon for styret fremgår av note til årsregnskapet.

Avvik fra anbefalingens pkt. 11: Ingen

12. Godtgjørelse til ledende ansatte

Fastsetting av lønn og annen godtgjørelse til administrerende banksjef foretas av styret.

Styret har etablert et godtgjørelsesutvalg som velges av og blant styrets medlemmer. Utvalget skal forberede alle saker om godtgjørelsesordninger som skal avgjøres av styret.

Nærmere informasjon om kompensasjon for ledende ansatte fremgår av note til årsregnskapet.

Styrets erklæring om lederlønn er eget saksdokument til representantskapet.

Det er ingen aksjeverdibasert godtgjørelse i konsernet

Avvik fra anbefalingens pkt. 12: Ingen

13. Informasjon og kommunikasjon

SpareBank 1 Ringerike Hadeland legger betydelig vekt på at korrekt, relevant og tidsriktig informasjon om bankens utvikling og resultater skal skape tillit overfor investormarkedet. Informasjon til markedet formidles gjennom investorpresentasjoner, hjemmesider på internett, pressemeldinger og regnskapsrapporter. Det

avholdes regelmessige presentasjoner overfor investorer, långivere og andre samarbeidspartnere.

Informasjon til markedet formidles gjennom bankens kvartalsrapporter med presentasjonsmateriale, eget område for Investor Relations på bankens hjemmeside og børsmeldinger. Bankens finanskalender og alle kvartalsrapporter, pressemeldinger og presentasjoner blir offentliggjort på bankens hjemmeside rhbank.no

Avvik fra anbefalingens pkt. 13: Ingen

14. Selskapsøvertakelse

Eierrepresentasjon i representantskapet i en sparebank er maksimum 40 %.

Strukturendringer krever tillatelse fra myndighetene. Ved erverv av egenkapitalbevis som medfører eierskap utover 10 % av egenkapitalbeviskapitalen må det søkes tillatelse fra Finanstilsynet.

I forbindelse med fusjonen mellom Ringerikes Sparebank, Sparebanken Jevnaker Lunner og Gran Sparebank ble det opprettet tre stiftelser som fikk tillatelse til å eie mer enn 10 % av egenkapitalen. Stiftelsene har per 31.12.2015 følgende andel av egenkapitalbevisene i banken:

	Andel av EK-bevis
Sparebankstiftelsen Ringerike:	30 %
Sparebankstiftelsen Gran:	20 %
Sparebankstiftelsen Jevnaker Lunner Nittedal:	20 %

Oversikt over de største egenkapitalbevisiere fremkommer av årsregnskap og kvartalsrapporter.

Avvik fra anbefalingens pkt 14: Bankens styre har ikke utarbeidet hovedprinsipper for hvordan det vil opptre ved eventuelle øvertakelsestilbud.

15. Revisor

Ekstern revisor velges av representantskapet. Ekstern revisor deltar i styremøte hvor årsregnskapet behandles og avgir den lovbestemte bekreftelsen av den økonomiske informasjon som konsernet gir. Styret orienterer representantskapet om revisors godtgjørelse i møte. Ekstern revisor har ikke utført vesentlige rådgivningsoppdrag for konsernet. Spesifisert revisorhonorar for finansiell revisjon og andre tjenester enn revisjon fremgår av note til årsregnskapet.

Avvik fra anbefalingens pkt. 15: Ingen

BANKENS TILLITSVALGTE 2015

Representantskapet

Innskytervalg

Medlemmer

Ståle Tangestuen
Tom Myrvang
Kari-Anne Jønnes (repr. samf. funksjon)
Anne Taran Tjølsen Jacobsen
Gunhild Heen
Marte Grindaker
Bjørn Steingrimsen
Anders Larmerud
Ellen Stokstad
Lise Kihle Gravermoen
Harald Myhre
Morten Røsaasen

Varamedlemmer

Mette Sønsteby
Nils Thomas Fearnley
Kjersti Land Nyhus (repr. samf. funksjon)
Roy Torheim

Egenkapitalbeviservalg

Medlemmer

Ole Sunnset
Frederik W. Skarstein
Anne-Lise Rian
Tor Eid
Helge A. Hagelsteen Vik
Ole Western
Finn Martinsen
Gunnar Haslerud
Björg Westhagen
Mikal Røtnes
Roar Ruden
Jan Riiser

Varamedlemmer

Guro Cathrine Thoresen
Arvid Skjennum
Anders Strande

Ansattevalg

Medlemmer

Randi Irene Roa
Liv Grinna
Heidi Brusveen
Katrine Lervik Skjervum
Anne Marie Olimb
Stein Erik Gøranson
Espen Gundersen
Robert Eriksen

Varamedlemmer

Fredrik Kjørven
Kjetil Andre Pedersen

Styret, kontrollkomite og valgkomiteer

Styret

Medlemmer

Jørn Prestkvern (leder)
Anne Cathrine Frøstrup (nestleder)
Bjørn Haugen Morstad
Hege Marie Petlund
Tommy Helgerud
Svein Oftedal
Liv Bente Kildal (ansatt)

Varamedlemmer

May Britt Birkeland
Kirsti Nesbakken
Gunnar Bergan (ansatt)

Kontrollkomite

Medlemmer

Atle Roll-Matthiesen (leder)
Magnhild Bjertnæs (nestleder)
Ståle Tangestuen

Valgkomite Representantskapet

Medlemmer

Per Christian Gornæs
Lise Kihle Gravermoen (repr. samf. funksjon)
Finn Martinsen
Kari-Anne Jønnes
Robert Eriksen (ansatt)

Varamedlemmer

Beate H. Hundhammer
Kjersti Land Nyhus (repr. samf. funksjon)
Roar Ruden
Marte Grindaker
Randi Irene Roa (ansatt)

Valgkomite Egenkapitalbevisiere

Medlemmer

Mikal Røtnes
Anne Lise Skjaker
Johan Tuft

Varamedlemmer

Mette Aasrud
Björg Westhagen
Helge A. Hagelsteen Vik

LOKALBANKER

SpareBank 1 Ringerike
Søndre Torv 6
3504 Hønefoss

SpareBank 1 Hole
Vik Torv
3530 Røyse

SpareBank 1 Nittedal
Mattias Skyttersvei 21-23
1482 Nittedal

SpareBank 1 Jevnaker
Storgata 14
3520 Jevnaker

SpareBank 1 Lunner
Harestua Senter
2743 Harestua

SpareBank 1 Gran
Smietorget
2750 Gran

AVDELINGSKONTOR

SpareBank 1 Ringerike
avd. Hønen
Hønegaten 72
3515 Hønefoss

SpareBank 1 Gran
avd. Brandbu
Storlinna 44
2760 Brandbu

KONSERNET SPAREBANK 1 RINGERIKE HADELAND

Postboks 518 Sentrum
Søndre Torv 6
3504 Hønefoss
Telefon: 02130
Telefaks: 32 11 33 01
E-post: firmapost@rhbank.no